

” Vaikka ihan yksittäinen käynti, millä vois olla pitkälle kantava vaikutus”

Lapsiperheiden kotipalvelun järjestäminen Suomessa

Härkönen Roosa-Maria

Pro gradu -tutkielma

Sosiaalityö

Itä-Suomen yliopisto

Yhteiskuntatieteiden laitos

Toukokuu 2019

Tiivistelmä

ITÄ-SUOMEN YLIOPISTO, Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta

HÄRKÖNEN ROOSA-MARIA: ”Vaikka ihan yksittäinen käynti millä vois olla pitkälle kantava vaikutus” Lapsiperheiden kotipalvelun järjestäminen Suomessa

Pro gradu -tutkielma, 66 sivua, 5 liitettä (10 sivua)

Tutkielman ohjaaja/ohjaajat: Professori, Timo Toikko

Avainsanat: lapsiperheet, kotipalvelu, järjestäminen, matala kynnys

Tämän pro gradu -tutkielman tarkoituksena oli selvittää lapsiperheiden kotipalvelun asemaa nykyisessä lapsi- ja perhepalveluiden kokonaisuudessa. Tutkielman tavoitteena oli tuottaa tietoa siitä, miten lapsiperheiden kotipalvelu on järjestetty Suomessa, ja millaisena matalan kynnyksen käsite näyttäytyy lapsiperheiden kotipalvelussa.

Tutkimus toteutettiin monimenetelmällisesti käyttämällä tilastollisia sekä laadullisia menetelmiä. Ensimmäinen tutkimusaineisto kerättiin ottamalla mukaan kaikki Suomen kuntien lapsiperheiden kotipalvelusta vastaavat ammattilaiset pois lukien Ahvenanmaan maakunnassa työskentelevät ammattilaiset. Tutkimusaineisto hankittiin kartoittavaa kyselylomaketta käyttäen. Vastauksia kyselylomakkeeseen tuli yhteensä 103 kappaletta. Kyselylomakkeeseen saadut vastaukset analysoitiin tilastollisia menetelmiä hyödyntämällä. Toiseen tutkimusaineistoon valittiin kunnat sekä kuntayhtymät klusterianalyysia käyttämällä. Toinen tutkimusaineisto koostui yhteensä neljän lapsiperheiden kotipalvelusta vastaavien ammattilaisten näkemyksistä. Valituille ammattilaisille toteutettiin teemahaastattelut. Toinen tutkimusaineisto analysoitiin käyttämällä aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Kahden eri aineiston avulla oli mahdollista luoda monitasoinen näkemys asetetusta tutkimustehtävästä.

Tutkimuksen perusteella lapsiperheiden kotipalvelun järjestämisessä on vaihtelua. Lapsiperheiden kotipalvelussa keskeisin vaihtelu näkyy palvelun järjestämisen tavassa, hinnoittelussa sekä palvelun saatavuuden joustavuudessa. Järjestämisen tavalla oli vaikutusta lapsiperheiden kotipalvelun saatavuuteen. Palvelun matala kynnys näyttäytyi monisyisenä ja siihen vaikuttivat sekä organisaation tavoitteet sekä keinot ja palvelun käyttäjiltä saadut palautteet. Osa ammattilaisista tuotti tietoa siitä, että palvelun käyttäjillä on olemassa kynnystä kotipalveluun hakeutumiseen.

Tutkimustulokset osoittavat, että lapsiperheiden kotipalvelussa on tarvetta tiedottamisen lisäämiselle niin palvelun käyttäjille kuin ammattilaisille. Tulokset osoittavat tarpeen yhtenäisimmille käytännöille valtakunnallisesti. Yhtenäisempien käytäntöjen luominen vaatii entistä enemmän moniammatillista yhteistyötä yli kuntarajojen. Valtakunnallisten käytäntöjen luominen lisäksi perheille mahdollisuuksia saada apu ja tuki kotipalvelulta yhdenvertaisesti.

Summary

UNIVERSITY OF EASTERN FINLAND, Faculty of Social Sciences and Business Studies

HÄRKÖNEN ROOSA-MARIA: ”Vaikka ihan yksittäinen käynti, millä vois olla pitkälle kantava vaikutus” Organizing a home care service of family with children in Finland

Master’s thesis, 66 pages, 5 appendices (10 pages)

Advisors: Professor, Timo Toikko

Keywords: family with children, home care services, organization, low-threshold

The purpose of this master’s thesis was to find out the role of the home care service of families with children in the present whole of children and family services. The aim of this thesis was to present scientific knowledge about how home care service of families with children was organized in Finland and how the concept of low threshold appears in the home care service of families with children.

The study was carried out by a mixed method manner using statistical and qualitative methods. The first data set was collected by involving all professionals in home care service of family with children in Finnish municipalities, excluding professionals working in Åland. Data for this thesis was obtained using a survey questionnaire. A total of 103 replies to the questionnaire were received. The questionnaire replies were analyzed using statistical methods. For the second set of data, cluster analysis was used to select municipalities and federation of municipalities. The second data set consisted of views of four home care service professionals. Theme interviews were carried out for selected professionals. The second set of data was analyzed by content analysis. With two different data sets, it was possible to create a multi-level research of the task.

According to the study, there is a variation in the organization of home care service for families with children. The main variation in home care service of families with children was reflected in the way in how the service is organized, in pricing and in the flexibility of service availability. The way the service was organized had an impact on the availability. The concept of low threshold was complex in the service and was influenced by both the organization’s goals and the feedback from service users. Some professionals presented information that service users have a threshold in accessing the service.

The results reveal that there is a need for more information about home care service of families with children both for service users and professionals. The results show the need for more uniform national practices. More unified practices require more multi-professional collaboration across municipal boundaries. Creating national practices would increase the possibility for families with children to receive help and support equally from the home care service.

SISÄLLYSLUETTELO

1.	JOHDANTO.....	1
2.	LAPSI-JA PERHEPOLITIikka SUOMALAISSssa YHTEISKUNNASSA	5
2.1	Lapsiperheiden tukeminen hyvinvointipolitiikalla	5
3.	LAPSI-JA PERHEPALVELUIDEN JÄRJESTÄMINEN JA OHJAUS	11
3.1	Lainsäädännölliset lähtökohdat palveluiden järjestämiselle	11
3.2	Lapsi- ja perhepalveluiden rahoitus	13
3.3	Lapsiperheiden kotipalvelu lapsi- ja perhepalveluiden kentässä.....	14
4.	MATALAN KYNNYKSEN PALVELUT.....	18
4.1	Matalan kynnyksen käsitteen määrittelyä	18
4.2	Matala kynnyys uudistuvassa palvelujärjestelmässä	20
5.	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	24
5.1	Tutkimustehtävä.....	24
5.2	Monimenetelmällinen tutkimus.....	25
5.3	Ensimmäisen aineiston hankinta.....	26
5.4	Toisen aineiston hankinta	28
5.5	Aineistojen analyysimenetelmät.....	31
5.6	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	35
6.	TULOKSET	38
6.1	Lapsiperheiden kotipalvelun järjestäminen määrällisessä aineistossa.....	38
6.1.1	Kuvaus nykyisestä järjestämistilanteesta.....	39
6.1.2	Kustannuksen ja kotipalvelun määrän välinen suhde kotipalveluissa	43
6.2	Matala kynnyys ja sitä ilmentävät tekijät laadullisessa aineistossa.....	47
6.2.1	Kotipalvelun saavutettavuus kuntalaisille.....	50
6.2.2	Toimijoiden välinen tiedonkulku	53
6.2.3	Käyttäjien palautteet palvelun hakeutumiseen vaikuttavista tekijöistä	56
7.	YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET.....	59
8.	POHDINTA	63
	LÄHDELUETTELO.....	67
	LIITE 1. SAATEKIRJE.....	73
	LIITE 2. KYSELYLOMAKE	74
	LIITE 3. SAATEKIRJE HAASTATTELUUN	80
	LIITE 4. SUOSTUMUSLOMAKE	81
	LIITE 5. TEEMAHAASTATTELURUNKO.....	82

TAULUKKOLUETTELO

Taulukko 1 Esimerkki aineistolähtöisestä sisällönanalyysistä	34
Taulukko 2 Klusterianalyysin ensimmäinen vaihe.....	46
Taulukko 3 Kotipalvelun järjestämisprofiilit klusterianalyysissä	46
Taulukko 4 Järjestämistavan yhteys palvelun ajankohtaan.....	50

KUVIOLUETTELO

Kuva 1 Lapsiperheet, % perheistä ja perheitä kodin- ja lastenhoitopalvelussa, % lapsiperheistä, kunnan kustantamat palvelut (Sotkanet.fi).....	17
Kuva 2 Sinikka Törmän (2009a, 48) kuvio matalan kynnyksen kaksisuuntaisuudesta ja suhteellisuudesta.....	18
Kuva 3 Lape-muutosohjelmassa kehitetty perhekeskuksen palveluverkosto (THL 2018)	21
Kuva 4 Kyselyyn osallistuneiden kuntien ja kuntayhtymien lukumäärä maakunnittain.....	38
Kuva 5 Kyselyyn osallistuneiden kuntien/kuntayhtymien koot	39
Kuva 6 Perheiden määrä kotipalvelussa.....	40
Kuva 7 Lapsiperheiden kotipalvelun järjestäjätaho	41
Kuva 8 Kotipalvelun hinta tuntiveloituksena	44
Kuva 9 Kotipalvelun määrä.....	45
Kuva 10 Matalan kynnyksen käsite kotipalvelussa.....	49

1. JOHDANTO

Suomalaista yhteiskuntaa kohdannut lama 1990-luvun alussa kosketti vahvasti lapsiperheitä. Laman aikana lapsiperheiden palvelut sekä perhepoliittiset tulonsiirrot kokivat leikkauksia samaan aikaan, kun toimeentulovaikeuksia kohdanneet lapsiperheet tarvitsivat yhä enemmän tukea. Laman seurauksena perheiden tuloerot kasvoivat sekä lapsiköyhyys lisääntyi. (Hiilamo, Kangas, Manderbacka, Mattila-Wiro, Niemelä & Vuorenkoski, 2010, 9-18; Moisio, 2005, 6.) Lapsiperheiden palveluita kohtaan on kohdistunut keskustelua niiden hajanaisuudesta, sektoitumisesta sekä katvealueista, jotka vaikuttavat erityistä tukea tarvitseviin lapsiin ja perheisiin. Keskustelu on jatkunut 1980-luvulta alkaen ja se on kasvanut 2000-luvulle tultaessa. Vastauksina 2000-luvulla on tarjottu lapsiperheiden palvelua koskevaan kritiikkiin lapsi- ja perhepalveluiden kumppanuutta, perhekeskuksia, monialaista johtamista sekä varhaista puuttumista. (Rimpelä & Rimpelä, 2015, 23.)

Keskustelua suomalaisessa yhteiskunnassa on käyty myös erityisesti lapsiperheiden määrän pienentymisestä. Suomessa 1980-luvulta lähtien lapsiperheiden absoluuttinen määrä pienentynyt. Lasten määrä on vähentynyt lapsiperheiden määrän vähentyessä. Lapsiperheiden määrän suurin lasku on kuitenkin ohitse. (Haataja, Airio, Saarikallio-Torp & Valaste, 2016, 11.) Lasten määrän vähentyminen näkyy yleisesti myös Euroopan väestönkehityksessä. Euroopassa väestörakenne näyttäytyy kasvavana ikääntyvien määränä sekä lasten ja nuorten vähäisempänä osuutena väestöstä. (Eurostat, 2015, 18-19.)

Tämän hetkiset tilastot kertovat, että suomalaisessa yhteiskunnassa lapsiperheitä oli vuoden 2017 loppupuolella 566 242. Tähän lukuun lasketaan ne perheet, joissa asuu kotonaan vähintään yksi alle 18-vuotias lapsi. Lapsiperheiden prosentuaalinen osuus kaikista perheistä on 39 prosenttia. Lapsiperheiden määrä on laskenut tasaisesti ja lapsiperheiden määrä on vähentynyt edellisvuodesta 3 434 perheellä. Lapsiperheiden määrän vähentyminen on 1640 lapsiperhettä suurempaa edelliseen vuoteen verrattuna. (SVT 2017.) Tämä on aiheuttanut myös paljon yhteiskunnallista keskustelua. Nykyinen syntyvyyden väheneminen alkoi vuoden 2010 jälkeen, jolloin kokonaishedelmällisyysluku on pienentynyt kaikissa naisten koulutusryhmissä. Kokonaishedelmällisyyden laskennalla tarkoitetaan lukua, joka kertoo kuinka monta lasta nainen synnyttäisi elämänsä aikana, jos syntyvyys pysyisi laskentavuoden tasolla. Syntyvyys on alen-

tunut selkeästi vuodesta 2010 vuoteen 2017. Kokonaishedelmällisyyslukua tarkasteltaessa, syntyvyys on pienentynyt seitsemässä vuodessa 20 prosenttia eli 1,87 lapsesta naista kohden 1,49 lapseen. (SVT, 2017.) Syntyvyyden laskeminen ja lapsiperheiden määrän vähentyminen on nostattanut esiin keskustelua lapsiperheiden tuki- ja palveluverkoston riittävydestä sekä oikea-aikaisuudesta.

Tällä hetkellä suomalaisen yhteiskunnan lapsiperheiden palveluissa on ollut painopisteenä siirtyminen korjaavista toimenpiteistä takaisin ennaltaehkäisevän työn suuntaan (Halme & Perälä, 2014, 216). Tähän on vaikuttanut osaltaan laaja yhteiskunnallinen keskustelu lastensuojelun ja erityisesti sijaishuollon kustannuksista. Ehkäisevän työn on nähty olevan halvempaa kustannuksiltaan kuin korjaava työ. Käytännössä kuitenkin suomalaisessa yhteiskunnassa on sijoitettu verrattain vähän ehkäiseviin palveluihin kuin korjaaviin toimenpiteisiin. (Heino, Hyry, Ikkäheimo, Linnosmaa, Kuronen & Rajala, 2016, 13; Mäkelä, 2013, 21.) Voimaan tullut uusi sosiaalihuoltolaki 1301/2014 vahvistaa varhaisen tuen palveluita. Varhaisen tuen palvelut parantavat perhe-elämää ja tukevat lapsen turvallista kehitystä (Linnosmaa, Väisänen, Siljander & Mäkelä, 2012, 87).

Pro gradu -tutkielmassa on tarkoitukseni tutkia yhtä laman aikaan heikennetyn palvelun nykyistä järjestämistilannetta. Tutkimusintressini pro gradu -tutkielmani aiheeseen on lähtöisin kandidaatintutkielmastani. Kandidaatintutkielmani aiheena oli kotiin tehtävä työ kansainvälisessä viitekehysessä. Olen ollut aina kiinnostunut ennaltaehkäisevän työn ja peruspalveluiden kentästä. Pohtiessani kandidaatintutkielmani aihetta, lapsiperheiden kotipalvelu suomalaisessa yhteiskunnassa oli juuri keskellä muutoksia. Sosiaali- ja terveysministeriö (2014) on tiedottanut, että suomalaisessa yhteiskunnassa lapsiperheiden kotipalvelu koki muutoksia uudessa sosiaalihuoltolaissa, sillä sen saatavuutta vahvistettiin perheille ilman lastensuojelun asiakkuutta. Uuden sosiaalihuoltolain 19§ mukaisesti vuoden 2015 alusta lähtien lapsiperheillä on ollut mahdollisuus saada kotipalvelua, kun se on lapsen hyvinvoinnin turvaamisen kannalta välttämätöntä.

Tehdessäni kandidaatintutkielmaa huomasin tutkimukselliset tarpeet uuden sosiaalihuoltolain mukaiselle lapsiperheiden kotipalvelulle, sillä ajankohtainen kotimainen tutkimus tästä kotiin tehtävän työn palvelumuodosta oli vielä vähäistä. Tämän vuoksi kandidaatintutkielmani sijoitui kansainvälisen tutkimuksen kenttään ja toteutin tutkielman integroivana kirjallisuuskatsauksena. Kandidaatintutkielmassa tarkastelin kotiin tehtävän työn tarjoamia tuen muotoja lapsiperheille. Keskeisiksi tuloksiksi tutkielmassani muodostui, että kotiin tehtävän työn tarjoama tuki

koostui vuorovaikutuksellisesta tuesta, neuvontatyöstä ja informaatiosta sekä muusta käytännön tuesta. Vuorovaikutus ja sen laatu työntekijän ja vanhemman välillä näyttäytyi keskeisenä kotiin tehtävän työn onnistumisen kannalta. Kotiin tehtävän työn saajat toivoivat yhdenmukaisempaa informaatiota ja yhteistyötä työntekijöiden välille. Konkreettinen kodinhoidollinen tuki näyttäytyi vähäisenä kirjallisuuskatsauksen perusteella.¹

Pro gradu -tutkielmassani kytkeytyy toisiinsa kaksi ajankohtaista aihetta; uuden sosiaalihuoltolain mukainen kotipalvelu sekä laajempi yhteiskunnallinen keskustelu sosiaalipalveluiden kehittämistä. Pohdin pitkään sitä, kuinka tutkimuksellisesti lähestyä näinkin muutoksessa olevaa palvelukenttää. Päädyin tutkimustehtävässäni siihen, että tutkielmani tavoitteena on selvittää lapsiperheiden kotipalvelun nykyistä järjestämistä suomalaisissa kunnissa. Kiinnostuksen kohteena on erityisesti se, millaisena kotipalvelu koetaan ennaltaehkäisevänä palvelumuotona.

Tutkielma toteutetaan monimenetelmällisesti. Ensimmäisen tutkielman aineiston hankin kvantitatiivisesti kyselylomakkeen avulla. Kyselylomakkeen lähetin kaikkiin Suomen kuntiin kotipalveluista vastaaville henkilöille pois lukien Ahvenanmaan maakunta. Kartoittavan kyselylomakkeen tarkoituksena on antaa kuvaa kotipalvelun järjestämisestä Suomessa. Kyselylomakkeen analysoinnissa hyödynsin tilastollisia menetelmiä. Analysoinnin jälkeen toteutin teemahaastattelut kyselyaineiston perusteella valituille vastaajille, jotka vastaavat lapsiperheiden kotipalvelusta kunnissa ja kuntayhtymissä. Litteroin teemahaastattelut ja hyödynsin analyysissa aineistolähtöistä sisällönanalyysia.

Tutkimusraportin alussa teen katsauksen lapsi- ja perhepolitiikkaan suomalaisessa yhteiskunnassa. Käyn läpi keskeisiä lapsi- ja perhepoliittisia uudistuksia sekä kustannusten kertymistä lapsi- ja perhepalveluissa. Tuon myös esille katsauksen lapsiperheiden kotipalveluun yhtenä ennaltaehkäisevän työn muotona. Tämän jälkeen tuon esille matalan kynnyksen käsitettä tutkimuksissa esiintyvien määrittelyjen sekä toimintaympäristön kautta. Tämän jälkeen tuon esille tutkimustehtäväni ja tarkennetut tutkimuskysymykset. Seuraavaksi siirryn kuvailemaan kahden aineiston hankintaa, hankinnassa käytettäviä menetelmiä sekä aineistojen analyysia. Aineiston hankinnan ja analyysin jälkeen tuon esille sitä kuinka tutkimuseettiset kysymykset on huomioitu pro gradu -tutkielmassani. Tutkimuseettiset pohdinnat ovat läsnä koko tutkielman ajan.

---

¹ Härkönen Roosa-Maria. 2016. Kotiin tehtävä työ lapsiperheiden arjen tukijana. Integroiva kirjallisuuskatsauskansain väliseen tutkimukseen. Julkaisematon kandidaatintutkielma. Itä-Suomen yliopisto: Yhteiskuntatieteiden laitos.

Tämän jälkeen siirryn esittelemään tuloksia, jonka jälkeen tuon esille yhteenvedon sekä omaa pohdintaa kriittisellä otteella tutkimuksen tekemisestä sekä mahdollisista jatkotutkimusaiheista.

2. LAPSI-JA PERHEPOLITIikka SUOMALAISESSA YHTEISKUNNASSA

2.1 Lapsiperheiden tukeminen hyvinvointipolitiikalla

Kansalaisten hyvinvoinnilla mitataan koko yhteiskunnan hyvinvointia. Hyvinvointipoliittinen järjestelmä suunnittelee ja hallitsee toimeenpantavat hyvinvointietuudet ja -palvelut. Erityisesti hyvinvointipolitiikalla hallitaan yhteiskunnallisen toimeentuloturvan järjestämistä sekä kattavasti tiedettyjen hyvinvointipalvelujen toteuttamista ja tavoitellaan väestön hyvinvointia sekä sen ylläpitämistä ja parantamista. Suurimmaksi osaksi hyvinvointipolitiikan säätelyn kohteena on kuntatason palvelujärjestelmä. Hyvinvointipolitiikka on käsitteenä uusi, sillä aiemmin käsitetasolla on puhuttu sosiaalipolitiikasta. (Niemelä, 2010, 16-17.) Keskustelun siirtymä on ollut kohti hyvinvointipalveluja verrattuna aikaisempaan, jolloin keskustelu kohdistui julkisiin palveluihin sekä peruspalveluihin (Toikko, 2012, 35). Suurimmaksi osaksi hyvinvointipolitiikan säätelyn kohteena on kuntatason palvelujärjestelmä, sillä kunta on ollut keskeinen toimija järjestettäessä julkisia palveluja kansalaisille (Niemelä, 2010, 16; Toikko, 2012, 61).

Sosiaalipalvelujen kehittyminen osana hyvinvointipalveluja on tapahtunut hyvinvointivaltion kasvun mukana, ja sosiaalipalvelut varmistavat terveydenhuollon kanssa kansalaisten perusturvan (Möttönen & Kettunen, 2014, 109). Hyvinvointipolitiikan käsite sisältää laajasti alueet, jotka ovat olleet sosiaalipolitiikan ydinaluetta. Tähän ydinalueeseen on kuulunut työntekijöiden työolojen säätelemine, sosiaalisen turvallisuuden lisääminen sekä peruspalveluiden järjestäminen, joiden tavoitteena on ollut parantaa erityisesti heikompiosaiten oloja. Myöhemmin näihin osa-alueisiin on laajentuneena kuulunut myös yhteiskunnan muut perustoiminnot, kuten perhe-elämä, asuminen, koulutus ja kulttuuri. (Niemelä, 2010, 16-17.)

Pauli Niemelä (2010, 33-35) tuo esiin yhteiskunnan perustoiminnon, perhe-elämän, tärkeänä sosiaalisena ulottuvuutena hyvinvoinnin toteutumisessa. Perhepolitiikka voidaan nähdä yhtenä hyvinvointipolitiikan sosiaalisista ulottuvuuksista ja se asettuu hyvinvointipolitiikan tarpeen tyydytyksen tasolle. Sosiaali- ja terveystministeriö vastaa perhepoliittisista linjauksista yhteistyössä muiden ministeriöiden kanssa. Toimiva perhepolitiikka varmistaa lapsille ja perheille paremmat lähtökohdat hyvään elämään (Lainiala, 2010, 7).

Perhepolitiikassa on ensisijaista lapsiperheiden tukeminen lasten kasvatuksen ja huolenpidon tehtävässä. Toimiva perhepoliittinen järjestelmä kannustaa ihmisiä perheen perustamiseen. (Hämäläinen, 2010, 227-228.) Perhepolitiikan toimilla on tarkoitus jakaa resursseja valtiossa

lapsiperheiden ja muiden kotitalouksien kesken (Lainiala, 2010, 8). Lapsiperheiden elämässä esiintyy paljon jännitteitä erityisesti ajankäytön suhteen, sillä työn ja perhe-elämän yhteensovittaminen vaatii suunnittelua. Tilastojen perusteella lapsiperheiden vanhemmat tekevät paljon töitä Suomessa ja myös ylityöt ovat yleisiä. Lisäksi lapsiperheissä on pystyttävä yhdistämään kaikkien perheenjäsenten tarpeet kokonaisuudeksi, joka on toimiva. Lapsiperheiden arki siis sisältää toimeentulon, ansiotyön ja perhe-elämän vaatimuksia, joiden keskellä lapsiperheiden vanhemmat yrittävät selviytyä päivä kerrallaan. Perhepolitiikka toimii lapsiperheiden tukena ja sen avulla tavoitellaan lapsille turvallista kasvuympäristöä sekä aineellisten ja henkisten edellytysten turvaamista vanhemmille, jotta kansalaisilla olisi mahdollisuus perustaa perhe ja kasvattaa lapset. (Lammi-Taskula & Salmi, 2014, 145-156; STM. 2013, 6.)

Suomalaisesta perhepolitiikasta puhuttaessa usein tarkoitetaan pohjoismaalaista mallia, joka sisältää kaikille yhtäläiset etuudet sekä laajat peruspalvelut (Lainiala, 2014, 27). Pohjoismainen perhepolitiikka on tullut tunnetuksi maailmalla lapsikäyhyyden mataluudesta sekä korkeasta syntyvyysasteesta yhdistettynä naisten korkeaan työllisyyteen. Naisten ja miesten välisen tasa-arvon lisääminen on yhteistä pohjoismaiden perhepolitiikassa. Taloudellisissa etuuksissa on nähtävissä samankaltaisuutta, sillä kaikille pohjoismaille on yhteistä perheille maksettavat lapsilisät. Lisäksi äidit ovat oikeutettuja kaikissa pohjoismaissa vapaaseen työstä lapsen saannin jälkeen ja päivähoitojärjestelmä nähdään kattavana ja korkeatasoisena pohjoismaalaisessa mallissa. (Grødem, 2014, 50-60.) Julkisen vallan asema on vahva pohjoismaisessa mallissa, sillä julkinen valta nähdään keskeisenä hyvinvointipalvelujen tuottajana sekä hyvinvoinnin lisääjänä (Hämäläinen, 2010, 234).

Pohjoismaalainen hyvinvointimalli on siis suomalaisen perhepoliittisen järjestelmän lähtökohta. Suomalainen perhepolitiikka voidaan nähdä laajana ja moninaisena ja näin ollen myös perhepolitiikan käsite näyttäytyy monimuotoisena. Perhepolitiikan käsitteelle ei ole olemassa tarkkaa määritelmää. Perhepolitiikan käsitteen laajuuden vuoksi siihen voidaan nähdä kuuluvan kaikki yhteiskuntapoliittiset toimet, jotka koskettavat perheiden elämää. Tästä esimerkkinä aikuisten koulutus- ja työoloja koskevat toimet, joilla on vaikutusta myös perheiden elämään. Rajatummassa määritelmässä perhepolitiikka voidaan nähdä myös toimina, jotka on kohdistettu erityisesti lapsiperheille. (Hämäläinen, 2010, 227-234.)

Perhepoliittisia toimia voidaan listata ja toimien listauksessa perheiden taloudellinen tukeminen näyttäytyy vahvana. Perhepolitiikka rakentuu toiminnallisesti erityisesti lapsiperheille tarkoi-

tetuista tulonsiirroista sekä lapsiperheiden hyvinvointipalveluista, kuten neuvola- ja kotipalveluista ja perhevapaista sekä niiden aikana maksettavista etuuksista. Lapsiperheet saavat eniten tukea lapsilisien ja päivähoitojärjestelmän kautta. (Haataja, 2016, 36; Hämäläinen, 2010, 227-239; STM 2013, 6.)

Perhepoliittisten toimien listaus ei anna kuitenkaan kokonaista kuvaa perhepolitiikan taustalla vaikuttavista tavoitteista, joita on perheiden elinolosuhteisiin ja lainsäädännöllisiin toimiin vaikuttaminen sekä perhe- ja lapsimyönteisyyden kasvattamiseen yhteiskunnassa. (Hämäläinen, 2010, 229.-237.) Olivier Thévenon (2011, 58-59) jakaa perhepoliittiset tavoitteet kuuteen eri lähtökohtaan tutkimusartikkelissaan, joka käsittelee taloudellisen ja kehityksen järjestöön (OECD) kuuluvien maiden perhepolitiikkaa. Perhepolitiikalla pyritään lapsiperheiden köyhyyden vähentämiseen sekä ylläpitämään perheiden tulotasoa. Talouteen liittyen perhepoliittisilla toimilla tavoitellaan taloudellista tasausta lapsen saamisesta aiheutuviin kustannuksiin. Lisäksi perhepoliittisilla toimilla pyritään äitien ja isien välisen tasa-arvon vahvistamiseen ja työllisyyden edistämiseen. Perhepolitiikalla pyritään näiden tavoitteiden ohella lapsen varhaisen kasvun ja kehityksen tukemiseen sekä lisäämään syntyvyyttä yhteiskunnassa.

Perhepolitiikan perusteluna voidaan nähdä lasten oikeuksien toteutuminen ja lapsen etu. Perhepolitiikan kehittäminen voidaan nähdä lapsen oikeuksien sopimuksen kautta julkisen vallan velvollisuutena. Lasten oikeuksien yleissopimus astui voimaan Suomessa vuonna 1991 ja on lapsipolitiikan ja lastensuojelun perusta. (Hämäläinen, 2010, 229-237.)

2.2 Keskeisiä perhepoliittisia uudistuksia 2010- luvulla

Lapsiperheiden palveluihin kohdistunut keskustelu hajanaisuudesta ja katvealueista on saanut osakseen hankkeita sekä ohjelmia, jotka ovat koskeneet palveluiden sisäistä kehittämistä sekä monia rajoja ylittävää yhteistoimijuutta. Näistä kehittämisalueista on hankkeissa ja ohjelmistoissa siirrytty nykyisiin rakenteellisiin uudistuksiin. Rakenteellisiin tekijöihin kohdistuvat hankkeet ja ohjelmistot on nähty yhdeksi ratkaisuksi siihen, että palveluja olisi mahdollista yhdenäistää ja ne palvelisivat lapsia ja perheitä yhä paremmin. Keskustelua rakenteellisesta uudistamisesta on osaltaan lisännyt kansantalouden kestävyysvaje. (Rimpelä & Rimpelä, 2015, 24-27.)

Perhepolitiikka on siis osaltaan ollut monien uudistusten keskellä ja hallituksen ohjelmissa perhepolitiikka ja tasa-arvotavoitteet ovat näkyneet 2000-luvulla. Työn ja perheen yhteensovittamiseen liittyvät kysymykset ovat saaneet keskeisen aseman hallituksen perhepoliittisissa ohjelmissa ja tämän lisäksi painotukset ovat koskeneet myös isyyden vahvistamista sekä lapsiperheiden toimeentulon turvaamista. Kysymykset ovat kohdentuneet erityisesti pienten lasten perheisiin. (Haataja, Airio, Saarikallio-Torp & Valaste, 2016, 9-17; STM 2013, 6.) Hallitusohjelmissa korostunut työn ja perheen yhteensovittaminen näkyy myös yleisesti pohjoismaissa, sillä muihin OECD-maihin verrattuna pohjoismaissa panostetaan enemmän perhepoliittisilla toimilla työn ja perheen yhteensovittamiseen (Thévenon, 2011, 66). Neil Gilbertin, Nigel Partonin ja Marit Skivenesin (2011, 254-255) teoksessa tuodaan esille kansainvälistä kehityssuuntia erityisesti lastensuojeluun liittyvien systeemien muokkautumisessa. Kansainvälisessä kehityksessä on nähty perheisiin, lapsin ja nuoriin liittyvien palveluiden orientaatioiden siirtyneen lastensuojelullisista ja perhepalveluihin keskittyneestä enemmän lapsikeskeiseen orientaatioon. Lapsikeskeisessä orientaatioissa keskeisenä tavoitteena on hyvinvoinnin lisääminen ja tasa-arvon edistäminen ja tätä tavoitellaan varhaisella puuttumisella sekä tarpeiden arvioinnilla.

Kun tarkastellaan 2010-luvun kotimaisia hallituksen ohjelmia, tavoitteissa on nähtävissä pyrkimys tasa-arvon edistämiseen ja lasten, nuorten sekä perheiden hyvinvoinnin lisäämiseen. Matti Vanhasen II hallituksen (2007-2010) ohjelmassa (Valtioneuvoston kanslia, 2007, 55) sekä Mari Kiviniemen hallituksen (2010-2011) ohjelmassa (Valtioneuvoston kanslia, 2010) perhepoliittisissa toimitissa tavoitteena oli vähentää nuorten, lasten ja perheiden pahoinvointia sekä syrjäytymistä. Konkreettisina toimina hyvinvointipoliittisessa ohjelmassa oli esillä muun muassa perhevapaiden uudistaminen, vähimmäistason korotus lapsiperheiden etuuksissa, varhaiskasvatuspalveluiden kehittäminen sekä lapsiperheiden palveluiden keskittäminen perhekeskuksiin.

Perhepolitiikan kolmeksi ytimeksi kuvataan Jyrki Kataisen hallituksen (2001-2014) ohjelmassa (Valtioneuvoston kanslia, 2011, 62) palveluita, tulonsiirtoja sekä työn ja perheen yhteensovittamista. Ohjelmassa on korostettu edelleen työn ja perheen yhteensovittamisen teemaa. Lisäksi ohjelmassa on tuotu esille muun muassa korjaavista palveluista ennaltaehkäiseviin palveluihin siirtymistä sekä lapsiperheiden kotipalvelun ja muiden matalan kynnyksen palveluiden kehittämistä. Alexander Stubbin (2014-2015) hallituksen ohjelma (Valtioneuvoston kanslia, 2014, 1) jatkoi Jyrki Kataisen hallituksen aikana perustetun ohjelman toteuttamista. (Ks. myös Haataja, Airio, Saarikallio-Torp & Valaste, 2016, 10.)

Jyrki Kataisen (2001-2014) ja sitä jatkaneen Alexander Stubbin (2014-2015) hallituksen aikana oli käynnissä sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma (Kaste) vuosina 2012-2015. Kaste-ohjelman on suunnitellut alueiden ja keskushallinnon keskeiset asiantuntijat yhteistyössä ja tavoitteena ohjelmalla oli lisätä tasa-arvoa hyvinvointi- ja terveyseroja kaventamalla sekä järjestää sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut asiakaslähtöisellä tavalla ja taloudellisesti kestävästi. Lasten, nuorten ja lapsiperheiden kohdalla tarkoituksena ohjelmassa oli varsinkin kehittää palveluita asiakaslähtöisesti ottamalla käytäntöön erinäisiä toimintamalleja sekä palvelukokonaisuuksia. Ohjelman avulla oli tarkoitus viedä erityispalveluja lähemmäksi peruspalveluja tukemaan lasten sekä perheiden kanssa tehtävää työtä. Lisäksi tarkoituksena on ollut vahvistaa ennaltaehkäiseviä varhaisen tuen palveluita sekä kehittää lastensuojelutyötä. (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2012, 13-20.) Kaste-ohjelmaa kohtaan tehdyssä loppuarvioinnissa on tuotu esiin, että huolimatta vaikeudesta osoittaa ohjelman vaikuttavuutta, ohjelma on toiminut tavoitteiden mukaisesti. Ohjelma on erityisesti edistänyt osallisuuden ja asiakaslähtöisyyden arvoja kuntien sosiaali- ja terveyspalveluissa. (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2016, 23.)

Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma eli LAPE oli Juha Sipilän (2015-2019) hallituksen kärkihanke, jonka ohjaavina periaatteina ovat lapsen oikeudet ja lapsen etu, lapsi- ja perhelähtöisyys, perheiden monimuotoisuus sekä voimavarojen vahvistaminen. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmalla on tarkoitus vastata lapsi- ja perhepalveluissa esiin tulleisiin haasteisiin. Näitä ovat palvelurakenteen ja toimintakulttuurin ongelmat, johtamisen ja koordinaation vajeet sekä nuorten, lasten, perheiden ja ammattilaisten väliset kohtaamisen puutteet. Esiin tulevat muun muassa tiedonkulkuun sekä palveluiden saatavuuteen ja tuen sekä saamisen vaikeuteen liittyvät teemat, joihin hallituksen kärkihanke pyrkii vastaamaan. (Valtioneuvoston kanslia, 2015; Aula, Juurikkala, Kalmari, Kaukonen, Lavikainen, 2016, 9-11.)

Tähän 2019 vuoteen mennessä LAPE-hankkeella on ollut tarkoitus siirtää painopistettä korjaavista palveluista ennaltaehkäiseviin ja kaikille yhteisiin palveluihin. Hankkeen tarkoituksena olisi taata oikea-aikainen tuki perheille. Hankkeessa ennaltaehkäisevissä palveluissa on tarkoitus ottaa käyttöön perhekeskustoimintamalli, joka keskittää varhaiseen tukeen liittyviä palveluja, kuten neuvolatoimintaa ja perhetyötä. Konkreettisesti tämä tarkoittaa sitä, että palvelut ovat samoissa toimintatiloissa ja pyrkimys on mahdollistaa erityisesti alle kouluikäisten lasten ja perheiden tarvitseman ajantasaisen varhaisen tuen. (Aula ym. 2016, 10.)

Ennaltaehkäisevän työn merkitys ei rajoitu vain suomalaiseen perhepolitiikkaan vaan myös muissa pohjoismaissa on huomattu ennaltaehkäisevän työn tarve sekä yhtäläisten oikeuksien

mahdollistaminen. Norjalaisessa perhepolitiikassa on 1990-luvun alusta lähtien lainsäädännössä keskitytty lastensuojelun ennaltaehkäisevään työhön ja 2000-luvulle tultaessa norjalaisessa perhepolitiikassa on keskitytty toimenpiteisiin, jotka edistävät lasten hyvinvointia sekä yhtäläisiä mahdollisuuksia (Skivenes, 2011, 160). Sama suunta on nähtävissä myös esimerkiksi ruotsalaisessa perhepolitiikassa ja Ruotsin hallituksen kansallisessa vanhemmuuden tukemista edistävässä strategioissa. Kansallisessa perhepoliittisessa strategiassa on keskeistä, että työmenetelmiä sekä tapoja kehitetään, jotta vanhemmat saavat tukea koko lapsen kasvatuksen aikana. Työmenetelmistä ja tavoista ennaltaehkäisevässä työssä tarvitaan yhä enemmän näyttöön perustuvaa tutkimusta. (Socialdepartementet., 2018, 5-6.)

3. LAPSI-JA PERHEPALVELUIDEN JÄRJESTÄMINEN JA OHJAUS

3.1 Lainsäädännölliset lähtökohdat palveluiden järjestämiselle

Suomalaisen yhteiskunnan julkisen vallan rakenteiden vuoksi lapsiperheiden palveluita on kehitetty ja järjestetty hallintoala- ja toimintakeskeisesti. Lapsiperheiden palvelut on nähty hyvin itsenäisenä osa-alueena palveluiden kehittämisen kentässä, sillä palveluille on olemassa oma lainsäädännöllinen, organisaatiokulttuurinen, tietohallinnollinen sekä ammatillinen pohjansa. (Rimpelä & Rimpelä, 2015, 14.) Monet eri toimijat osallistuvat yhteistyönä sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämiseen sekä ohjaamiseen. Puhuttaessa hyvinvointipalveluista, perusoikeuksiin liittyvät säädökset antavat keskeisen kehyksen sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännölle. Perustuslain 19.3§ säättää sosiaali- ja terveystalvaeluihin liittyvästä oikeudesta. Julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveystalvaelut ja edistettävä väestön terveyttä. Julkisen vallan on myös tuettava perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu.

Julkisella vallalla tarkoitetaan tässä siis hyvinvointipolitiikan toteuttajia; kuntia sekä valtiota, jotka ovat poliittisen demokratian pohjalta toimivia julkishallinnon järjestelmiä. Hyvinvointipolitiikan toteuttajien suhteet ovat vaihdelleet ajan saatossa. Kunnat ovat keskeisiä toimijoita hallintojärjestelmässä ja kunnat nähdään vahvoina paikallisdemokratian toteuttajina. (Kana-noja, Niiranen & Jokiranta, 2008, 14.) Lainsäädännöllisesti perustuslaki antaa velvoitteen säätää riittävästä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista lailla, mutta tarkempi päätöksenteko jää sosiaali- ja terveydenhuoltoa säätelevän erityislainsäädännön piiriin. Perustuslain säädös ei siis vielä edellytä palvelujen turvaamista subjektiivisena oikeutena. Myös palvelujen järjestäminen voidaan toteuttaa muuten kuin julkisyhteisön turvin, sillä perustuslaki tai erityislainsäädäntö ei edellytä tiettyä järjestämistapaa sosiaali- ja terveystalvaeluille. (PL 731/1999; Narikka, 2008, 19.)

Kuntia koskevasta lainsäädännöstä säädetään kuntalaisissa 410/2015. Kuntalain 1.2§ säädetään, että kunnassa on edistettävä asukkaidensa hyvinvointia ja sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen järjestämisvastuu kuuluu ensisijaisesti kunnille ja kuntayhtymille. Säädös korostaa siis sosiaalipalveluja kunnan asukkaiden hyvinvoinnin edistämässä (Möttönen & Kettunen, 2014, 109). Kuntien välillä voi olla eroja sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden järjestämisessä,

mutta lainsäädäntö määrittelee keskeiset peruspalvelut, jotka kuntien on järjestettävä (STM, 2013, 10).

Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden ohjauksesta ja valvonnasta vastaavat keskushallinnossa sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö sekä Sosiaali- ja terveystieteiden lupa- ja valvontavirasto Valvira sekä aluehallinnossa aluehallintovirasto. Kuntien tehtävistä sosiaalihuollon järjestämisessä on säädetty uudessa sosiaalihuoltolaissa (1301/2014) sekä monissa sosiaalihuollon erityislaeissa. Kunnilla on mahdollisuus hoitaa järjestäminen kokonaan tai osittain kuntayhtymän jäsenenä. Kunnat voivat järjestää sosiaali- ja terveydenhuollon sopimuksessa muun kunnan tai kuntien kanssa. Kunta voi myös hankkia palvelut toiselta kunnalta, valtiolta, yksityiseltä tai julkiselta palvelun tuottajalta. Sosiaalipalveluiden toimijat koostuvat siis julkisen ja yksityisen sektorin toimijoista, mutta myös kolmannen sektorin toimijoista ja epävirallisen sektorin toimijoista, johon kuuluvat palvelunkäyttäjät, heidän omaisensa ja muut kansalaiset (Toikko, 2012, 73).

Tämän hetken julkisessa keskustelussa käydään usein sosiaali- ja terveyspalvelujen tilanteesta keskustelua termein ulkoistaminen, yksityistäminen ja ostopalvelut. Ostopalvelusta on kyse, kun kunta ostaa palvelua ulkopuoliselta taholta. Ulkoistus on monimuotoisempi prosessi, jolloin kunta siirtää toimintojaan ulkopuoliselle toimijalle. Se ei kuitenkaan poista viranomaisvastuuta, valvontavelvollisuutta eikä lakisääteistä palvelujen järjestämisvastuuta. Yksityistäessään kunta voi luopua ainoastaan niistä toiminnoista, jotka on ottanut vapaaehtoisesti hoidettavakseen. Laissa määrätystä järjestämisvastuusta kunta sen sijaan ei voi luopua. (Junnila & Fredriksson, 2012, 5.)

Sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisessä palveluseteli on väline yksityisten toimijoiden kanssa yhteistyössä toteutettavista toiminnoista. Palvelusetelillä kunta lupautuu maksamaan kunnan hyväksytyltä yksityiseltä palvelujen tuottajalta hankitut palvelut kunnan asetettuun setelin arvoon saakka. (Tuori & Kotkas, 2016, 33-41.) Palvelun käyttäjien valitsemismahdollisuuksiin on alettu kohdistamaan enemmän huomiota ja ne ovat yleistymässä, vaikka ovatkin vielä rajatummallalla käytöllä. Asiakkaan valinta tukee palvelutuottajien välistä kilpailua ja asiakkaan oma valinta palvelusetelillä vastaa myös parhaiten hänen omiin tarpeisiinsa (Toikko, 2012, 67).

Yksityisten palvelun tuottajien kasvava osuus tuo esiin vahvasti laatuun liittyvät kysymykset. Lainsäädännön mukaisesti laatuun ei saa vaikuttaa heikentävästi sosiaali- ja terveyspalvelujen yksityistäminen vaan palvelun tulee vastata sitä laatua mitä edellytetään vastaavanlaiselta kun-

nalliselta toiminnalta. Tämä koskee osaltaan sekä yksityiseltä sopimusperustaisesti ostettua palvelua kuin palvelusetelillä hankittua palvelua. Tämä vaatimus on sekä sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelu- ja valtionavustuslaissa että sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusetelilaissa. Samalla se viittaa perustuslain 124§, joka säättää julkisen hallintotehtävien pääsääntöisen hoitamisvastuun olevan viranomaisella. Tällaisia tehtäviä voi antaa muille kuin viranomaisille vain rajoitetusti. (Huhtanen, 2012, 95.)

3.2 Lapsi- ja perhepalveluiden rahoitus

Sosiaalipalveluissa on tällä hetkellä menossa rakenteiden uudistamisen vaihe ja kunnallisena toimintana sosiaalipalveluissa on tapahtunut muutosta. Kuntien itsehallinto kasvoi samaan aikaan vuoden 1990-luvun laman kanssa ja hyvinvointipalvelut joutuivat kunnissa leikkausten kohteeksi tuotantotoiminnan tehokkuusvaatimuksien vuoksi. Kuntien toiminnot riippuvat verotuloista ja tämä on aiheuttanut kilpailua eri toimintojen välille. Entistä enemmän palvelujen järjestämisestä ottavat vastuuta yritykset sekä vapaaehtoistyö. (Möttönen & Kettunen, 2014, 121.)

Suomen sosiaaliturvan menot olivat vuonna 2016 yhteensä 69,1 miljardia euroa ja ne ovat kasvaneet tasaisesti vuodesta 2000 lähtien. Sosiaaliturvan menot jaetaan toimeentuloturvaan, johon sisältyvät muun muassa päivärahat, eläkkeet, lapsilisät ja toimeentulotuki sekä suoraan saatavana oleviin palveluihin tai palveluiden käytöstä aiheutuviin kustannuksiin. Sosiaaliturvan kokonaismenoista toimeentuloturvan osuus oli 61,1 prosenttia ja palvelujen 38,9 prosenttia. Vanhuuteen liittyvät menot olivat suurin sosiaaliturvan kokonaismenoista ja toiseksi suurin menoryhmä oli sairaus ja terveys. (THL, 2018, 4.)

Suomessa perhepolitiikkaan käytettävät julkiset menot ovat Euroopan keskitasoa (Lainiala, 2010, 12). Suomessa kaikista sosiaalimenoista muodostuu 10 prosenttia perhepoliittisista tulonsiirroista ja palveluista (Haataja, Airio, Saarikallio-Torp & Valaste, 2016, 8). Lastensuojelun kustannukset ovat selvästi kasvava osa-alue verrattuna muihin sosiaali- ja terveyspalveluihin (Linnosmaa ym. 2012, 89). Ehkäisevä työ ja varhainen tuki nähdään sekä inhimillisesti että myös taloudellisesti kannattavina (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2012, 15). Ennaltaehkäisevien toimenpiteiden taloudellisen kannattavuuden mittaaminen näyttäytyy haasteellisena, sillä vaikutukset näkyvät vasta tulevaisuudessa. Mittaamisen haasteellisuus tuo esiin sitä, miten pää-

töksentekijät uskovat ennaltaehkäisevän työn mahdollisuuteen ja kannattavuuteen. Päätöksentekijöille on annettava yhä enemmän tutkimustietoa ennaltaehkäisevän työn positiivisista vaikutuksista talouteen. (Linnosmaa ym. 2012, 91-96.)

Hanna Heinosen, Antti Väisäsen ja Tiia Hippin (2012, 7) raportin perusteella erilaisten asiakaspolkujen kustannusten läpi käymisessä oli nähtävissä, että ehkäisevän työn palvelut olivat verrattain halvempia. Kokonaisuudessaan lastensuojelun kustannukset ovat kasvaneet yhteiskunnassa ja kustannusten kasvu on kytköksissä hoidon kallistumiseen, suurempiin asiakasmääriin sekä laitosvaltaistumiseen sijaishuollossa. Kuusikko-työryhmän (2018, 22) selvityksessä kuuden suurimman kaupungin lastensuojelun palvelujen ja kustannusten vertailussa oli nähtävissä, että sijoitusten kustannukset ovat lastensuojelussa kallein menoerä ja ne ovat myös nousseet. Lastensuojelun kokonaiskustannukset olivat kuudessa suurimmassa kaupungissa yhteensä hieman yli 349 miljoonaa euroa ja sijoitusten osuus näistä kustannuksista oli yli 70 prosenttia jokaisessa kaupungissa.

On ilmeistä, että ehkäisevän työn kustannukset olisivat paljon taloudellisempia, sillä raportin perusteella ehkäisevissä palveluissa ottaen huomioon sekä lyhyt- ja pitkäaikaisemman tarpeen kustannukset olivat alle 12 000 euroa yhtä lasta kohden. Lapsen sijoittamista tarkasteltaessa 100 000 euroa nähtiin hyvinkin pienenä summana. Ehkäisevän työn toiminnan vahvistamisen ratkaisuksi nähdään raportin perusteella palvelun saatavuuden lisääminen. Kehitettäväksi työn kohteeksi nähdään korjaavien palveluiden ammattilaisten ottaminen mukaan ehkäisevän työn kentälle ja työn sektoroitumisen poistaminen. (Heinonen, Väisänen & Hipp, 2012, 34-35.) Työn sektoroitumisen poistaminen näkyy myös tämän hetken uudistuksissa perhepolitiikan kentällä.

3.3 Lapsiperheiden kotipalvelu lapsi- ja perhepalveluiden kentässä

Lapsiperheiden kotipalvelun asema on jälleen korostunut suomalaisessa palvelukentässä. Kotipalvelu yhtenä varhaisen tuen muotona on nähty mukana myös 2010-luvun hallituksen ohjelmistoissa. Keskeistä on ollut lapsiperheiden kotipalvelun saatavuuden parantaminen. Esimerkiksi Juha Sipilän hallituksen (2015-2019) hallitusohjelmassa lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelmassa tavoitteena on ollut lisätä lapsiperheiden kotipalvelulle määrärahoja sen saatavuuden turvaamiseksi (Valtioneuvoston kanslia 2015).

Lapsiperheiden kotipalvelulla on ollut merkittävä asema historiassa lapsiperheiden hyvinvoinnin turvaajana. Mannerheimin Lastensuojeluliitto käynnisti järjestelmällisen kodinhoitajatoiminnan 1930-luvulla mikä johtui Suomen tilanteesta köyhänä agraarimaana. Väestömäärän väheneminen sai Suomessa keskeisimmäksi tehtäväksi edistää perheiden hyvinvointia ja näin ollen kodinhoitajien koulutus alkoi vuonna 1939. Väestöliiton ohjaama kotisisäarkoulutus alkoi vuonna 1945. Kodinhoitajat nähtiin konkreettisena apuna perheiden arjen pyörittämisessä. (HE 164/2014; Niemelä 2006, 69; Väestöliitto 1991; Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen, 2012, 47-48.)

Ensimmäinen laki kotipalvelutoiminnasta säädettiin 1950-luvulla, jolloin säädettiin laki kunnallisista kodinhoitajista vuonna 1951. Palvelua kohdistettiin tällöin vähävaraisiin ja monilapsisiin perheisiin. Suomalaisen hyvinvointi yhteiskunnan muodostumisen aikakaudella, 1960-luvulla, astui voimaan laki kunnallisesta kodinhoitoavusta. Tällöin toiminta sekä asiakaskunta laajeni. Kotipalvelutoimintaa koskeva sääntely siirrettiin osaksi sosiaalihuoltolakia 1980-luvulla. (HE 164/2014; Niemelä 2006, 69; Väestöliitto 1991; Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen, 2012, 47-48.)

Suuri muutos kotipalveluille oli 1990-luvulla, kun yhteiskunnan taloudellinen tilanne romahti ja valtio pyrki etsimään ratkaisuja tilanteeseen. Tällöin lapsiperheiden asema kotipalveluiden saajina heikentyi. Vasta tilanteen kriisiytyessä lapsiperheille tarjottiin kotipalvelua. (Taskinen 2002, 72.) Vielä 1990-luvulla lapsiperheiden kotipalvelua kodinhoitoapua sai perheistä 8,2 prosenttia, mutta vuonna 2010 kotipalvelua sai enää 1,5 prosenttia lapsiperheistä. (HE 164/2014). Prosenttiluvut kertovat lapsiperheiden määrän vähentymisestä kotipalvelun saajina. Laman jälkeinen avopalveluiden painotus nähtiin omaishoidossa ja kunnille vähäisiä kustannuksia tuottavissa tukipalveluissa (Niemelä 2006, 81). Talentian ja Lastensuojelun keskusliiton vuonna 2010 tekemässä Lastensuojelulain toteuttamisen selvityksessä tarkasteltiin ehkäisevien palvelujen asemaa kunnissa. Lapsiperheiden kotipalveluun kohdistui yksi suurimmista puutteellisuuksista. Kotipalvelun nähtiin selvityksessä puuttuneen useista alle 30 000 asukkaan kunnista. (Paavola, Honkavaara, Muuronen, Mäkinen, Tolonen & Varsa, 2010, 13-14.)

Huolimatta lapsiperheiden aseman heikentymisestä kotipalveluissa, tarve ei ole vähentynyt. Suomen lamaa edeltävää tasoa ei kuitenkaan ole saavutettu lapsiperheitä tukevissa palveluissa. (Taskinen, 2002, 72.) Riittävät yhteiskunnalliset peruspalvelut ovat olennaisia pikkulapsiper-

heille kuin muillekin perheille. Lapsiperheiden arki näyttäytyy työntäyteisenä, joten konkreettisen tuen palveluiden kehittäminen näyttäytyy tärkeänä. (Rönkä, Malinen, Sévon, Kinnunen, Poikonen & Lämsä, 2009, 293).

Konkreettisen tuen palveluihin tuli muutos, kun muutosta lamaa edeltävään aikaan tapahtui uuden sosiaalihuoltolain kautta. SHL 19§ mukaisesti 1.1.2015 lapsiperheillä on ollut mahdollisuus saada välttämätön kotipalvelu hyvinvoinnin turvaamiseksi. Kotipalveluihin kuuluu asumiseen, toimintakyvyn ylläpitoon, lasten kasvatukseen ja hoitoon, asiointiin, hoitoon ja huolenpitoon sekä muissa arkisissa tehtävissä ja toiminnoissa avustaminen. Kotipalvelu nähdään kokonaisvaltaisena, suunnitelmallisena toimintana ja sitä voidaan toteuttaa tilapäisesti sekä pitkäkestoisesti. (Järvinen ym. 2012, 73.) Tässä tutkielmassa keskityn erityisesti tilapäiseen kotipalveluun.

Kandidaatintutkielmassani tarkastelin kotiin tehtävää työtä kansainvälisen viitekehyksen kautta. Etsiessäni kansainvälistä tutkimusta kotiin tehtävästä työstä kandidaatintutkielmaani varten huomasin eri yhteyksissä esille tulevat käsitteet ”health visitor” ja ”public health nurse”. American Public Health Association (2013, 2) tuo esille ”public health nursing” käsitteen kansalaisten terveyttä edistäväksi käytännöksi, jossa korostuu ehkäiseminen sekä osallistuminen moniin erilaisiin terveyttä ratkaiseviin tekijöihin. Amerikkalaisen palvelujärjestelmän lisäksi Iso-Britanniassa työskentelevät ”health visitor” työntekijät ovat sairaanhoitajia tai kättilöitä, joilla on erityiskoulutus perheiden ja yhteiskunnan terveydestä. Erityiskoulutuksen saaneet ammattilaiset ovat avainasemassa kohtaamaan aikaisin näkyviä haasteita ehkäisten haasteiden mahdollisia vaikutuksia ja seurauksia. (Department of Health, 2011, 7.)

Integroivan kirjallisuuskatsauksen ja tehdyn analyysin kautta kotiin tehtävän työn tuen muodot jakautuivat vuorovaikutukselliseen tukeen, neuvontatyöhön ja informaatioon sekä muuhun käytännön tukeen, joka sisälsi muun muassa koulutukseen, taloudelliseen sekä aineelliseen tukeen liittyviä tekijöitä. Tulokset vastasivat asetettuun tutkimuskysymykseen siitä, millaista tukea kotiin tehtävä työ tarjoaa lapsiperheille. Kansainvälisessä tutkimuksessa oli nähtävissä, että konkreettinen kodinhoidollinen tuki nähdään tärkeänä ja sen asemaan toivottiin vahvistusta. Lisäksi kehittämistä kaivattiin yhtenäiseen tietopohjaan sekä yhteistyöhön ammattilaisten välillä.²

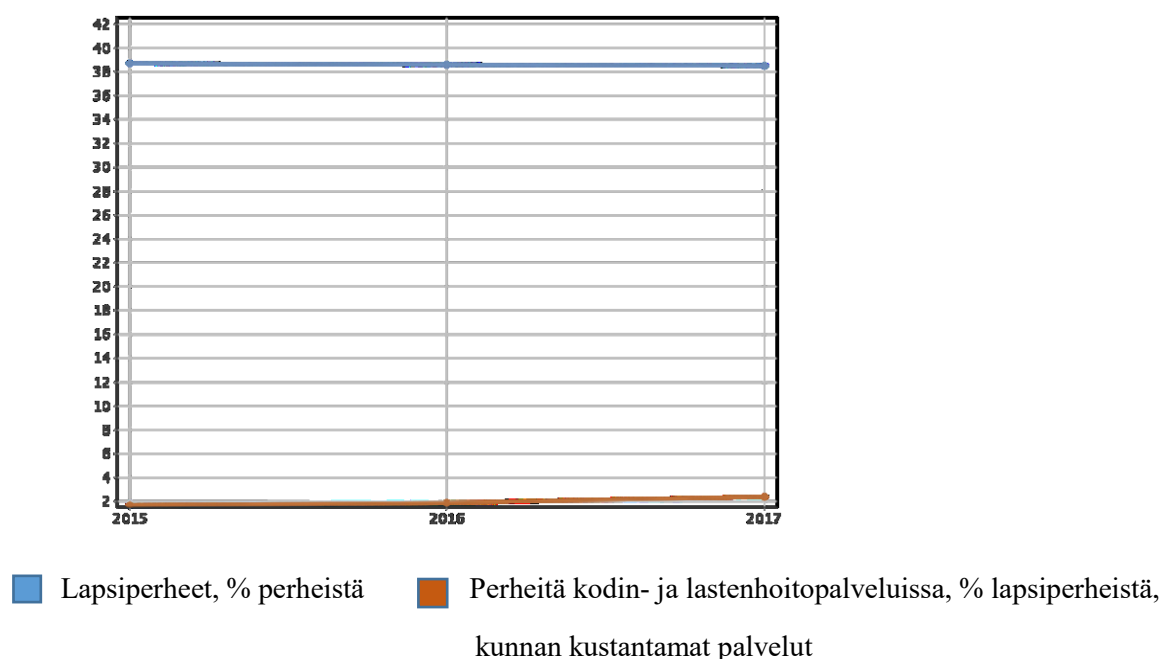
² Härkönen Roosa-Maria. 2016. Kotiin tehtävä työ lapsiperheiden arjen tukijana. Integroiva kirjallisuuskatsaus kansainväliseen tutkimukseen. Julkaisematon kandidaatintutkielma. Itä-Suomen yliopisto: Yhteiskuntatieteiden laitos.

”Perheitä kodin- ja lastenhoitopalvelussa, % lapsiperheistä, kunnan kustantamat palvelut” (ind.3519) kertoo lapsiperheiden kotipalvelun määrästä suomalaisessa yhteiskunnassa. Indikaattori ilmaisee niiden ilman lastensuojelun tukitoimia lapsiperheiden kotipalvelua saaneiden perheiden määrän koko väestön lapsiperheistä. Vuonna 2015 kodin- ja lastenhoitopalveluita sai 1,7 prosenttia lapsiperheistä ja vuonna 2016 1,9 prosenttia lapsiperheistä. Lukumäärällisesti tämä tekee tilastojen mukaan 9 645 lapsiperhettä vuonna 2016 ja vuonna 2017 10 729 lapsiperhettä. Vuonna 2017 kodin- ja lastenhoitopalveluita sai 2,4 prosenttia mikä tekee 13 419 lapsiperhettä. Tilastoluvuista on huomattavissa, että lapsiperheiden kotipalvelun määrä on nouseva.

”Lapsiperheet, % perheistä” (ind. 179) antaa informaatiota siitä millaiset ovat lapsiperheiden määrät tällä hetkellä suomalaisessa yhteiskunnassa. Vuonna 2015 lapsiperheitä oli yhteensä 571 470 ja vuonna 2016 569 676. Viime vuoden 2017 tilastoissa lapsiperheitä oli koko maassa yhteensä 566 242. Prosentuaalisesti tämä tarkoittaa 0,2 prosenttiyksikön laskua vuonna 2017 lapsiperheiden määrän ollessa suomalaisessa yhteiskunnassa 38,5 prosenttia. Tämä kertoo lapsiperheiden määrän laskusuhdanteesta suomalaisessa yhteiskunnassa.

Alla olevassa taulukossa on havainnollistettuna vielä jakaumien avulla lapsiperheiden ja kodin- ja lastenhoitopalveluita käyttävien lapsiperheiden määrät (Sotkanet.fi). Jakaumista voi nähdä, että lapsiperheiden määrän jakauma on laskeva ja kotipalveluita käyttävien lapsiperheiden määrä on nouseva. Kuitenkin kotipalveluja käyttävien määrä on pieni koko maan lapsiperheistä.

Kuva 1 Lapsiperheet, % perheistä ja perheitä kodin- ja lastenhoitopalvelussa, % lapsiperheistä, kunnan kustantamat palvelut (Sotkanet.fi).

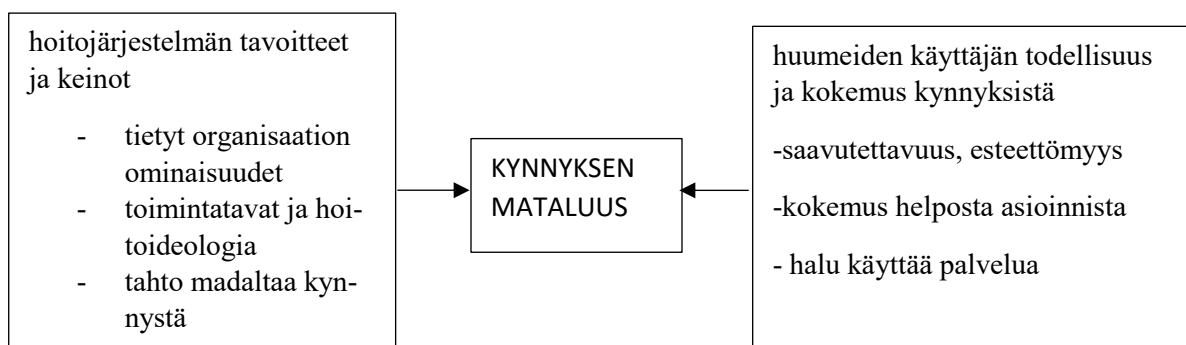
4. MATALAN KYNNYKSEN PALVELUT

4.1 Matalan kynnyksen käsitteen määrittelyä

Matalan kynnyksen käsite on usein vertauskuvallinen käsite helpolle pääsulle tai jonkin aloittamisen vaivattomuudelle. Hoitojärjestelmään liittyvässä keskustelussa se liitetään päihteidenkäyttäjien palveluihin. Matalan kynnyksen käsite syntyi huumeiden käytön vähentämisen tavoitteeseen ja tarpeeseen haittoja vähentävän politiikan toteuttamisesta. Kansainvälisesti matalan kynnyksen käsitteestä käytetään nimitystä *low threshold*. Käsitettä on käytetty myös laajemmassa merkityksessä suomalaisessa hoitojärjestelmän retoriikassa huono-osaisille tarkoitetuissa palveluissa sekä muissa yhteyksissä, kuten mielenterveyspalveluissa, lasten terveydenhoidon palveluissa sekä monialaisissa tiimeissä. Yleisesti matalalla kynnyksellä tarkoitetaan laajasti erilaisia palveluja ja hoitomuotoja, joihin pyritään tavoittamaan haluttua kohderyhmää aktiivisesti. (Törmä, 2009a, 26-35; Törmä, 2009b, 164-165; Bulling 2017, 1264.)

Sinikka Törmä (2009a, 46-49) tuo esille väitöskirjassaan, että matalan kynnyksen käsite kaipaa määrittelyssään täsmennystä sekä analysointia kriittisellä otteella. Myös Marit Edland-Gryt ja Astrid Helene Skatvedt (2012, 257) tuovat esille artikkelissaan, että matalan kynnyksen käsite tarvitsee selkeämpää määrittelyä ja lisää ymmärrystä. Sinikka Törmä (2009a, 48) tuo esille matalan kynnyksen käsitteen suhdekäsitteenä, joka näkyy selkiytettynä alla olevan kuvion mukaisesti.

Kuva 2 Sinikka Törmän (2009a, 48) kuvio matalan kynnyksen kaksisuuntaisuudesta ja suhteellisuudesta.

Aktiivisuus palveluun hakeutumisessa ja asiakkaiden kokemukset kertovat usein siitä millaisena matala kynnyks näyttäytyy tarkastelun alla olevassa palvelussa. Matala kynnyksen määritelmä syntyy toimijoiden välisestä suhteesta. Tämä tarkoittaa sitä, että palvelujärjestelmän kynnyks ja palveluita käyttävien kokema kynnyks ei näyttäydy samoina. Tämän lisäksi matala kynnyks nähdään henkilökohtaisena kokemuksena ja matalan kynnyksen käsitys voi vaihdella palvelun käyttäjien välillä. (Leemann & Hämäläinen, 2016, 590; Törmä, 2009a, 48.)

Kansainvälisissä artikkeleissa on tutkittu erityisesti mielenterveyteen ja päihdehuollon palveluihin liittyvää matalan kynnyksen määritelmää. Anne Elstad Toril ja Arne Henning Eide (2017, 2) ovat tutkineet artikkelissaan matalan kynnyksen mielenterveyspalveluita Norjassa. Matalan kynnyksen palveluiden määritelmässä nähdään keskeisenä niiden joustavuus ja helpposä saavutettavuus ilman läheteitä tai hakemuksia. Palveluihin hakeutuminen tapahtuu mahdollisen käyttäjän oman tarpeen kokemuksen perusteella.

Marit Edland-Gryt ja Astrid Helene Skatvedt (2012, 258) tutkivat artikkelissaan erään ympäri vuorokauden auki olevan päihde- ja mielenterveysongelmallisille tarkoitetun paikan matalaa kynnyksä ja siihen liittyviä tekijöitä. Palvelua käyttävien kynnyksen kokemukseen vaikutti erityisesti luottamuksen kynnyks. Luottamuksen kynnyksellä tarkoitettiin erityisesti asiakkaan kokemaa luottamusta palvelussa työskenteleviä ammattilaisia kohtaan. Luottamuksen kynnyks nähtiin läpileikkaavan muiden kynnyksien alueita ja se nähtiin ensisijaisena muihin kynnyksiin nähden. Luottamus nähtiin keskeisenä myös muissa matalan kynnyksen käsitteistöön liittyvässä tutkimuksissa, sillä Toril Anne Elstad ja Arne Henning Eiden (2017, 8) tutkimuksessa kattava ja tukea antava ilmapiiri matalan kynnyksen mielenterveyspalveluissa mahdollisti palvelun käyttäjien osallistumisen.

Luottamuksen kynnyksen lisäksi asiakkaat toivat esille rekisteröinnin kynnyksen, jossa asiakkaat toivat esille näkemyksiään yhteydenottamisen ja palvelussa käymisen vaikeuksista. Rekisteröinnin kynnyksessä tuli esille muun muassa teemoja palvelun tietoisuudesta, konkreettisesta kulusta palvelun tiloihin, käyttäjien kirjautumisesta sisään ja varauksen tekemisestä. Kompetenssin kynnyksellä tarkoitetaan palvelun käyttäjien taitojen edellytyksiä, jotta avun hakeminen ja sen vastaanottaminen on mahdollista. Palvelun käyttäjän luottamuksen vähyys voi vaikuttaa siihen, että asiakas ei osaa muun muassa näyttää tarvitsevuuttaan. Vaikuttavuuden kynnyksessä keskeisenä esimerkiksi se, että hoidon etenemisen nopeus ei kohtaa käyttäjien kanssa tai ammattilaiset asettavat liian suuria odotuksia asiakkaita kohtaan. (Edland-Gryt & Skatvedt, 2012, 258-261.)

4.2 Matala kynnyksellä uudistuvassa palvelujärjestelmässä

Palveluun hakeutumiseen jättämisen syytä voi olla useita, jotka voivat liittyä palvelun käyttäjään tai itse palveluun. Syyt voivat olla fyysisiä tai psyykkisiä esteitä, kuten palvelun hankala saavutettavuus tai palvelun käyttäjän häpeän tunne, yhtäaikaisten ongelmien tai kiireellisten avun tarpeiden. Matalan kynnyksen palvelut pyrkivät madaltamaan näitä esteitä. (Leemann & Hämäläinen, 2015, 2-3.)

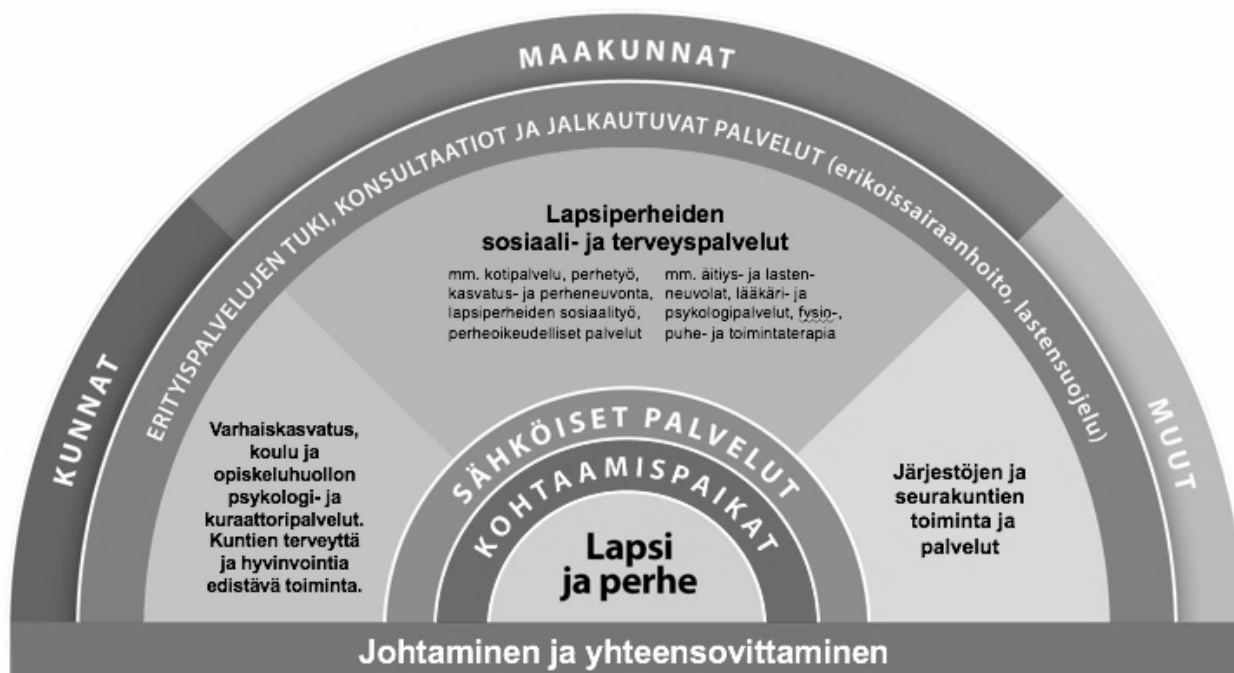
Anna-Aurora Kork (2016, 41) tuo väitöskirjassaan esille, että matala kynnyksellä on yksi tapa asiakaslähtöisen kehittämisideologian toteuttamiseksi julkishallinnossa ja nykyisissä sosiaali- ja terveystieteiden palvelulinjauksissa otetaan huomioon matalan kynnyksen palveluiden periaatteet. Kehittämisideologiassa nähdään kynnyksen madaltamisen mahdollistavan pääsyn palveluihin, ongelmien ennaltaehkäisemisen, riskiryhmien tavoittamisen sekä palvelua käyttävien tyytyväisyyden parantamisen. Ongelmien ennaltaehkäisyn ja varhaisen tunnistamisen sekä hyvinvoinnin edistämisen lisäksi kustannusten hallinta on yksi terveydenhuollon palvelujen periaatteista. (Kork, 2016, 38-41.) Nämä periaatteet näkyvät myös sosiaalihuollon matalan kynnyksen palvelujärjestelmässä.

Lainsäädännöllisesti aina perustuslain 19.3 § säädetään velvoittaa edistämään väestön terveyttä ja tämä tarkoittaa osaltaan yhteiskunnassa olosuhteiden kehittämisestä sekä sosiaali- ja terveydenhuollossa ehkäisevää toimintaa. Edistäminen kuuluu kaikille kunnissa ja se edellyttää rajat ylittävää yhteistyötä sekä toimivia rakenteita ja käytäntöjä. Matalan kynnyksen palvelut tuen koordinoimalla, neuvonnan ja ohjauksen lisäksi luovat edellytyksiä hyvinvoinnin edistämiseksi yhteiskunnassa. (HE 164/2014.)

Sosiaalipalveluiden lainsäädännössä uuden sosiaalihuoltolain 33.2§ säädetään, että yleiset kunnalliset palvelut on tuotettava kaikille asiakkaille soveltuvasti ja palvelut on toteutettava niin että palvelun käyttäjällä on mahdollisuus hakeutua niihin riittävän aikaisessa vaiheessa. Tarvittaessa ohjaus tapahtuu yleisistä palveluista erityispalvelujen piiriin avun ja tuen tarpeen mukaisesti. Uusi sosiaalihuoltolaki kotipalvelun ohella lisää perhetyön, tukihenkilöiden ja –perheiden sekä vertaisryhmätoiminnan matalaa kynnyksellä. Laissa säädetään, että näitä perhepalveluja on nyt saatavilla ilman lastensuojelun asiakkuutta ja tämä mahdollistaa oikea-aikaisen tuen ja avun perheille. (STM 2014.)

Matalan kynnyksen palveluiden järjestämisessä järjestöillä on ollut keskeinen asema. Sosiaali- ja terveystieteiden ohjelmissa on pyritty tiivistämään kolmannen sektorin ja julkisten palveluiden välistä yhteistyötä ja osaltaan vakiinnuttamaan niitä osaksi julkisen sektorin palvelutarjontaa. (Leemann & Hämäläinen, 2015, 5-9.) Keskeisiä lapsiperheiden palveluja tuottavia kolmannen sektorin toimijoita Suomessa ovat muun muassa Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Ensi- ja turvakotien liitto ja Pelastakaa lapset ry. Myös seurakunnat järjestävät lapsiperheiden matalan kynnyksen palveluja.

Järjestöjen ja seurakuntien rooli näkyy 2010-luvun perhepoliittisissa uudistuksissa. Keskeisissä 2010-luvun perhepoliittisissa uudistuksissa tuotiin esille ennaltaehkäisevän työn nykyinen merkitys ja kynnyksen madaltaminen. Perhepoliittisissa uudistuksissa perhekeskustoimintamallin mukainen perheiden tukeminen nähdään yhtenä vaihtoehtona, jolloin tuen vastaanottamisen kynnys säilyy (HE 164/2014). Perhekeskuksen malli on pohjoismaalainen keksintö ja perhekeskustoimintamallilla on mahdollisuus yhdistää matalan kynnyksen lapsiperhepalvelut samaan paikkaan (Halme, Perälä, Kekkonen & Perälä, 2012, 15.) Perhekeskus uutena menetelmänä yhdistää yhteen helpon pääsyn palveluihin, matalaan kynnykseen perustuvan toiminnan sekä perheiden mukaan ottamisen. Perhekeskusten taustalla on idea siitä, että perheiden on helppo lähestyä palvelua ja perhekeskuksesta on mahdollisuus saada kokonaisvaltainen tuki perheen omaan tarpeeseen (Linnosmaa ym. 2012, 88.)

Kuva 3 Lape-muutosohjelmassa kehitetty perhekeskuksen palveluverkosto (THL 2018)

Yllä olevasta palveluverkostokuvioista on nähtävissä, että perhekeskustoiminta on monialaista ja rajoja ylittävää. Järjestöjen ja seurakuntien toiminta ja palvelut ovat mukana perhekeskuksen toiminnassa ja tämä tarkoittaa yhteistyön tiivistymistä. Perhekeskuksen toimintamallissa on tarkoituksena tiivistää myös erityispalvelujen antamaa mahdollista tukea varhaisen tuen lapsiperheiden palveluille. Kuviossa näkyvät kohtaamispaikat mahdollistaisivat yhtenäisen vertaistuen kaikille lapsiperheille. Hyötyinä perhekeskustoiminnassa nähdään arjen tuen mahdollistuminen lapsiperheille sekä palveluiden että toimintamahdollisuuksien monipuolistuminen. (Pelkonen & Hastrup, 1-4.)

Perhekeskuksen toiminnasta on tehty useita pohjoismaalaisia tutkimuksia. Muun muassa Ingunn Skjesol Bulling (2017, 1264-1268) on tutkinut artikkelissaan norjalaisen perhekeskuksen matalan kynnyksen palveluja ammattilaisten ja vanhempien näkemyksen kautta. Näkemykset keskittyvät osallisuuteen sekä esteettömyyteen. Vanhemmat kokivat perhekeskuksen läheisyyden tärkeäksi. Palveluita myös käytettiin monipuolisemmin, jos ne olivat saman katon alla. Byrokraattisuuden vähyys matalan kynnyksen palveluissa nähtiin keskeiseksi ja ammattilaiset näkivät lyhyen odotusajan tärkeänä perhekeskuksen palveluissa.

Marit Edland-Grytin ja Astrid Helene Skatvedtin (2012, 258) artikkelissa matalan kynnyksen käsitteistössä keskeisenä esiin tullut luottamuksen kynnys nousi esiin myös Ingunn Skjesol Bullingin (2017) artikkelissa. Luottamusta ja osallisuutta kuvattiin artikkelissa matalan kynnyksen lapsiperheiden palveluiden kontekstissa saavutettavien ammattilaisten ja olennaisen osaamisen kautta. Pätevyys ja jatkuvuus olivat tärkeitä teemoja luottamuksen syntyemisessä perhekeskusten matalan kynnyksen palveluiden ja vanhempien välille. (Bulling, 2017, 1270.)

Perhekeskuksen toimintamallin tarkoituksena on siis verkostoida hajanaiset lasten ja perheiden palvelut. Malli antaa rakenteen eri toimijoiden lapsiperheiden palveluiden yhteen sovittamiseksi. (Pelkonen & Hastrup, 2.) Rakenne kertoo paikallisuuden korostamisesta matalan kynnyksen palveluissa. Paikallisuuden korostaminen tarkoittaa tilan ja äänen antamista laajasti eri toimijoille ja näin pyritään etsimään uusia toimintamalleja, sillä julkinen sektori ei pysty vastaamaan laajaan kysyntään. (Toikko, 2012, 84.)

Paikallisuus korostaa palvelunkäyttäjän osallisuutta ja tämä tulee esille myös matalan kynnyksen palveluiden käsitteistössä ja kehittämisen kuvassa. Tämä on ideaalitalanne, sillä osallisuudessa ja osallistumisessa tulee esille aktiivisen asiakkaan teema eli asiakkaasta lähtevät palvelut. Osallisuuden esteet paikantuvat järjestelmän monimutkaistumiseen, järjestelmälähtöisyy-

teen ja kohtaamiseen järjestelmän sekä palvelunkäyttäjän välillä. Asiakkaan osallisuus mahdollistuu silloin, kun asiakas nähdään kanssatuottajana palvelussa. (Närhi, Kokkonen & Matthies, 2014, 235-236.) Perhekeskuksen toimintamallissa palvelun käyttäjät eli lapsiperheet on otettu mukaan mallin kehittämiseen (Pelkonen & Hastrup, 1). Palvelun käyttäjän osallisuuden merkitystä korostaa se, että matalan kynnyksen käsite nähdään henkilökohtaisena kokemuksena.

5. TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

5.1 Tutkimustehtävä

Tutkimukseni tehtävänä on selvittää lapsiperheiden kotipalvelun asemaa nykyisessä suomalaisessa lasten ja perheiden palvelukokonaisuudessa. Lasten ja perheiden hyvinvoinnin edistämässä asiantuntijat ovat korostaneet lapsiperheiden kotipalvelun ennaltaehkäisevää merkitystä. Lapsiperheiden kotipalvelua on vahvistettu myös lainsäädännön avulla. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää uuden sosiaalihuoltolain mukaisen lapsiperheiden kotipalvelun järjestämistä. Lisäksi tarkoituksena on muodostaa käsitystä siitä, millaisena matalan kynnyksen käsite näyttäytyy lapsiperheiden kotipalvelussa. Tutkimus kohdistettiin lapsiperheiden kotipalvelusta vastaavien viranomaisten tietoon ja näkemyksiin. Tutkimuksen kohteena oli kaikki Suomen kunnat pois lukien Ahvenanmaan maakunnan kunnat.

Tutkimuksessa on keskeistä selvittää mitkä tahot järjestävät nykypäivänä lapsiperheiden kotipalvelua. Lisäksi erityiseksi näkökulmaksi nousee kotipalvelun maksullisuus ja kuinka paljon kunnat tarjoavat ajallisesti palvelua lapsiperheille. Maksullisuuden ja ajallisuuden suhdetta tarkastelen analyysiosiossa tarkemmin. Muut keskeiset teemat koskevat kotipalveluun hakeutumista sekä palvelusta tiedottamista.

Tarkennetut tutkimuskysymykset:

- Miten lapsiperheiden kotipalvelu on yleisesti järjestetty Suomessa?
- Millaisena matalan kynnyksen käsite näyttäytyy lapsiperheiden kotipalvelussa?

Tarkennettuihin tutkimuskysymyksiin käytän sekä kvantitatiivisia että kvalitatiivisia tutkimusmenetelmiä. Tutkimukseni aineiston keruu tapahtuu vaiheittain. Tutkimukseni aineiston keruuseen käytän ensiksi strukturoitua kotipalvelun yleistä järjestämistilannetta kartoittavaa kyselylomaketta. Määrällistä kartoitusta täydentävät laadulliset tarkentavat haastattelut, jotka toteutan teemahaastatteluina. Tutkimuksen analyysiosiossa hyödynnän tilastollisia analyysimenetelmiä sekä analysoin haastatteluja aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla. Monimenetelmällinen

tutkimusote mahdollistaa tavoitteeni tutkia kotipalveluiden järjestämistä laajemmin ja monimenetelmällisyyden avulla saan tuotua esiin myös kotipalvelun järjestämiseen liittyviä eroja.

5.2 Monimenetelmällinen tutkimus

Tutkielman olen toteuttanut monimenetelmällisellä otteella yhdistämällä kvantitatiivista ja kvalitatiivista tutkimusta. Kvantitatiivisen ja kvalitatiivisen tutkimuksen yhdistämisestä voidaan käyttää myös nimeä monistrateginen tutkimus (Hirsjärvi & Hurme, 2010, 28). Monimenetelmällisen tutkimuksen otteessa puhutaan usein triangulaatiosta ja monimenetelmällisyyden ote voidaan nähdä kytkeytyvän tutkimuksen luotettavuuteen. Laadullisen tutkimuksen kirjoissa triangulaatio nähdään laadullisen tutkimuksen luotettavuutta nostattavana tekijänä. Triangulaatio voidaan kuitenkin nähdä niin ikään myös määrällisen tutkimuksen luotettavuutta nostattavana tekijänä. (Tuomi, 2008, 153.)

Triangulaation periaatteet kehitettiin sosiaalitieteissä jo 1950-luvulla (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 167). John W. Creswell ja Vicki L. Plano Clark (2011, 20-21) tuovat esille, että yleisesti monimenetelmällisyyden juuret voidaan nähdä 1980-luvun lopulla. Tällöin tutkijoiden kesken alkoi keskustelu monimenetelmällisyydestä, joka vei tutkimuksia kvantitatiivisten ja kvalitatiivisten menetelmien käyttöön (Creswell & Plano Clark, 2011, 20-21). Triangulaatiosta on käyty 1950-luvulla keskustelua, että se on erilaisten metodien välistä vertailua ja mahdollisuus saavuttaa totuus. Vastakkaisena ajatuksena 1980-luvulla syntyi toinen keskustelu siitä, että sillä kyetään saamaan tutkimukseen lisää laajuutta ja syvyyttä, mutta triangulaatiolla ei ole mahdollista saada paikkaansa pitävää merkitystä totuudesta. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 167-168.)

Monimenetelmällisessä tutkimuksessa luonteenomaista on sekä määrällisen että laadullisen aineiston käyttö. Keskeistä on se, että monimenetelmällisen tutkimusotteen ja valittujen tutkimuskysymysten välillä on tehtävä arviointia. Tutkimustehtävä voi vaatia enemmän kuin yhden aineiston, jotta sitä voidaan tutkia parhaalla mahdollisella tavalla. Tutkija voi tarvita muun muassa toisen aineiston selvittämään ensimmäistä aineistoa. (Creswell & Plano Clark, 2011, 16.) Myös Sirkka Hirsjärvi ja Helena Hurme (2010, 28-33) tuo esille keskustelua siitä millä tavoin tilastollisia ja laadullisia menetelmiä yhdistetään. Kvalitatiivista ja kvantitatiivista menetelmää on mahdollisuus työstää eri otteilla. Mahdollista on, että toinen menetelmä tulee ennen toista tai menetelmät vuorottelevat, kulkevat rinnakkain tai sisäkkäin. (Hirsjärvi & Hurme, 2010, 29-30.) Tässä tutkielmassa kvantitatiivinen tutkimusmenetelmä tulee ennen kvalitatiivista tutki-

musmenetelmää. Tilastollisilla menetelmillä voidaan löytää tapauksia, joita voidaan tutkia syvemmin laadullisten menetelmien avulla (Hirsjärvi & Hurme, 2010, 30; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2009, 137).

Kävin läpi pohdintaa siitä millainen aineisto vastaisi parhaiten tutkimustehtävääni ja laadittuja tutkimuskysymyksiä. Tässä tutkielmassa kiinnostus on kokonaisuudessaan Suomen kunnissa järjestettävään kotipalveluun, mutta tutkimustehtävänä on myös kuntien välillä vallitsevat erot. Tutkimustehtävää vastaavan tiedon saamiseksi on ensisijaisen tärkeää saada luotua kokonaiskuvaa Suomen kuntien tilanteesta ja tämä vaatii suurempaa otoskokoja. Tilastollisen päättelyn avulla voidaan pienen havaintojoukon avulla ennustaa ilmiön esiintymistä laajemmassa havaintojoukossa (Nummenmaa, 2010, 24). Tässä tutkimustehtävässä ensimmäisenä hankittavaa kvantitatiivista kyselyaineistoa täydentää kvalitatiivinen haastatteluaineisto, johon on valittu otoksesta mukaan tilastoyksiköt tietyin kriteerein. Kvalitatiivisen aineiston avulla on mahdollista saada esiin syvemmin esiin eroja haastatteluun valittujen kuntien välillä sekä ymmärtää ja kuvailla ilmiötä, jotka ovat nousseet esiin tilastollisessa analyysissä.

5.3 Ensimmäisen aineiston hankinta

Aloitin pro gradu – tutkielmani työstämisen suunnittelulla syksyllä 2017. Gradua työstin syksystä lähtien graduseminaareissa, jotka kestivät kevään loppuun asti. Ensimmäiseksi tein tutkimussuunnitelman, jossa suunnittelin sitä, millainen aineiston keruumenetelmä on oikea tutkimustehtävääni varten. Aineiston keruu tutkielmassani on tapahtunut kaksivaiheisesti. Ensimmäiseksi suunnittelin sekä rakensin strukturoidun kartoittavan kyselylomakkeen, jossa hyödynsin Webropol-työkalua. Ihmistieteissä kyselylomakkeen käyttö on vähäisempää ja sen suosio on ollut laskussa viime vuosikymmenten aikana laadullisten menetelmien hallitessa (Valli, 2018, 92). Valitsin sähköisen kyselylomakkeen aineiston hankintamenetelmäksi, sillä kyselylomakkeella oli mahdollista saavuttaa valittu otoskoko. Lisäksi taloudellisuus oli yksi peruste sähköisen kyselylomakkeen valitsemiselle.

Rakennettu kyselylomake koostuu osioista. Osioilla tarkoitetaan yksittäisiä yhtä asiaa mittaavia kysymyksiä tai väitteitä. Osioista koostuvaa kokonaisuutta kutsutaan mittariksi, joka mittaa enemmän kuin yhtä toisiinsa liittyvää asiaa. Osiot voivat olla avoimia tai suljettuja. Vastaajalla on mahdollisuus vastata avoimiin osioihin vapaasti, mutta suljetuissa osioissa kyselyn tekijä on antanut vastausvaihtoehdot jo valmiiksi. (Vehkalahti, 2014, 23-24.)

Kyselylomakkeen suunnittelu tapahtui tammikuun aikana ja kysyin myös näkemyksiä kyselylomakkeen sujuvuuteen graduseminaarissa. Kyselylomakkeessa kohderyhmänä olivat kaikki Suomen kunnat pois lukien Ahvenanmaan maakunta. Kyselylomakkeeni taustatiedot sisältävät mahdollisuuden vastata avoimin osioiden. Tehtävänimikkeen ja koulutuksen kohdalla on ollut mahdollista vastata myös vapaamuotoisesti annettujen vastausvaihtoehtojen lisäksi. Tämän lisäksi olen kysynyt kuntaa tai kuntayhtymää avoimella osiolla. Tutkimuskysymystä vastaavan tiedon hankinta on kuitenkin tapahtunut vain suljettujen osioiden avulla. Suunniteltu kyselylomake on löydettävissä liitteenä 2.

Kyselylomakkeen osioiden suunnitteluun vaikutti otoksen koko. Otoksella tarkoitetaan populaatiosta valittua joukkoa. Otos valitaan tutkimukseen valittujen tiettyjen kriteerien mukaisesti. Tilastoyksiköllä tarkoitetaan yhtä populaatioon kuuluvaa yksikköä. (Nummenmaa, 2010, 25.) Tässä tutkielmassa ensimmäisen aineiston hankinnassa tilastoyksiköksi valitsin kaikista Suomen kunnista yhden vastaavan kotipalvelun työntekijän. Jokaisen kunnan kotipalvelusta vastaavat henkilöt yhdessä muodostivat tutkielmani otoksen.

Kyselylomakkeen lähetystä varten tarvitsin jokaisen Suomen kunnan kotipalvelusta vastaavan henkilön sähköpostin. Sähköpostien haussa hyödynsin kuntien nettisivuja. Listasin Excel taulukkoon löydetyt sähköpostit, mikä auttoi järjestelmällisyyden ylläpitämisessä. Joissain kohdin kotipalvelusta vastaavan henkilön sähköpostiosoitetta ei löytynyt ja lähetin kyselylomakkeen ylemmälle taholle. Jouduin käymään myös valikointia isompien kuntien kohdalla siitä, kenet lopulta otan mukaan otokseen. Kyselylomakkeessa taustatiedon kysyminen tuli valikoinnin mukana keskeiseksi, jotta pystyin hahmottamaan sen millaisilla tehtävänimikkeillä kyselyyn vastaajat toimivat.

Kyselylomakkeen varsinainen lähetyspäivä oli 13.2.2018 ja asetin ajaksi pari viikkoa. Kyselylomake lähetettiin sähköisesti lopullisille 195 henkilölle. Kyselylomakkeen lähetysluku ei ole tarkka. Tämä johtuu siitä, että sain esimerkiksi tietooni, että vastaajien kohdalla oli tapahtunut muutoksia. Kyselylomake lähetettiin uudestaan uudelle kotipalveluista vastaavalle henkilölle. Olen poistanut nämä päällekkäisyydet lopullisesta luvusta. Lisäksi kahdesta kunnasta oli kyselylomakkeeseen myös muita halukkaita vastaajia, joten nämä kuuluvat mukaan 195 lähetetyn lukuun. Kun nämä päällekkäisyydet poistetaan, lähetettyjä kyselylomakkeita oli yhteensä 192. Kyselylomakkeeseen tuli vastauksia yhteensä 106 kappaletta. Tästä luvusta, kun poistetaan päällekkäisyydet, vastaajia jäi yhteensä 103 kappaletta. Olen käyttänyt päällekkäisyyksien poistamisessa keskiarvon määritelmää. Mikäli esimerkiksi kolmesta vastaajasta kaksi on vastannut

samalla tavalla, olen valinnut vastausvaihtoehdon kunnan vastaukseksi. Vastaukset olivat hyvin samankaltaisia, joten näin tämän relevantiksi tavaksi yhdistää vastaukset lopulliseksi vastaukseksi. Kokonaisuudessaan vastausprosentiksi muodostui täten yhteensä 54 prosenttia.

Kyselylomakkeen lähetyksessä oli haasteita, sillä sähköposti oli muokkautunut joihinkin kuntiin lähetettäessä Webropol ohjelmiston kautta. Tämä ei näyttäytynyt itselleni tehdessäni harjoituslähetystä. Joihinkin kuntiin sähköpostin teksti oli muokkautunut niin, että tämä oli aiheuttanut linkkiä suoraan painaessa sen toimimattomuuden. Sain muutamasta kunnasta sähköpostia tästä ongelmasta ja lähetin heti linkin uudestaan muokkaamalla hieman saatekirjettä Webropol-ohjelmistossa. Saatekirje on löydettävissä tutkielman lopusta liitteenä 1. Lähettäessäni ensimmäistä muistutusviestiä informoin ilmentyneestä ongelmasta. Lisäsin vastausaikaa myös vielä yhdellä viikolla eli kyselylomakkeen vastausaika oli yhteensä kolme viikkoa. Lähetin tämän jälkeen vielä yhden muistutusviestin eli yhteensä kaksi muistutusviestiä.

Vastausajan päättyessä vein saadun kyselyaineiston ensimmäiseksi Excel-ohjelmistoon, jossa muokkasin sitä SPSS-ohjelmistoa varten. Poistin mahdolliset avoimet vastaukset, joita syntyi kyselylomakkeen taustatieto-osion kautta. Lisäksi tässä vaiheessa tarkistin aineiston päällekkäisyyksien osalta. Tämän jälkeen vein aineiston SPSS-ohjelmistoon. SPSS-ohjelmisto on lyhenne sanoista Statistical Package of Social Sciences ja se on tarkoitettu erityisesti käyttäytymis- ja yhteiskuntatieteissä tehtävälle tutkimukselle (Nummenmaa, 2010, 21). SPSS-ohjelmistossa tein muuttujille tarvittavat toimenpiteet, jotta tilastollisen analyysin toteuttaminen on mahdollista.

5.4 Toisen aineiston hankinta

Toisen aineiston hankinta tapahtui kvantitatiivisen aineiston hankinnan ja analysoinnin jälkeen. Ensimmäisen aineiston tilastollinen analyysi oli erittäin keskeistä tutkielman jatkuvuuden kannalta, sillä sen avulla sain valittua toiseen aineistoon halutut haastateltavat. Toisen aineiston otos koostuu tilastollisen analyysin perusteella valituista kunnista. Kyselylomakkeessa kysyin halukkuutta osallistua haastatteluihin. Mielipiteen olen huomioinut kuntia valikoidessa ja ottanut mukaan ne, jotka vastasivat myönteisesti haastatteluun. Tilastollisen aineiston avulla on valittu mahdollisimman toisistaan erilaisia kuntia tietyin kriteerein. Tilastollista analyysia ja sen työtapaa käsittelen seuraavassa alaluvussa 3.5.

Laadulliseen aineistoon valikoitui yhteensä viisi kuntaa. Tilastollisen analyysin lisäksi käytin valintakriteerinä myös kuntien kokoa. Pyrin valitsemaan mahdollisimman eri kokoiset kunnat. Näihin kuntiin lähetin tutkimuslupahakemukset huhtikuun aikana. Katsoin kriittisesti valikoitumisprosessia, sillä en aluksi huomionnut manuaalisesti tiettyjen kuntien jakautumista analyysissä. Lähetin aluksi yhteensä neljä lupahakemusta, joista yksi palautui takaisin, sillä kotipalvelusta vastasi eri taho kuin mihin olin hakemuksen lähettänyt. Huomasin tässä vaiheessa valikoitumisprosessissa tapahtuneen manuaalisen käsittelyn puuttumisen ja lähetin tämän jälkeen vielä kaksi lupahakemusta, jotta valitut kunnat olivat analyysistä nousseita. Lopulta haastateltaviksi muodostui yhteensä neljän kunnan ja kuntayhtymän joukko. Pienin kunta oli kooltaan 5000-14 999 asukkaan kunta, kaksi 30 000-100 000 keskikokoista kuntaa tai kuntayhtymää ja yksi yli 100 000 asukkaan kaupunki.

Tutkimuslupahakemuksia tehdessäni pohdin sitä millainen laadullinen lähestymistapa vastaisi parhaiten asetettuun tutkimustehtävään. Tarkoitukseni toisessa aineiston hankinnassa oli päästä syvemmälle strukturoidusta kyselylomakkeesta nousseisiin aiheisiin. Laadullisen aineiston keruussa ihminen nähdään keskeisenä tiedon keruun instrumenttina ja tarkoituksena on pyrkiä tutkimaan kohdetta kokonaisvaltaisesti luonnollisissa tilanteissa (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2009, 164). Tavoitteena oli pyrkiä kuvaamaan ja ymmärtämään ilmiötä. Valitsin kvalitatiivisen aineiston hankintatavaksi teemahaastattelun asiantuntijoille, sillä ensimmäisen aineiston analyysin jälkeen nousi tekijöitä, joihin halusin tarttua haastattelujen keinoin. Lisäksi tilastollisella analyysillä valittu pieni otos mahdollisti teemahaastattelumenetelmän käytön.

Teemahaastattelua kutsutaan toiselta nimeltään puolistrukturoiduksi haastatteluksi ja haastattelu on lähempänä strukturoimatonta haastattelua kuin strukturoitua haastattelua. Teemahaastattelussa keskittyminen kohdentuu tiettyihin ennalta määrättyihin teemoihin ja keskustelu haastattelun aikana etenee niiden ohjaamana. (Hirsjärvi & Hurme, 2010, 47.) Suunnittelin teemahaastattelurunkoa jo loppukeväästä 2018, mutta lopulliset teemat valmistuivat syyskuun lopussa. Syyskuun lopussa kutsuin haastatteluun sähköpostitse valitut henkilöt. Lähetin sähköpostissa liitteenä 3 olevan saatekirjeen haastatteluun sekä liitteenä 4 olevan suostumuslomakkeen omalla allekirjoituksellani. Pyysin haastatteluun osallistuneita skannauksen avulla lähettämään suostumuslomakkeen takaisin. Lopullisesta viidestä kutsutusta neljä lähetti suostumuslomakkeen takaisin. Kaikki neljä haastateltavaa olivat tilastollisen analyysin perusteella oikein valittuja eikä yhden haastateltavan puuttumisesta muodostunut tutkielman kannalta haittaa.

Toteutin teemahaastatteluja kasvokkaisen tapaamisen lisäksi puhelinhaastatteluina. Välimatkojen vuoksi puhelinhaastattelu näyttäytyi relevanttina tapana toteuttaa haastattelut. Kaksi haastattelua toteutin henkilökohtaisena tapaamisena ja toiset kaksi haastattelua toteutin puhelinhaastatteluna. Nauhoitin haastattelut yliopistolta saatavalla nauhurilla. Haastattelut kestivät 37 min 24 sek, 36 min 4 sek, 44min 49 sek ja 45min 32 sek. Jokainen haastattelu kesti siis päälle puoli tuntia.

Huomasin haastattelujen aikana, että liitteenä 5 haastattelurungossa olevat esimerkkikysymykset oli käyty hyvin nopeasti läpi. Tämä ei kerro kokonaisuudessaan sitä millaisia kysymyksiä heräsi haastattelun edetessä, vaikka teemat olivat samat. Teemahaastattelusta puuttuu lomakehaastattelulle tyypillinen kysymysten tarkka muoto ja järjestys, mutta teema-alueet ovat kaikille samat, joten se ei ole täysin vapaa niin kuin syvähaastattelu. Haastattelu tapahtuu tarkkaan asetettujen kysymysten sijaan keskeisten teemojen valossa. (Hirsjärvi & Hurme, 2010, 48.) Tein kuitenkin teemahaastattelurungon esimerkkikysymysten avulla, sillä lähetin haastattelurungon kaikille etukäteen nähtäväksi, koska sain pyynnön kysymyksien näkemiseksi ennen haastatteluja.

Haastattelujen edetessä huomasin, että eri haastatteluissa tuli esille erilaisia aihealueita, joihin myös tartuin haastattelussa, sillä haastattelijana koin niiden huomiotta jättämisen joustavan keskustelun kannalta hankalaksi. Tällaisia aihealueita olivat esimerkiksi työhyvinvointi ja tutkimustiedon käyttö kotipalveluissa.

Aloittavana haastattelijana tarkastelin kriittisesti haastattelun kulkua sekä omia taitojani haastattelijana. Kritiikkiä aloittelevana haastattelijana loin hiljaisuuden siedolle sekä kysymyksen asettelulle. Huomasin haastattelujen edetessä, että haastattelijana saatoin esittää pitkiä ja monimutkaisia kysymyksiä. Sirkka Hirsjärvi ja Helena Hurme (2010, 105) tuovat esiin, että kysymysten täytyisi olla yksinkertaisia. Lisäksi aloittelevan haastattelijan virhe on, että hiljaiset hetket täytetään omilla kommentteilla sekä kysymyksillä (Hirsjärvi & Hurme, 2010, 121). Huomasin tämän haastatteluissa, että aloittelevana haastattelijana saatoin muutaman sekunnin hiljaisuuden jälkeen jatkaa kysymyksellä, vaikka haastateltava olisi ehkä tuonut esiin vielä syvällisemmän vastauksen. Tämän huomioin kriittisenä näkökulmana omassa haastattelijan roolissa kysymysten muotoilun lisäksi. Lisäksi hiljaisuuden sieto korostui puhelinhaastatteluissa. Puhelimen välityksellä ei voinut keskustelussa huomata toisen ilmeitä sekä eleitä mitkä ovat kuitenkin vuorovaikutuksessa keskeisiä non-verbaalisia keinoja. Keskustelun ollessa vilkasta, välillä

tapahtui päälle puhumista, sillä ei voinut tietää oliko haastateltava kertonut vastauksen kokonaan. Näissä tilanteissa itselläni haastattelijana oli tärkeä asema palata ja varmistaa, että oliko jotain vielä mitä haastateltava halusi tuoda esiin.

5.5 Aineistojen analyysimenetelmät

Aineistojen analyysimenetelmät koostuvat sekä tilastollisista että laadullisista analyysimenetelmistä. Kvantitatiivisen aineiston analyysi alkoi aineiston syöttämisellä SPSS-ohjelmistoon. Kun aineisto on syötetty SPSS-ohjelmistoon ja havaintomatriisi on tehty, voidaan aloittaa tilastollinen analyysi. Havaintomatriisin valmistelu tarkoittaa konkreettisesti muun muassa muuttujien ja luokkien nimeämistä sekä mitta-asteikkojen määrittämistä (Nummenmaa, 2006, 46-50).

Aloitin aineiston analyysin havaintomatriisin valmistelun jälkeen kuntakoodin luomisella sekä muuttujien muunnoksilla. Kuntakoodin avulla pystyin analyysivaiheessa havainnoimaan kuntien tyypit järjestelmällisesti sekä valitsemaan laadullisen aineiston otokseen eri tyyppisiä kuntakokoja. Eri tyyppiset kuntakoot toivat vaihtelua toiseen aineistoon. Kuntakoot olen luokitellut oman harkintani mukaan viiteen eri luokkaan kunnan asukasluvun mukaan. Ensimmäiseen luokkaan kuuluvat alle 5000 asukkaan kunnat ja viimeiseen luokkaan yli 100 000 asukkaan kunnat.

Muuttujia oli tarpeen uudelleen luokitella. Uudelleen luokittelun tarve nousi siitä, että olin laittanut kyselylomakkeessa tiettyihin kysymyksiin vastaajille useita vastausvaihtoehtoja. Vastauksia saattoi joissain vaihtoehtoissa olla hyvin vähän, joten analyysin onnistumiseksi sekä sen selkeän esittämisen vuoksi oli perusteet luokitella muuttujia uudestaan.

Muuttujamuunnoksien ja kuntakokoluokituksen jälkeen käytin kyselylomakkeen analyysissa aineiston kuvailussa hyödynnettäviä menetelmiä. Kuvailevat menetelmät helpottivat tulevaa analyysia, sillä menetelmien avulla oli mahdollista nähdä suurten vastausmäärien jakautumista.

Aloitin aineiston kuvaamisen frekvensseillä. Frekvenssien avulla voidaan laskea eri kokoisten havaintojen lukumääriä. Tällaisella kuvailevalla tilastollisella menetelmällä voidaan laskea kuinka monta minkä tyyppisiä tai suuruisia havaintoja aineistoon kuuluu lukumäärällisesti. (Nummenmaa, 2010, 60.) Frekvenssien hyödyntäminen oli perusteltua, jotta aineiston jakautumia pystyttiin havainnoimaan. Frekvenssit olivat tärkeä osa kotipalvelun nykytilanteen hahmottamisessa.

Frekvenssien lisäksi käytin aineiston analysoinnissa ristiintaulukointia. Ristiintaulukointi ja khiin neliön testaus ovat soveltuva menetelmä kahden kategorisen muuttujan välisen yhteyden selvittämiseen. Ristiintaulukointi vaati muuttujien luokittelua pienempiin luokkamääriin. Khiin neliön testauksella voidaan vertailla ristiintaulukoinnissa näkyviä frekvenssejä ja laskennallisesti odotettuja frekvenssejä. Periaate laskemisessa on se, että muuttujien välillä ei ole riippuvuutta. Mitä suurempi näiden kahden frekvenssin välinen ero on sitä todennäköisemmin muuttajat ovat toisistaan riippuvia. (Kirves, 2013, 13.)

Kvantitatiivisen aineiston avulla oli tarkoitus toteuttaa kvalitatiivisen aineiston hankinta. Kvalitatiivisen aineiston hankintaa varten otoksesta oli tavoitteena valita kvantitatiivisesta aineistosta mahdollisimman eri tyyppisiä kuntia. Tilastollisen analyysimenetelmän oli siis tarkoitus olla sellainen, jonka avulla kuntia oli mahdollista luokitella erilaisiin profiileihin. Käytin analyysin valinnassa ohjaajani asiantuntijuutta ja yhdessä testasimme analyysimenetelmien soveltuvuutta aineistooni.

Kuntien jakaminen eri tyyppisiin profiileihin tapahtui klusterianalyysin eli ryhmittelyanalyysin avulla. Lauri Nummenmaa (2010, 428) tuo teoksessaan esille, että klusterianalyysissa on tavoitteena löytää havainnot, jotka ovat huomattavasti samanlaisia. Tämä eroaa faktorianalyysista siten, että klusterianalyysi pyrkii ryhmittelemään samankaltaisia tutkittavia, kun taas faktorianalyysissa pyritään ryhmittelemään samankaltaisia muuttujia. Klusterianalyysin avulla havainnot jakautuvat tasalaatuisiin ryhmittymiin. (Nummenmaa, 2010, 428.) Klusterianalyysin tyyppisiä on kolmenlaisia; hierarkkinen ryhmittelyanalyysi, kaksivaiheinen ryhmittelyanalyysi ja K-keskiarvon ryhmittelyanalyysi (Heikkilä, 2014, 233).

Käytin tutkielmani aineiston analysoinnissa kaksivaiheista klusterianalyysia (*two-step cluster analysis*). Kaksivaiheisessa ryhmittelyanalyysissa kaikki havainnot järjestetään suureen määrään pieniä alaryhmiä ja tämän jälkeen toisessa vaiheessa alaryhmät kootaan suuremmiksi pääryhmiksi (Heikkilä, 2014, 233). Aluksi testasin sitä millaisilla muuttujilla klusterianalyysin avulla tulisi laadukas analyysi.

Tulevaa analyysia varten muunsin ”palvelun hinta”-muuttujan sekä ”palvelun määrä” -muuttujan kaksiluokkaiseksi. Kaksiluokkaisuus määräytyi vastauksien määristä eri vastausvaihtoehtoissa sekä käytin omaa tutkijan harkintaa siinä, miten kaksiluokkaisuus määräytyy. Tutkielman analyysitaulukoissa puhun halvemmasta hinnasta sekä kalliimmasta hinnasta. ”Palvelun hinta” -muuttuja on analyysissa kaksiluokkaisena alle 10 euroa sekä yli 10 euroa. Lisäksi ”pal-

velun määrä” -muuttuja on kaksiluokkaisena alle 5 tuntia ja yli 5 tuntia. Lisäksi muutin järjestäjä muuttujan kaksiluokkaiseksi. Ensimmäiseen luokkaan kuuluivat kunnat ja kuntayhtymät ja toiseen luokkaan muut eli yksityiset yritykset, ostopalvelut ja palvelusetelillä tuotetut kotipalvelut. Klusterianalyysia tehdessä SPSS-ohjelmisto näytti mallin laadukkuuden, jonka avulla pystyin havainnoimaan analyysin onnistumista.

Toisen aineiston analyysi alkoi litteroinnilla eli purin haastattelut nauhurilta sanasta sanaan mahdollisimman nopeasti haastattelujen tekemisen jälkeen. Litteroinnissa käytin omaa tutkijan harkintaa siinä, kuinka tarkasti haastattelut purin. En huomionnut litteroinnissa taukojen pituuksia, kaikkia täytesanoja sekä tunneilmaisuja, sillä en nähnyt niitä relevanteiksi asetetun tutkimustehtävän kannalta. Litteroitua aineistoa kertyi yhteensä 62 sivua rivivälillä 1,15 ja fonttikoolla 12.

Litteroinnin jälkeen aloitin aineiston analyysin. Aineiston analyysimenetelmäksi valitsin sisällönanalyysin ja tarkemmin aineistolähtöisen sisällönanalyysin. Sisällönanalyysi näyttäytyy perinteisenä laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmänä, jolla pyritään luonnehtimaan aineistojen sisältöä sanallisesti. Aineistolähtöisen sisällönanalyysin tavoitteena on luoda kerätystä aineistosta teoreettinen kokonaisuus ja valitut analyysiyksiköt perustuvat tutkimuksen tarkoitukseen ja siihen, kuinka tutkimustehtävä on asetettu. Keskeistä aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä on se, että aikaisemmalla tiedolla tutkittavasta ilmiöstä ei pitäisi olla mitään vaikutusta analyysiin sekä analyysista saatuun lopputulokseen. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 103-109.)

Jouduin pohtimaan analyysimenetelmää valitessani aineistolähtöisen sekä teoriaohjaavan sisällönanalyysin eroja. Näiden kahden sisällönanalyysin ero näkyy siinä, miten ja missä vaiheessa teoreettiset käsitteet kytketään empiiriseen aineistoon. Aineistolähtöisessä analyysissä käsitteet muodostetaan aineiston kautta, kun taas teoriaohjaavassa ne tuodaan jo valmiiksi tiedettynä. Teoriaohjaava analyysimenetelmä mukailee aineistolähtöisen analyysin tapaa. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 133.)

Minun täytyi tutkijana kriittisesti tarkastella sitä, kumpi sisällönanalyysin menetelmä sopii omalle aineistolleni. Aloitin aiheen tutkimisen kyselylomakkeella ja tilastollinen analyysi ohjasi haastatteluun valittuja kuntia. Taustalla oli siis jo tietoa ennen haastatteluaineiston keruuta. Kuitenkin haastattelujen aikana syntynyttä aineistoa käsitelinkin omana aineistonaan. Analyysimenetelmän valinnassa oli keskeistä, että tutkijana pystyin mahdollisimman aineistolähtöisesti löytämään vastauksia asetettuun tutkimuskysymykseen. Tämä kriittinen pohdinta lisäsi ymmärrystä siitä, että aineistolähtöinen sisällönanalyysi on soveltuvin omalle tutkimukselleni.

Aineistolähtöinen sisällönanalyysi lähtee aineiston pelkistämiseen, jossa auki kirjoitetusta aineistosta etsitään asetettua tutkimustehtävää ilmaisevia pelkistettyjä ilmauksia (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 125). Aloitin lukemaan auki kirjoitettua aineistoa läpi useaan otteeseen ja alleviivasin eri väreillä itseäni kiinnostavia aiheita. Huomasin, että tämä oli haasteellista, sillä aineistossa oli monenlaisia kiinnostavia teemoja. Lopulta aineistoa tiiviisti lukemalla tein tiukan rajauksen kiinnostuksen kohteeseeni tutkimustehtävän mukaisesti.

Pelkistettyjen ilmauksien löytämisen ja niiden tarkastelun jälkeen lähdin muodostamaan alaluokkia. Tätä vaihetta kutsutaan klusteroinniksi eli ryhmittelyksi. Alaluokittelun avulla pyritään löytämään aineistossa esiintyviä eroja sekä samankaltaisuutta ilmaisevia käsitteitä. Alaluokkien muodostamisen jälkeen ne nimetään sisältöä kuvaavalla käsitteellä. Tämän jälkeen aloitetaan aineiston abstrahointi eli käsitteellistäminen, jolloin muodostetaan teoreettisia käsitteitä ja johdopäätöksiä auki kirjoitetun aineiston ilmauksiin perustuen. Luokituksia jatketaan niin kauan kuin se näyttää olevan mahdollista muodostamalla yläluokkia, pääluokkia sekä näitä kuvaava yhdistävä luokka. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 122-126.)

Alla olevassa taulukossa on nähtävissä aineistolähtöisen sisällönanalyysin prosessi esimerkin avulla. Aineiston pohjalta pystyi muodostamaan muita luokituksia ja yläluokiksi alkuperäisdatan kuvaavien ilmausten sekä alaluokkien perusteella muodostui käyttäjien kokemukset palvelun hakeutumiseen vaikuttavista tekijöistä sekä palvelun esteettömyys. Nämä lopullisesti koottiin yhdistäväksi luokaksi matalaa kynnystä ilmentävät tekijät.

Taulukko 1 Esimerkki aineistolähtöisestä sisällönanalyysistä

Alaluokat	Yläluokka	Pääluokka	Yhdistävä luokka
Eri ammattilaisten tärkeys Valtakunnallisuus	Yhteistyö	Toimijoiden välinen tiedonkulku	Matalaa kynnystä ilmentävät tekijät
Kommunikoinnin tärkeys Tiedottaminen	Viestintä		

5.6 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkielman teon aikana eettisyyden ja luotettavuuden pohtiminen on jatkuvaa. Kriittinen ajattelu näkyi tutkielman prosessin jokaisessa vaiheessa. Tutkimuseettisellä neuvottelukunnalla on yleiset ohjeistukset hyvään tieteelliseen käytäntöön ja loukkaamisepäilyjen käsittelemiseen Suomessa (TENK, 2012). Tutkimuseettinen neuvottelukunta on luonut myös eettiset ohjeistot humanistiselle, yhteiskuntatieteelliselle ja ihmistieteelliselle tutkimukselle. Nämä koostuvat kolmesta osa-alueesta; itsemääräämisoikeuden kunnioittamisesta, vahingoittamisen välttämisestä sekä yksityisyydestä ja tietosuojasta. (TENK, 2009, 4.) Vapaaehtoisuus tutkielman osallistumiseen, riittävä ja ajantasainen informointi sekä haastateltavien ja heidän työskentelykuntansa yksityisyyden suojaaminen oli keskeistä tutkielmassani.

Ihmistieteiden tutkimuseettisissä normeissa tunnistettavuuden estäminen on parhaiten tunnettuja (Kuula, 2013, 201). Tämä tuli esille vahvasti tutkielman teon aikana. Yksityisyydensuojan kunnioittamisessa tulee esille luottamuksella annettavien tietojen suojaaminen tutkimuksen aikana eli henkilötietojen ja tunnistetietojen turvaaminen (Kuula, 2013, 108-109). Tutkielmassani keskeistä eettisestä näkökulmasta oli, että yksittäisten kuntien vastauksia ei voida tunnistaa vaan vastaukset käsiteltiin yleisellä tasolla. Tietojen suojaamista korosti kyselylomakkeeseen vastaajien tuominen esille maakuntatasolla.

Arja Kuula (2013, 109-113) tuo esille jaottelun suoriin ja epäsuoriin tunnistetietoihin. Suoriksi tunnistetiedoiksi tutkielmani aineistossa voidaan pitää työskentelykuntien nimiä ja haastateltavan ääntä. Keskeistä on tarkastella aineistoa kokonaisuutena, kun pohditaan kvantitatiivisen lomakeaineiston anonymisointia (Kuula, 2013, 211). Tämä tarkoitti sitä, että tutkijana oli pohdittava, mitkä olivat välttämättömiä tietoja, jotka täytyisi säilyttää ja miten niitä on käsiteltävä aineiston analyysin mahdollistamiseksi. Litteroin haastattelut välittömästi aineistonkeruun jälkeen. Kun aineisto oli litteroitu poistin haastattelujen aikana ilmenevät suorat tunnistetiedot hävittämällä nauhoitukset sekä poistamalla kuntiin suoraan viittaavat ilmaisut alkuperäisdatasta. Tällaisia suoria viittauksia olivat myös esimerkiksi lähikuntiin viittaavat ilmaisut.

Muuttujien saamien arvojen uudelleen luokittelu on hyvä vaihtoehto aineiston anonymisoinnille ja valitessani kuntia seuraavaan aineistoon loin jokaiselle kunnalle kuntakoodin kokoluokituksen avulla. Lisäksi käsiteltävässä datassa oli vain ainoastaan näkyvissä maakuntamuuttuja. Tutkimusraportissani en ole esittänyt mitään suoria tunnistetietoja vaan raportoidessa tuloksia nimitin työskentelykuntia ainoastaan niiden kokoa kuvaavien adjektiivien mukaan.

Tunnistettavuuden lisäksi tutkittavien informointi nousi keskeiseksi. Tutkittavien informoinnissa on olennaista tuoda esiin tutkimuksen tavoite, osallistumiseen vievä aika, käyttötarkoitus, käsittely ja säilyttäminen, tutkijan ja keskeisten toimijoiden yleiset yhteystiedot ja se kuinka sekä miten tutkittavat on valittu tutkimukseen (Kuula, 2010, 121). Lähetin jokaiseen kuntaan saatekirjeen (liite 1) tutkielmastani, joka sisälsi linkin kyselylomakkeeseen. Kyselylomakkeen rakennetta suunnittelin niin, että siihen vastaaminen oli mahdollisimman nopeaa. Nopeasti vastattava sähköinen kyselylomake mahdollisti vastauksen omalla valitsemallaan ajankohdalla eikä ajallisesti vienyt paljon resursseja vastaajilta. Vapaaehtoisuuden huomiointi vapaasti vastattavan kyselylomakkeen lisäksi näkyi siinä, että kyselylomakkeessa kysyin halukkuutta osallistua haastatteluun. Otin yhteyttä vain niihin kuntiin, joissa oli halukkuus osallistua myös haastatteluun. Korostin vapaaehtoisuutta myös saatekirjeissä.

Haastatteluja varten pyysin tutkimusluvut haastatteluihin valituista kunnista ja lähetin tutkimuslupahakemukset tarvittavien liitteiden kera kuntien käytäntöjen mukaisesti. Tutkimuslupaprosessien jälkeen lähetin valittuihin kuntiin haastattelua koskevan saatekirjeen (liite 3) sekä suostumuslomakkeen (liite 4) haastatteluja varten, jonka pyysin allekirjoitettuna skannaamalla takaisin. Saatekirjeen ja suostumuslomakkeen lähetin samoille henkilöille, jotka vastasivat kyselylomakkeeseen. Ennen haastattelua selvensin vielä haastateltaville suostumuslomakkeeseen liittyvät asiat.

Haastatteluissa tutkimuksen luotettavuuden kannalta oli tärkeää yrittää pitää poissa omat ennako-oletukset sekä aikaisempi saatu tieto. Kyselylomake oli tärkeä osa kuntia valitessa sekä haastattelun teemoja muodostettaessa. Tilastollisen analyysin olin tehnyt ennen haastatteluja, joten analyysin kautta nousi esiin olennaisia keskustelussa esille nostettavia teemoja. Kuitenkin haastattelutilanteissa oli tärkeää, että tutkijana en liikaa johdatellut tilastollisen analyysin tuloksilla, jotka olin jo muodostanut ennen haastatteluja. Tutkijan position reflektointi haastattelutilanteessa oli tärkeää luotettavuuden kannalta.

Ennako-oletuksiin ja aikaisempaan tietoon liittyen huomasin haastattelujeni aikana, että klusterianalyysi ei täysin ollut yhteydessä siihen mitä haastatteluissa tuli esille. Tämä korosti esille tilastollisesta analyysistä saatujen tietojen asemointia haastattelutilanteessa. Tutkimuksen luotettavuuden kannalta huomasin, että hinta- ja määrämuuttuja sai erilaisia sävyjä haastattelijan aikana. Keskusteltaessa hintaan ja määrään liittyvistä teemoista haastateltavat saattoivat tuottaa erilaista näkemystä kuin muodostamani klusterianalyysi antoi osoittaa. Konkreettinen esimerkki tästä on se, että määrämuuttuja saattoi olla asteikolla vähän palvelua, mutta kuitenkin

haastattelussa haastateltavat tuottivat puhetta siitä, että kotipalvelua oli kunnassa riittävästi tarjolla ja tämä oli nähtävissä myös kerätyistä palautteista. Henkilökohtainen näkemys haastattelutilanteessa saattoi siis erota hyvin tarkkarajaisesta kyselylomakkeen kysymysasettelusta.

Tämä tuotti pohdintaa siitä, että valitsemani muuttujan luokitukset hinnalle ja määrälle sekä niiden avulla tehty klusterianalyysi antoivat hyvin yksinkertaisen kuvauksen kunnista. Tämän vuoksi haastattelut olivat tärkeä osa tutkielmaani, joka paransi tutkielmani luotettavuutta. Tämä korosti sitä, että kvantitatiivisen ja kvalitatiivisen menetelmän yhdistäminen oli tutkielmassani hyvä lähestymistapa ja tätä kautta monimenetelmällistä tutkimusotetta voidaan pitää tutkielman luotettavuutta parantavana tekijänä.

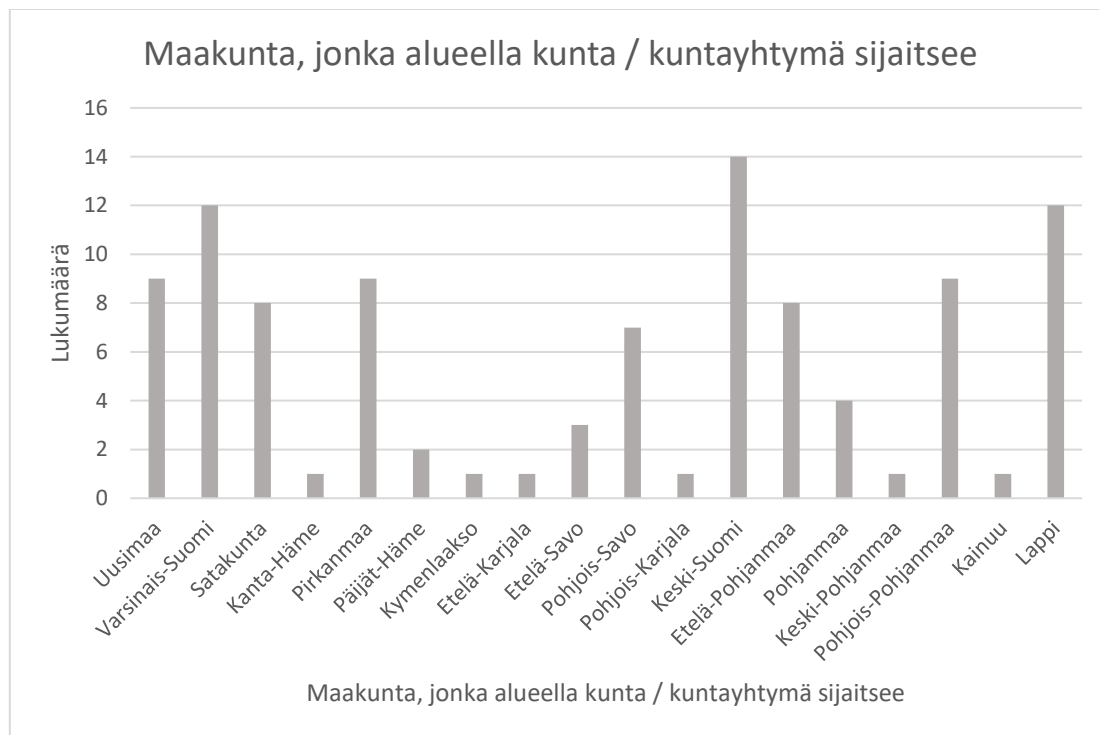
6. TULOKSET

6.1 Lapsiperheiden kotipalvelun järjestäminen määrällisessä aineistossa

Lapsiperheiden kotipalvelun järjestämistä Suomessa olen tarkastellut kyselylomakkeen avulla. Kyselyn pohjalta saadut tulokset peilaavat yhteensä 18 maakunnan kotipalvelujen järjestämisen nykytilannetta. Tulokset tuovat esille sitä, miten rakenteellisesti lapsiperheiden kotipalvelu on kunnissa järjestetty ennaltaehkäisevän palvelun kentässä. Teoriapohjassa oli nähtävissä, että lapsiperheiden palvelujen hajanaisuutta kohtaan esiintyy kritiikkiä ja erilaisten ohjelmien avulla on pyritty yhtenäistämään lapsiperheiden palvelujen käytäntöjä. Määrällisen aineiston perusteella lapsiperheiden kotipalvelun järjestämistilanteessa on vaihtelua.

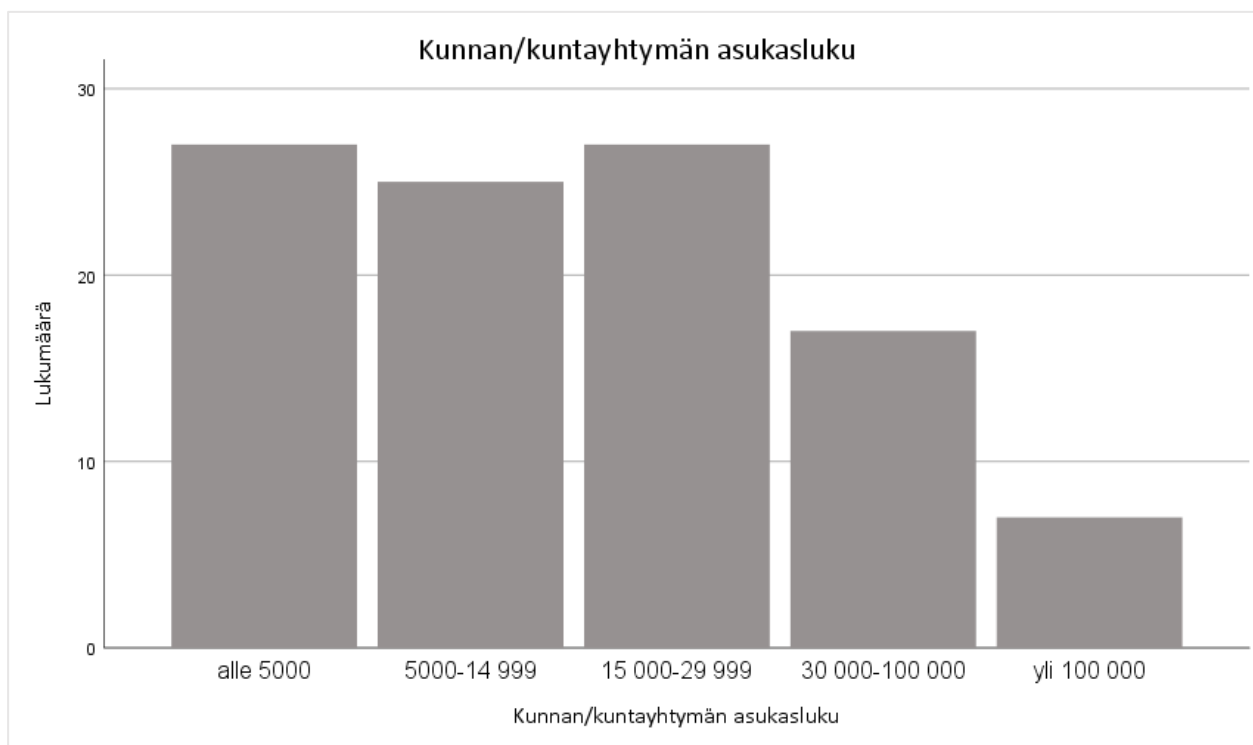
Kuviosta 4 on nähtävissä maakunnittain, kuinka monta kuntaa tai kuntayhtymää on osallistunut kyselyyn. Tarkastelen aluksi tuloksia yleisesti kaikkien kuntien tasolla. Tämä mahdollistaa kokonaiskuvan luomisen lapsiperheiden kotipalvelun järjestämisestä.

Kuva 4 Kyselyyn osallistuneiden kuntien ja kuntayhtymien lukumäärä maakunnittain

Alla olevassa pylväsdiagrammissa on nähtävissä kyselyyn osallistuneiden kuntien ja kuntayhtymien koot. Olen tutkijan omalla harkinnalla muodostanut kuntakokojen luokat. Kokoluokka tuo esille millaisia kuntia ja kuntayhtymiä on valikoitunut kyselyaineistoon. Kyselyaineistossa enemmistönä olivat alle 5000 asukkaan ja 15 000-29 999 asukkaan kunnat ja kuntayhtymät. Seuraavaksi yleisin kokoluokka oli 5000-14 999 asukkaan kunnat sekä kuntayhtymät. Neljänneksi yleisin kokoluokka oli 30 000-100 000 ja vähiten kyselyaineistossa esiintyi yli 100 000 asukkaan kuntia ja kuntayhtymiä.

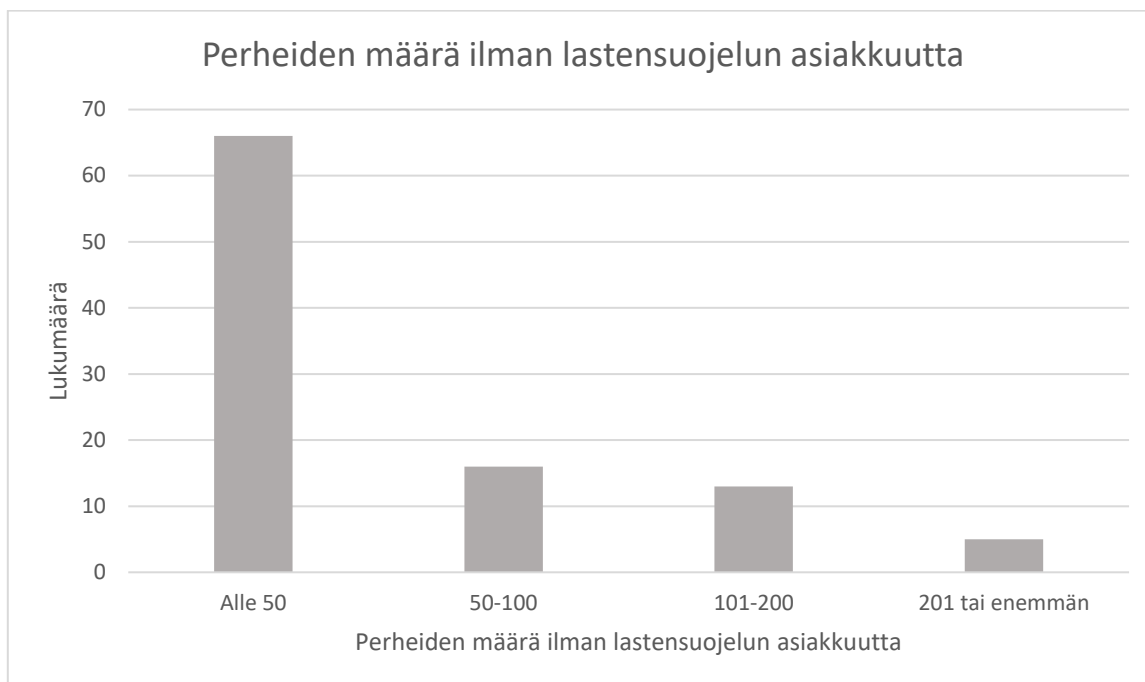
Kuva 5 Kyselyyn osallistuneiden kuntien/kuntayhtymien koot

6.1.1 Kuvaus nykyisestä järjestämistilanteesta

Lähdin tarkastelemaan kyselyn pohjalta lapsiperheiden kotipalvelun yleistä järjestämistilannetta palvelua saavien lapsiperheiden määrän kautta. Kuviosta 6 on nähtävissä perheiden määrä ilman lastensuojelun asiakkuutta.

Kuva 6 Perheiden määrä kotipalvelussa

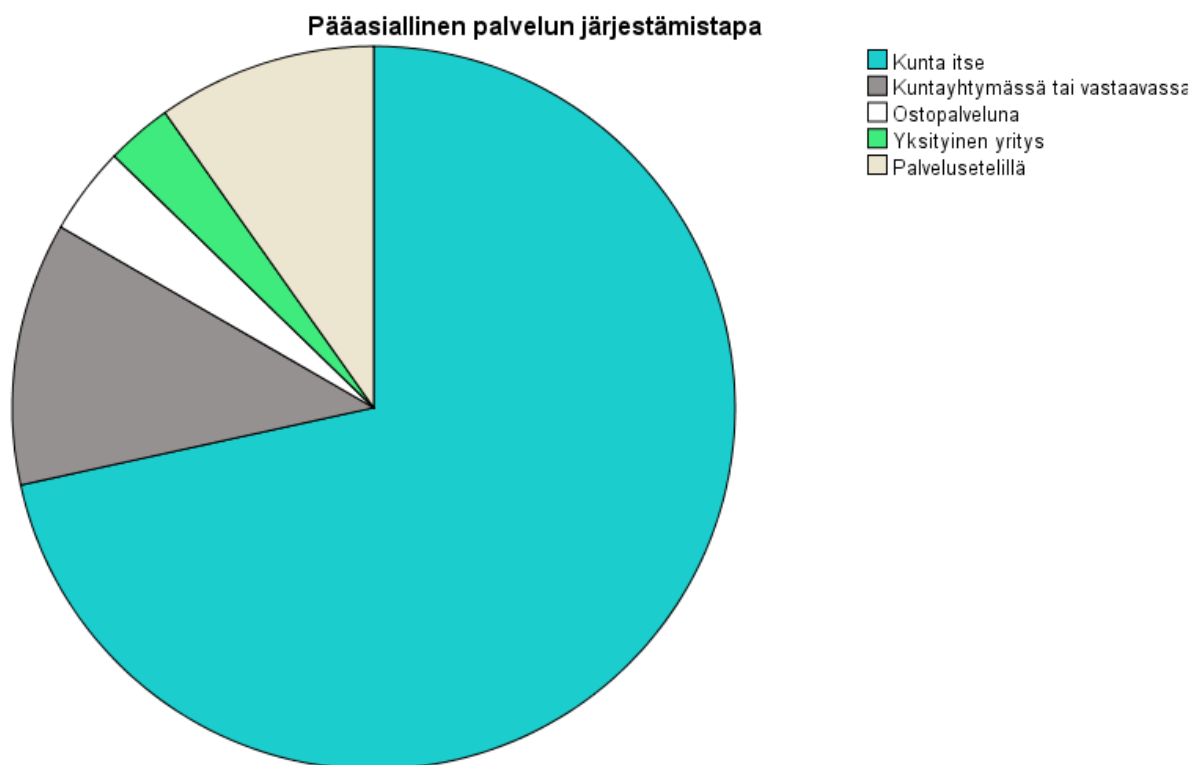

Pylväsdiagrammia tarkastellessa voidaan huomata se, että kyselylomakkeessa olisi ollut relevanttia lisätä vastausvaihtoehtoja myös pienempiin lukumääriin. Tästä sain myös sähköpostia erään kunnan edustajalta, että vastausvaihtoehdotni soveltuivat parhaiten suurempiin kuntiin. Kyselyaineistossa alle 5000 asukasluvun kunnat olivat kuitenkin vahvasti edustettuna. Tämän otin huomioon perheiden määriä tarkastellessa. Kokonaisuudessaan voidaan kuitenkin arvioida, että ilman lastensuojelun asiakkuutta olevien perheiden määrä on suhteellisen vähäinen.

Suurimmassa osassa kuntia ja kuntayhtymiä lapsiperheiden kotipalvelun työntekijäresurssit ovat kohtuullisen pienet. Kuntien ja kuntayhtymien edustajista 84 ilmoitti, että niillä on 1-5 työntekijää. Vain 11 kunnassa tai kuntayhtymässä työntekijöitä oli 6-10. Huomasin työntekijämäärää kysyessä, että jostain syystä vastausvaihtoehdoista puuttui yksi luokka. Tämä vääristi tuloksia ja olen huomionut tämän luotettavuuden arvioinnissa. Viisi kunnan tai kuntayhtymän edustajaa oli vastannut en osaa sanoa. Tästä ei pystynyt tietämään oliko vastaaja valinnut tämän vastausvaihtoehdon, koska oikeaa vaihtoehtoa ei ollut tarjolla. Kuitenkin prosentuaalisesti 79,8% vastaajista olivat valinneet vaihtoehdon 1-5 työntekijää. Näissä työntekijämäärissä on myös hyvä huomioda, että työntekijöiden määriä ei ole suhteutettu kuntakokoon. Kaiken kaikkiaan voidaan kuitenkin todeta, että lapsiperheiden kotipalvelua tuotetaan varsin pienellä henkilöstömäärällä.

Kuviosta 7 on nähtävissä lapsiperheiden kotipalvelun järjestäjätahojen jakautuminen. Kunnat vastaavat pääosin lapsiperheiden kotipalvelun järjestämisestä. Toiseksi eniten lapsiperheiden kotipalvelua järjestetään kuntayhtymissä tai vastaavissa. Lapsiperheillä on myös mahdollisuus hankkia kotipalvelua palvelusetelillä valitsemastaan kotipalvelua tuottavasta järjestäjästä. Tämän jälkeen lukumäärällisesti tulevat ostopalvelut ja sen jälkeen yksityiset yritykset. Kuvio 7 kertoo, että kuntien ja kuntayhtymien osuus on suuri tällä hetkellä kotipalvelujen järjestämisessä verrattuna muihin järjestämistapoihin.

Kuva 7 Lapsiperheiden kotipalvelun järjestäjätaho

Kyselyn kiinnostuksen kohteena oli se, milloin kotipalvelua järjestetään. Kunnissa sekä kuntayhtymissä näkyi vaihtelua siinä, millaisissa ajankohdissa kotipalvelua järjestetään. Kuntien ja kuntayhtymien edustajista 102 vastasi, että palvelua järjestetään arkipäivisin. Kotipalvelua iltaisin järjesti 49 kuntaa sekä kuntayhtymää ja viikonloppuisin kotipalvelua järjesti 25 kuntaa sekä kuntayhtymää. Vain kuudessa kunnassa tai kuntayhtymässä järjestettiin palvelua yöai-

kaan. Jakauma kertoo siitä, että kotipalvelun järjestäminen kiinnittyy useissa kunnissa ja kuntayhtymissä arkipäiviin. Kotipalvelussa lapsiperheiden tarpeet nähdään sijoittuvan suurimmillaan päiväsaikaan arkena.

Lapsiperheiden kotipalveluun hakeudutaan pääasiallisesti niin, että vanhemmat ottavat yhteyttä itse puhelimitse palvelun tarjoajaan. Yhteensä 62 vastaajaa kertoi perheiden hakeutuvan kotipalvelun piiriin itse soittamalla. Kolmekymmentäviisi vastaajaa kertoi perheiden ohjautuvan muiden palveluiden kautta kotipalvelujen piiriin. Neuvola oli keskeinen toimija, jonka kautta lapsiperheet ohjautuivat lapsiperheiden kotipalvelun käyttäjäksi. Neljä vastaajaa kertoi perheiden hakeutuvan paperisella hakemuksella. Vähiten käytetty hakeutumismenetelmä oli sähköinen hakemus, sillä kyseisen vaihtoehdon oli valinnut yksi vastaaja.

Itsenäinen hakeutuminen palveluiden piiriin kytkeytyy palveluiden hyvään tiedottamiseen. Lapsiperheiden täytyy olla tietoisia palveluista, jotta niihin voi hakeutua. Uusi sosiaalihuoltolain muutos lisää tarvetta lapsiperheiden kotipalvelusta tiedottamiselle. Vastaajista 83 kertoi tiedottamisen tapahtuvan nettisivuilla ja 81 kunnassa sekä kuntayhtymässä tiedottaminen tapahtui suoraan työntekijöiden kautta. Esitteitä lapsiperheiden kotipalvelusta oli 67 kunnalla sekä kuntayhtymällä. Kymmenen vastaajaa kertoi tiedottavansa lapsiperheiden kotipalveluista sosiaalisessa mediassa. Lehti-ilmoitukset oli valinnut kolme vastaajaa.

Eija Sipun, Elina Vepsäläisen ja Marja Kaasalaisen (2011, 10-19) mukaan lapsiperheiden kotipalveluissa yhtenä epäkohtana on, että kaikissa kunnissa ei anneta palvelua hakeneille kirjallista muutoksenhakupäätöstä. Heidän tutkimus perustuu kuuden eteläsuomalaisen maakunnan tilanteeseen. Lainsäädäntö tuo kirjalliseen muutoksenhakupäätökseen velvoitteen. Hallintolain 43§ säättää, että hallintopäätös on annettava kirjallisesti.

Tämän tutkimuksen mukaan 73 kunnassa ja kuntayhtymässä annettiin kirjallinen muutoksenhakupäätös. Sen sijaan 18 vastaajaa vastasi, että kirjallisen muutoksenhakupäätöksen antaminen on tilannekohtaista. Viisi vastaajaa ei osannut sanoa annetaanko kunnassa kirjallisia muutoksenhakupäätöksiä. Yhteensä 7 vastaajaa oli valinnut vaihtoehdon, että kirjallisia muutoksenhakupäätöksiä ei anneta. Heikki Kulla (2015, 276) tuo esille, että viranomaisen käyttäessä lakiin perustuvaa ratkaisuvalltaa, on hänen käytettävä muodollista päätöksentekomenettelyä. Lapsiperheiden kotipalvelua hakeneille on hallintolain menettelyjen mukaisesti annettava kirjallinen muutoksenhakupäätös huolimatta tilannekohtaisuudesta.

Uuden sosiaalihuoltolain muutoksen vuoksi kiinnostuksen kohteeksi nousi se työskentelevätkö työntekijät samanaikaisesti myös lastensuojelun asiakkaiden kanssa. Aikaisemmin kotipalvelua

tarjottiin lähinnä lastensuojelun asiakkuudessa oleville perheille. Tässä tutkimuksessa pyrittiin selvittämään ovatko kunnat ja kuntayhtymät tehneet rakenteellisia muutoksia palvelun tarjoamiseksi siten, että lastensuojelulain mukainen ja sosiaalihuoltolain mukainen palvelu on eriytetty toisistaan.

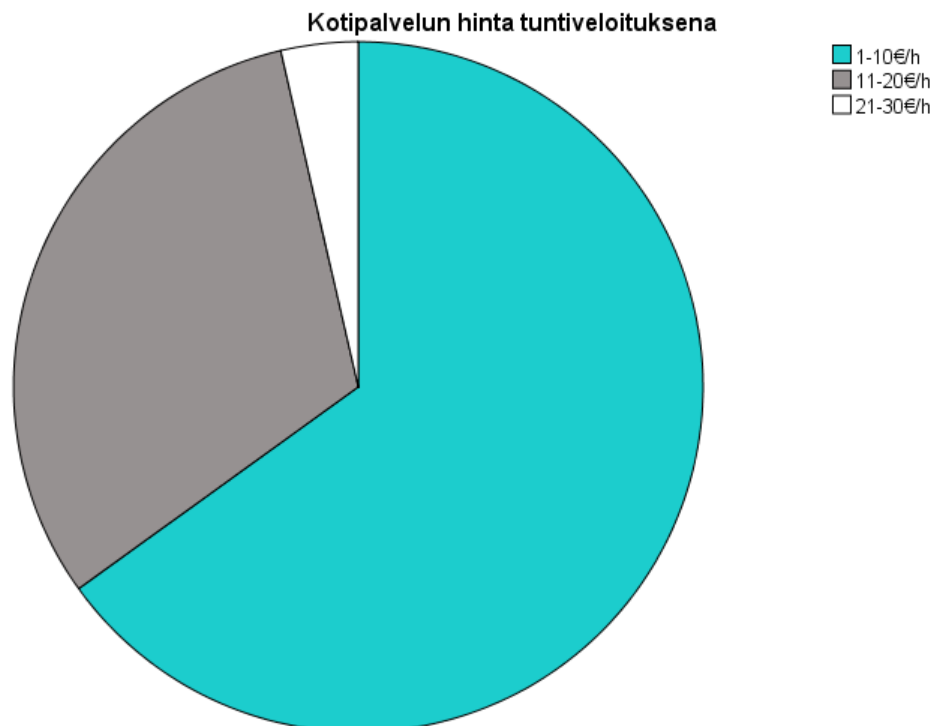
Kuntien ja kuntayhtymien edustajista 91 vastasi, että työntekijät työskentelevät samanaikaisesti sekä lastensuojelun päätöksellä että sosiaalihuoltolain mukaisella päätöksellä kotipalvelua saaneiden asiakkaiden kanssa. Yhdeksän vastaajaa kertoi, että työntekijät eivät työskentele samanaikaisesti näiden asiakasryhmien kanssa, ja kolme vastaajaa ei osannut sanoa, että työskentelevätkö kuntien työntekijät samanaikaisesti. Suurimmassa osassa kuntia sekä kuntayhtymiä lapsiperheiden kotipalvelua ei ole siis eriytetty lastensuojelun mukaisella päätöksellä tai sosiaalihuoltolain mukaisella päätöksellä tehtäväksi.

6.1.2 Kustannuksen ja kotipalvelun määrän välinen suhde kotipalveluissa

Lapsiperheiden kotipalvelun järjestämisessä kotipalvelun hinta nousi keskeiseksi teemaksi määrällisen aineiston pohjalta. Tutkielmani edetessä valitsin kunnat sekä kuntayhtymät laadulliseen jatkoanalyysiin palvelun kustannus- ja määrämuuttujien perusteella. Kotipalvelun maksullisuuden vastanneista kuntien ja kuntayhtymien edustajista 83 vastasi kotipalvelun olevan maksullista ja 18 kunnan sekä kuntayhtymän edustajaa vastasi kotipalvelun olevan maksutonta. Kyselylomakkeessa kysyin tuntiveloitushinnan niiltä vastaajilta, jotka olivat valinneet maksullisuuden. Kuvassa 8 on havainnollistettu se, kuinka kotipalvelun hinta määräytyy tuntiveloituksena. Lapsiperheiden kotipalvelu maksaa yli puolessa kunnista ja kuntayhtymistä 1-10€/h, sillä 54 vastaajaa oli valinnut vaihtoehdoksi 1-10€/h. Sen sijaan 26 vastaajaa kertoi kotipalvelun maksavan 11-20€/h ja kolme kuntien tai kuntayhtymien edustajaa oli valinnut 21-30€/h. Kotipalvelun hinta vaihtelee siis huomattavasti.

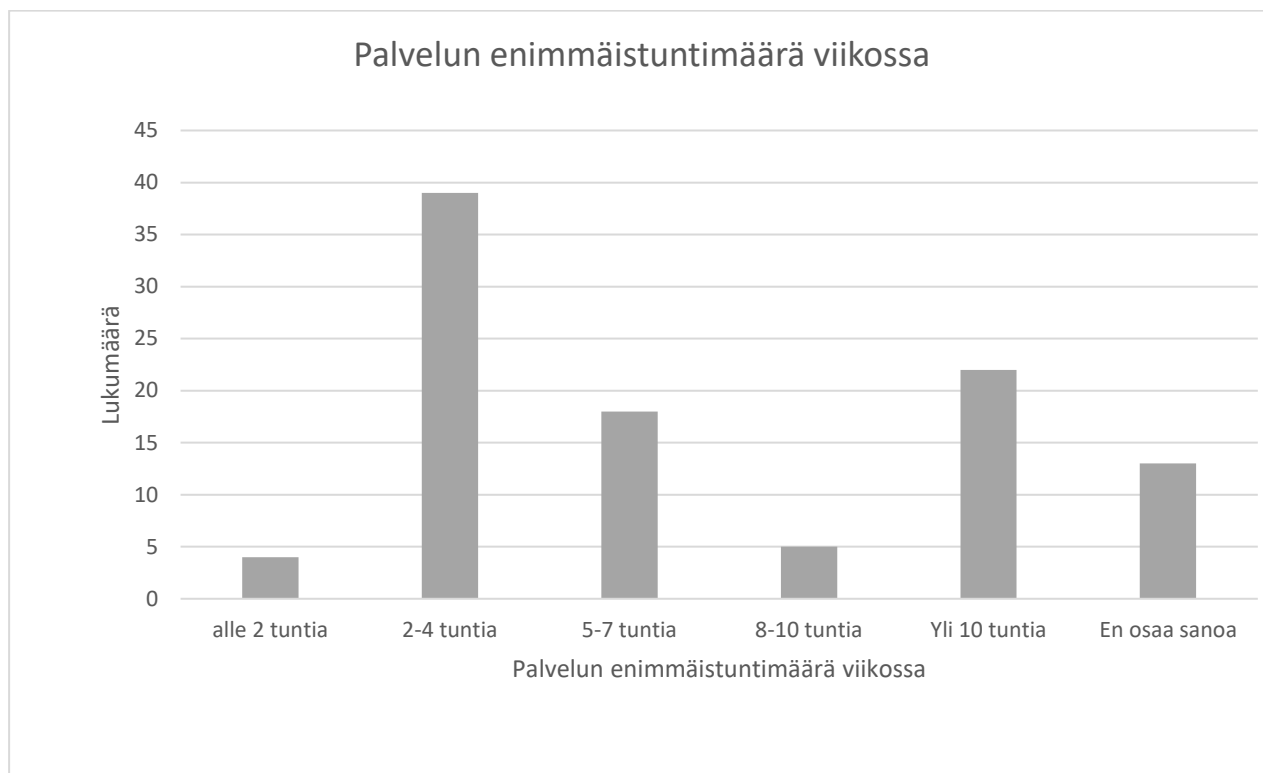

Kuva 8 Kotipalvelun hinta tuntiveloituksena

Kotipalvelun hinta kytkeytyi palvelun määrään. Olen muodostanut taulukon siitä, kuinka paljon kotipalvelua tarjotaan kunnissa sekä kuntayhtymissä. Tarjotun palvelun määrä on kytkeyty tarjottuun enimmäistuntimäärään viikossa. Olen jättänyt taulukkoon myös tutkijan harkinnalla en osaa sanoa vaihtoehdon. Yllättävän moni vastaaja ei ole tiennyt palvelun enimmäistuntimäärää. Kuviosta 9 voidaan nähdä, että eniten palvelua tarjotaan palvelun käyttäjille 2-4 tuntia viikossa ja vähiten alle 2 tuntia viikossa.

Kuva 9 Kotipalvelun määrä

Kustannuksen ja määrän suhde muodosti siis keskeisen osan tutkielmaani, sillä nämä muuttujat olivat osana analyysissä, jonka avulla valitsin kunnat laadulliseen aineistooni. Muutin palvelun enimmäismäärää ja hintaa kuvaavat muuttujat kaksiluokkaisiksi frekvenssijakaumien perusteella. Hintaa kuvaava muuttuja kaksiluokkaisena oli alle 10€/h ja yli 10€/h ja palvelun enimmäismäärää kuvaava muuttuja alle 5 tuntia ja yli 5 tuntia. Muuttujien uudelleen luokittelu näyttäytyi tarpeellisenä analyysin onnistumisen kannalta ja olen käsitellyt tätä tarkemmin aineiston analyysiosiossa.

Alla olevassa taulukossa on nähtävissä klusterianalyysin ensimmäinen vaihe. Klusterianalyysi tuotti neljä kotipalvelun järjestäjäprofiilia hintaa ja järjestäjää kuvaavien muuttujien avulla. Ensimmäisessä klusterissa on kunnat ja kuntayhtymät, joissa lapsiperheiden kotipalvelulla on halvempi hinta ja toisessa ne kunnat ja kuntayhtymät, joissa on kalliimpi hinta. Kolmannessa klusterissa on muut järjestäjät, joilla on kalliimpi hinta ja neljännessä klusterissa halvemmalla hinnalla palvelua järjestävät tahot. Muilla järjestäjillä tarkoitan tässä kohtaa ostopalvelua, yksityistä yritystä tai palvelusetelillä hankittua palvelua.

Taulukko 2 Klusterianalyysin ensimmäinen vaihe

Löydetyt kotipalvelun järjestäjäprofiilit					
		N		Prosenttia	Lapsiperheiden kotipalvelun järjestämisuodot Suomessa
Järjestäjä	Ryhmä	1	46	55,4	Kunta/kuntayhtymä, halvempi hinta
Painoarvo 1,00		2	21	25,3	Kunta/kuntayhtymä, kalliimpi hinta
Hinta		3	8	9,6	Muu järjestäjä, kalliimpi hinta
Painoarvo 1,00		4	8	9,6	Muu järjestäjä, halvempi hinta

Taulukko 6:n mukaan klusterianalyysi tuotti kaksi kooltaan pienempää ryhmää. Kokeilin lisätä klusterianalyysiin vielä kaksiluokkaisen hinta muuttujan ja huomasin, että analyysi antoi tasaiset neljä eri klusteria. Kokeilemalla erilaisia muuttujayhdistelmiä taulukko 7:n mukaisesti lopullinen klusterianalyysi muodostui hintaa ja järjestäjää kuvaavien muuttujien avulla. Näiden muuttujien avulla sain jaettua kotipalvelua järjestävät kunnat ja kuntayhtymät neljään eri profiiliin ja SPSS-ohjelmisto näytti mallista hyvää. Klusterianalyysin toinen vaihe niin ikään tuotti aineistosta neljä kotipalvelun järjestäjäprofiilia. Kuitenkin analyysin perusteella saadut järjestäjäprofiilit ovat kooltaan lähempänä toisiaan. Suurimmassa klusterissa on 26 kuntaa sekä kuntayhtymää ja pienimmässä 10 kuntaa sekä kuntayhtymää.

Taulukko 3 Kotipalvelun järjestämisprofiilit klusterianalyysissa

Löydetyt kotipalvelun järjestäjäprofiilit					
		N		Prosenttia	Lapsiperheiden kotipalvelun järjestämisuodot Suomessa
Järjestäjä	Ryhmä	1	26	37,1	Kunta/kuntayhtymä, jossa halvempaa ja paljon palvelua
Painoarvo 1,00		2	19	27,1	Kunta/kuntayhtymä, jossa kalliimpaa ja vähemmän palvelua
Hinta		3	15	21,4	Muu järjestäjä, 60% kalliimpaa ja vähemmän palvelua
Painoarvo 0,84		4	10	14,3	Kunta/kuntayhtymä, jossa halvempaa ja vähän palvelua
Määrä					
Painoarvo 0,59					

Kotipalvelun järjestämisprofiileista voidaan huomata, että suurimmassa klusterissa on kunnat ja kuntayhtymät, joissa lapsiperheiden kotipalvelu on halvempaa ja sitä on paljon tarjolla. Seuraavassa klusterissa on kunnat ja kuntayhtymät, joissa palvelu lapsiperheille on kalliimpaa ja sitä on myös vähemmän tarjolla. Kolmannessa klusterissa ovat muut järjestäjät. Muihin järjestäjiin kuuluvat yksityiset yritykset, ostopalvelut ja palvelusetelit. Tähän klusteriin kuuluu 60%

näistä järjestäjistä, joissa kotipalvelu on kalliimpaa ja sitä on vähemmän tarjolla. Tämä on keskeistä huomioida tuloksia tarkastellessa, että järjestäjäprofiilissa on vaihtelua. Viimeisessä eli neljännessä klusterissa ovat kunnat ja kuntayhtymät, joissa palvelu on halvempaa ja sitä on vähemmän tarjolla (Taulukko 7).

Klusterianalyysi näyttäytyy lapsiperheiden kotipalvelua kuvaavana menetelmänä. Sen avulla on mahdollista saada ymmärrystä siitä, millä tavoin lapsiperheiden kotipalvelua järjestetään yleisesti ottaen suomalaisessa yhteiskunnassa. Analyysi myös kertoo siitä, millaisia eroja kuntien välillä on palvelujen järjestämisessä. Analyysin perusteella voidaan nähdä, että suomalaisessa yhteiskunnassa on vaihtelua kuntien ja kuntayhtymien kesken siinä, miten lapsiperheiden kotipalvelua on järjestetty toimijan, määrän ja kustannusten suhteen. Klusterianalyysin mukaisesti näyttäisi siltä, että muun kuin kunnan ja kuntayhtymän järjestämä kotipalvelu on kalliimpaa ja sitä on vähemmän tarjolla viikkotuntimääräisesti.

Klusterianalyysi ei kuitenkaan anna tyhjentävää vastausta tutkimuskysymykseen lapsiperheiden kotipalvelun järjestämisestä. Klusterianalyysi menetelmänä perustuu vain aineiston ryhmittelyyn. Tämän vuoksi jatkan analyysia vielä haastattelututkimuksen avulla minkä avulla voidaan varmistaa saadut tulokset.

6.2 Matala kynnyks ja sitä ilmentävät tekijät laadullisessa aineistossa

Nykyiset uudistukset ovat tähdänneet kotipalvelun saatavuuden parantamiseen. Kotipalveluun kohdistuneet uudistukset ovat tähdänneet siihen, että palvelu olisi helposti saatavilla ilman, että siihen tarvitaan lastensuojelun asiakkuutta. Uudistusvaiheen vuoksi lapsiperheiden kotipalvelun tarkasteleminen matalan kynnyksen palveluna on keskeistä.

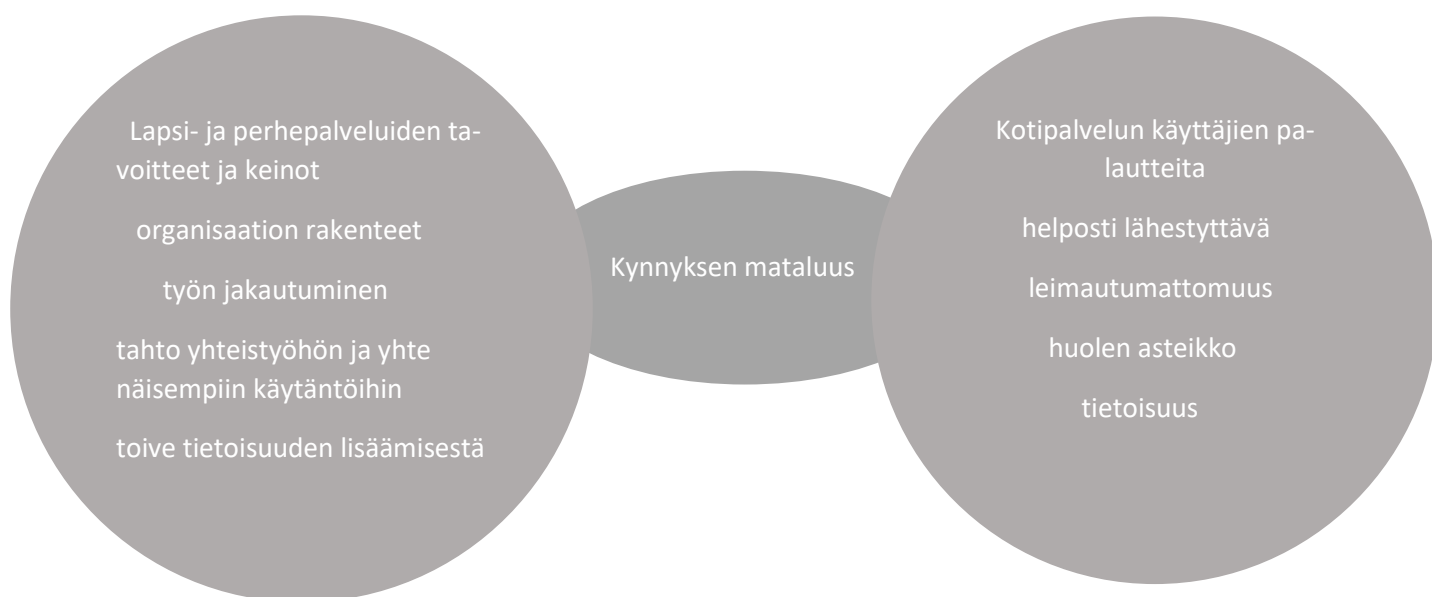
Laadullinen aineistoni nostaa esille matalan kynnyksen määritelmää sekä sitä ilmentäviä tekijöitä lapsiperheiden kotipalvelussa. Määritelmä ja sitä ilmentävät tekijät on muodostettu pääosin haastatteluaineistoista. Haastattelujen aikana sekä analyysin alkuvaiheissa huomasin, että mielenkiintoni kiinnittyi erityisesti lapsiperheiden kotipalvelussa nähtävään ennaltaehkäisevyyden teemaan. Haastatteluissa ammattilaiset tuottivat puhetta lapsiperheiden kotipalvelun suhteesta korjaaviin palveluihin. Ennaltaehkäisevyyden teema kytkeytyi haastatteluissa matalan kynnyksen käsitteeseen. Kävin läpi teoriapohjassa matalan kynnyksen käsitettä ja tutkimusartikkelien perusteella oli nähtävissä, että matalan kynnyksen käsitteeseen kohdistui määrittämisen hankaluutta ja monitulkintaisuutta.

Matalan kynnyksen käsite omassa laadullisessa tutkimusaineistossani näyttäytyi myös hyvin monimuotoisena. Matalan kynnyksen määritelmä muodostui organisaatiotasolla haastateltavista ammattilaisten näkemyksistä. Haastattelujen aikana kuntien sekä kuntayhtymien edustajat toivat esiin myös palvelun käyttäjien eli lapsiperheiden palautteita. Käyttäjiltä saadut palautteet tuottivat matalan kynnyksen määritelmää.

Teoriaosuudessa Sinikka Törmän (2009a, 48) kuviossa tuli esille matalan kynnyksen kaksisuuntaisuus palvelujärjestelmän ja palvelun käyttäjän välillä. Matalaa kynnystä voidaan luonnehtia kaksisuuntaiseksi myös lapsiperheiden kotipalveluissa. Osaltaan kynnyksen mataluuteen vaikuttivat organisaation tavoitteet ja toiveet. Palvelun järjestäytyminen organisaatiossa ja työn jakautuminen vaikuttivat matalaan kynnukseen. Organisaation rakenteellisten tekijöiden ja toimintatapojen lisäksi organisaatioiden ammattilaisilla oli toiveita yhteistyön parantamisesta eri toimijoiden kesken sekä tiedottamisen lisäämisestä niin palvelun käyttäjille kuin yhteistyökumppaneille.

Organisaatiotason tavoitteiden ja keinojen lisäksi haastatteluissa nousi esille myös käyttäjien kokemukset palveluista, mutta niitä tarkasteltiin siis vain ammattilaisten tulkitsemana. Haastateltavien tuottamat aineistossa esiintyvät käyttäjiltä saadut palautteet kytkeytyivät saatavuuteen, tietoisuuteen sekä kokemukseen leimautumisesta ja palvelun tarvitsevuudesta. Helposti lähestyttävyydellä tarkoitetaan erityisesti helppoa yhteydenottoa eli helppoa pääsyä palvelun käyttäjäksi. Lisäksi pelko leimautumisesta ja oma kokemus huolen riittävydestä vaikutti kynnyksen mataluuteen. Kynnyksen mataluuteen vaikutti konkreettisesti se, millaista tietoa mahdollisilla palvelun käyttäjillä oli. Tietoisuus oli siis keskeisesti kytkeytynyt niin organisaatiotasoon kuin kotipalvelun käyttäjien näkemyksiin. Tietoisuuden teema näkyy täten myös läpi aineiston analyysin. Alla oleva kuva on muodostettu Sinikka Törmän (2009a, 48) idean pohjalta lapsiperheiden kotipalvelussa esiintyvistä matalan kynnyksen käsitteestä.

Kuva 10 Matalan kynnyksen käsite kotipalvelussa

Yleisesti haastatteluiden aikana ammattilaiset näkivät lapsiperheiden kotipalvelun olevan matalan kynnyksen palvelu ja se nähtiin myös ensisijaisena palveluna lapsiperheille.

”Elikkä tämmösiä tiettyjä raameja siellä meidän palvelun sisällä mitä me ollaan yhteisesti sovittu ja mä väitän, että meillä se on universaalina ja se on semmosta ennaltaehkäisevää matalan kynnyksen palvelua mistä meidän kuntalaiset on hyvinkin tietosia.”

Lapsiperheiden kotipalvelua luonnehdittiin yhdeksi halvimmista vaihtoehdoista kunnille järjestää lapsiperheiden palveluista. Kotipalvelu nähtiin myös yhtenä mahdollisuutena lastensuojeluasiakkuuksien sekä lastensuojelullisten toimenpiteiden vähentämiseen.

”tavallaan tää on se matalan kynnyksen ja omasta mielestäni halvin vaihtoehto kunnille järjestää sitä että ei tulis niitä lastensuojelullisia efektejä sitten”

Aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla oli kotipalvelun matalan kynnyksen käsitteistön määritelmästä löydettävissä tiivistetysti kolme eri pääluokkaa. Näitä kolmea pääluokkaa kutsun matalan kynnyksen ilmentäviksi tekijöiksi. Matalan kynnyksen ilmentävät tekijät on aineistolähtöisen sisällönanalyysin kautta muodostettu yhdistävä luokka.

Matalan kynnyksen ilmentäviä tekijöitä aineiston perusteella ovat kotipalvelun saatavuus, toimijoiden välinen tiedonkulku sekä ammattilaisten tuottamat näkemykset käyttäjien palautteista palveluun hakeutumiseen vaikuttavista tekijöistä. Seuraavissa kappaleissa käyn tarkemmin läpi

näiden kolmen pääluokan esiintyvyyttä aineistoissa sekä niiden välisiä eroja että samankaltaisuuksia aineistoon valituissa kunnissa.

6.2.1 Kotipalvelun saavutettavuus kuntalaisille

Saavutettavuus matalaa kynnystä ilmentävänä tekijänä nousi esille niin kyselyaineiston kuin haastatteluaineiston pohjalta. Kyselyn pohjalta tehdyssä yleistilanteen tarkastelussa toin esille frekvenssijakauman avulla sitä, miten ajankohdallisesti kuntalaiset saavat lapsiperheiden kotipalvelua. Jakaumaa tarkasteltaessa oli selvää, että lapsiperheiden kotipalvelun saaminen keskittyi päiväsaikaan. Alla olevassa taulukossa tarkastelen järjestämistavan vaikutusta kuntalaisen kotipalvelun saantiin tiettyinä ajankohtana.

Taulukko 4 Järjestämistavan yhteys palvelun ajankohtaan

Järjestämistavan yhteys kotipalvelun järjestämiseen illalla

	Kunta/kuntayhtymä		Muut järjestäjät		Yhteensä	
	n	%	n	%	n	%
Ei	48	56,5% ^T	5	29,4% ^A	53	52,00 %
Kyllä	37	43,5% ^A	12	70,6% ^T	49	48,00 %
Yhteensä	85	100,00 %	17	100,00 %	102	100,00

^A= odotettua pienempi osuus, mukautettu standardoitu jäännös ≤ -2

^T= odotettua suurempi osuus, mukautettu standardoitu jäännös ≥ 2

Yllä olevassa ristiintaulukoinnissa on nähtävissä järjestämistavan yhteys palvelun järjestämisen ajankohtaan. X^2 -testauksessa tulos oli $X^2(1, N=102) = 4,155, p < 0,05$.

Tein kaikilla vuorokaudenajoilla x^2 -testausta. Testauksen ensimmäinen ehto on se, että prosenttiluku on alle 20% ja toisena ehtona on se, että minimiluku on suurempi kuin 1 (Kirves, 2013, 15). Ilta-ajan avulla toteutuivat testauksen ehdot, sillä prosenttiluku oli 0% ja minimiluku oli 5,84. Taulukosta nähdään, että kunta ja kuntayhtymien järjestämänä lapsiperheiden kotipalvelua ei järjestetä illalla niin hyvin kuin muiden järjestäjien toimesta. Muiden järjestäjien eli os-topalvelun, yksityisen yrityksen tai palvelusetelin toimesta palvelun saatavuus illalla oli korostunut.

Haastattelut tukivat tilastollisesti saatua tulosta järjestämisen tavan vaikutuksesta palvelun saatavuudessa. Eräässä kunnassa oma tuottamana palveluna kotipalvelua ei ollut saatavilla viikonloppuisin vaan palvelun saatavuus sijoittui arkipäiviin. Myös toisessa kunnassa palvelu sijoittui virka-aikaan ja arkipäiviin, mutta työaikajoustot ja ostopalvelut mahdollistivat palvelun tarjoamisen myöhemmin.

Kotipalvelun järjestäminen palvelusetelin avulla nähtiin saatavuutta parantavana tekijänä. Yhdessä kuntayhtymässä kotipalvelu tuotettiin kokonaan palvelusetelillä, toisessa kunnassa osittain ja kolmannessa kunnassa palvelusetelijärjestelmä oli otettu juuri käyttöön.

”he on jakautunut tähän tasaisesti koko kuntayhtymän alueelle niin se kyllä mahdollistaa meille sen, että hyvin lyhyelläkin varoajalla, kun kun meidän perheohjaajalle tulee puhelu niin hän hyvinkin nopealla aikataululla kyllä pystyy sitä apua ja tukea järjestää”

Yksityisten palvelutuottajien tukemana järjestettyä kotipalvelua pidettiin hyvänä helpon saatavuuden varmistamiseksi ja se mahdollisti myös palvelun tarjoamisen eri ajankohtina perheiden yksilöllisten tarpeiden mukaisesti. Palveluseteliä kuvattiin myös hyväksi tueksi riittävien resurssien takaamiseksi. Niissä kahdessa kunnassa ja kuntayhtymässä, jossa palveluseteli oli vakiintuneessa käytössä, palvelusetelin nähtiin myös lisäävän asiakkaan valinnanvapautta.

”Periaatteessa meillä ei oo jonotusaikaa, jos asiakas on valmis ottaa palvelusetelillä”

”periaatteessa tää järjestelmä joustaa siinä, että se taipuu siihen perheiden yksilölliseen tarpeeseen, että voidaan tuottaa iltasin, viikonloppuisin, öisinkin, että tuota kyllähän se järjestelmä siinä mielessä on muuttunut kovastikin, että, kun ne perheiden tarpeet on kasvanu ja tosiaan tästä on julkisuudessa aika paljon puhuttu ja perheet on tietosia ja tietysti tää on meidän tämmönen matalamman kynnyksen lapsiperhepalvelu”

Kunnan tuottaessa omana palveluna kotipalvelua yhteydenottamisen ja palvelun saamisen välillä oli pidempi aika kuin silloin, kun kunta tai kuntayhtymä tuotti palvelua palvelusetelin avulla. Kotipalvelun hakemisen odotusajasta käytettiin nimitystä jonotus. Kriisitilanteiden satuessa palvelun saaminen kunnan omana tuotantona oli kuitenkin mahdollista hyvin nopealla aikataululla.

”Elikkä meillä on semmonen jos niin ku sanotaan jonoks, että jos sinä niin ku vaikka tänään miettisit, että tarviisit ens viikolle niin ei välttämättä pystytää järjestämään, mutta seuraavalle jo pystytään elikkä aikajanallisesti se on semmonen noin viikko, että sen viikon sisällä jo pystytään järjestämään plus meitä on sitten ohjeistettu sillä tavalla, että jos on vaikka joku kriisi tulee niin silloin me raivataan se almanakka sillä tavalla, että se on niin ku sen pystyy järjestämään, vaikka samana päivänä.”

Palveluprosessien kehittäminen näyttäytyi haastattelujen perusteella hyvin jatkuvaksi ja liikkeellä olevaksi prosessiksi. Kuntien ja kuntayhtymien edustajien haastatteluissa tuli esille, että palveluprosessia on pyritty muokkaamaan niin, että se palvelisi kuntalaisia ehkäisevällä tavalla. Kotipalvelun saavutettavuuden kehittämisessä tuli esille prosessin koordinointi ja tätä kautta helppous kuntalaiselle. Tämä näyttäytyi mahdollisuutena ottaa suoraan yhteyttä kotipalvelun työntekijään.

Kotipalvelussa prosessin koordinointi näyttäytyi olennaisena, sillä palveluiden käyttäjät ohjautuivat kotipalveluun eniten itse ottamalla yhteyttä puhelimella. Jokaisessa kunnassa ja kuntayhtymässä oli käytössä oma numero kotipalvelua varten, johon kuntalainen pystyi soittamaan palvelua tarvitessaan. Tämä lisäsi palvelun helposti lähestyttävyyttä. Eräässä kunnassa tuotiin esille, että ennen kotipalvelun saamiseksi oli kuntalaisen täytynyt soittaa sosiaalitoimiston numeroon. Suora kotipalvelun tilausnumero nähtiin helpottavana sekä matalaa kynnystä edistäväänä tekijänä.

”Joo kyllä mä aattelen se on varmaan helpottanu, sillä et se tulee se työntekijälle suoraan yhteydenotto”

Erään kuntayhtymän edustajan haastattelussa tuli esille myös prosessia siitä, että sama työntekijä hoitaa koko kotipalveluun liittyvän palveluprosessin yhteydenoton saapumisesta palvelusetelin myöntämiseen asti.

”niin hän pääsääntöisesti pyörittää tätä meidän lapsiperheiden kotipalvelu palveluprosessia niin että hän tekee siinä puhelimessa sen ensiarvion ja saattaa sitten käydä myös kotikäynneillä arvioimassa perheen muun avun ja tuen mahdollista tarvetta ja tekee myös nämä viranhaltijapäätökset liittyen tähän lapsiperheiden kotipalveluun ja myöntää sitten palvelusetelit”

Kutsuin suoraa yhteydenottoa ja yhden henkilön prosessia aineiston analyysissä yhden luukun periaatteeksi, joka näytti olevan yksi palvelun saatavuutta sekä sitä kautta matalaan kynnykseen

vaikuttava tekijä. Yhden luukun periaatteen avulla palveluprosessi näyttäytyi selkeänä eikä pirstaleisena sekä vaikeasti ymmärrettävänä. Kuntalaisilla oli näin ollen mahdollisimman helppo ohjautua itse osaksi palvelua ja palveluprosessi näyttäytyi selkeänä.

Saavutettavuudessa keskeiseksi nousi myös kuntalaisten tiedottaminen. Kuntalaisten tietoisuus palvelusta on edellytys sille, että palveluun osataan hakeutua ja sitä on helppo lähestyä. Puolessa haastateltavista kunnista koettiin, että tiedotus on hyvällä mallilla ja puolessa kunnissa tiedottamisessa oli kehitettävää.

”edelleenkin meille tulee perheitä et ne sanoo et kun me ei oo tietty, että tämmöistä palvelua on”

”Se on kyllä ihan palautteistakin. Me kerätään asiakaspalautetta aina palvelun päätyttyä niin siellä aika monessa palautteessa tulee se kommentti, että tätä pitäis olla niin ku kaikkien vanhempien tietoudessa, että ilmeisesti se ei ole.”

Tiedottamista tehtiin kaikissa kunnissa esitteiden ja nettisivujen kautta. Erään kuntayhtymän edustaja toi esiin tiedottamisen olevan hyvällä mallilla. Tässä kuntayhtymässä oli aktiivista tiedottamista mediassa. Mediassa tiedottamisen vaihtoehto ei esiintynyt suunnitellussa kyselylomakkeessa. Toisessa kunnassa, jossa tiedottaminen nähtiin kunnan edustajan mukaan olevan riittävää, käytössä oli sosiaalisen median kanavat. Nämä olivat kyselyn tulosten perusteella vähäisemmällä käytöllä verrattuna muihin tiedotuskanaviin. Yleisesti kuntien ja kuntayhtymien edustajat kokivat, että uuden sosiaalihuoltolain tulon myötä tietoisuus palvelusta on lisääntynyt. Kuitenkin kaksi kunnan edustajaa toivat esille, että kotipalveluun liittyvä tietoisuus puuttuu kuntalaisilta. Mielenkiintoinen tulos tässä oli se, että aineiston suurimmassa kunnassa palvelun käyttäjien volyymit ovat suuria, mutta silti löytyy käyttäjiä, jotka eivät ole tietoisia palvelusta.

6.2.2 Toimijoiden välinen tiedonkulku

Tiedottaminen kytkeytyi vahvasti kotipalvelun saavutettavuuden ohella toiseen löydettyyn pääluokkaan eli toimijoiden väliseen tiedonkulkuun. Yhteistyö ja viestintä näyttäytyivät keskeisinä kotipalvelun matalaan kynnykseen vaikuttavina tekijöinä. Eri ammattilaisten kanssa tehty yhteistyö nousi matalaa kynnystä edistäväksi tekijäksi ja avoin kerronta palvelusta ja yleisesti kommunikoinnin tärkeys nähtiin tärkeinä niin eri yhteistyökumppaneiden kanssa sekä myös palvelua käyttävien kanssa

Yhteistyö eri toimijoiden kesken ja viestintä nähtiin osaltaan ratkaisuksi siihen, että kotipalveluun liittyvä tieto olisi helposti saatavilla ja näin ollen kuntalaisilla olisi parhaimmat edellytykset hakeutua palveluun sitä tarvitessaan. Tiivis yhteistyö ammattilaisten kanssa vaati hyvää tiedottamista ja toimijoiden tiedottaminen peilautui vahvasti siihen, kuinka kuntalaiset tiesivät palvelusta.

”Ja sitten se tuttuus on, että tavallaan on tullu tutuiksi, että on käyty tuolla paikoissa, uskollisesti käydään aina aina, joka vuosi aina alotetaan se kierros tuolla, että käydään niin ku esittäytymässä, neuvola meillä on tosi ihana ne esimerkiksi kutsuvat näihin perhevalmennuksiin ja semmoseen meitä vierailuille ja sillä tavalla saadaan puskaradiot sitten toimii, että sillä tavalla yritetään, että se ois semmonen matalan kynnyksen”

Yhteistyön kehittäminen juuri neuvolan kanssa nähtiin tähän ratkaisuksi. Myös aineiston suurimman kunnan edustaja toi esille, että neuvolan kanssa tehtävä yhteistyö on keskeistä, jotta tietoisuus lisääntyisi kotipalveluista. Neuvola näyttäytyi tärkeänä yhteistyökumppanina jokaisessa haastattelussa. Toiveita heräsi neuvolan ja kotipalveluiden välisen yhteistyön kehittämiseen.

”että se neuvola yhteistyö on se mitä pitää niin ku rummuttaa ja tietyllä tavalla pitäisi olla joka terveydenhoitajalla tieto, että tästä vois niin ku joka lapsiperheelle puhua, että vaikka ei ois sinällään mitään huoltakaan, että tää on se matalan kynnyksen, että pitäis, kun me päästäs vaikuttaa varhaisessa vaiheessa niin ne ongelmat ei kulminoituis isoksi”

Tiivis yhteistyö neuvolan kanssa mahdollisti väylän palvelun piiriin pääsemiseksi. Aineiston pienimmän kunnan edustajat toivat esille, että esimerkiksi mielenterveysneuvolasta työntekijän oli mahdollista jalkautua mukaan yhteisiin kotikäynteihin. Yhteistyö neuvolan kanssa nähtiin tämän kunnan edustajien mukaan myös sellaisena, jota täytyisi myös kehittää. Haastattelun kahden keskikokoisen kunnan ja kuntayhtymän edustajien mukaan yhteistyö nähtiin hyvänä keskeisten yhteistyökumppaneiden kanssa. Tämä näkyi konkreettisesti muun muassa siinä, että neuvolasta ja koulusta osattiin ottaa yhteyttä kotipalveluun, jos on havaittu kotipalvelun tarvetta. Kuntayhtymän edustaja toi myös esille, että kotipalvelun työntekijän nähtiin asemoituneen neuvolan tiloihin konkreettisesti.

Aineiston suurimman kunnan edustaja toi esille, että yhteistyötä neuvolan ja muiden yhteistyökumppaneiden, kuten sosiaalityön, päiväkodin ja varhaiskasvatuksen kanssa tulisi kehittää.

Mielenkiintoinen tulos oli se, että suurimmassa kunnassa ei ollut olemassa tiimejä yhteistyökumppaneiden kanssa, kun verrataan tilannetta aineiston pienempään kuntaan. Kunnassa oli kuitenkin tehty eri kokeiluja yhteistyön parantamiseksi.

Haastatteluiden aikana tuli keskustelua yhteistyön merkityksestä yksityisten palveluntuottajien kanssa. Palveluseteli järjestämisen tapana ja yksityisten palveluntuottajien kanssa tekemä yhteistyö nähtiin myös merkittäväksi niissä kunnissa, jossa palveluseteliä käytettiin palvelun järjestämiseen. Palveluseteliyrittäjien kanssa tehtävä yhteistyö nähtiin yleisesti ottaen sujuvana ja kotipalvelun prosessia oli käyty läpi yksityisten palveluntuottajien kanssa. Erityisenä huomiona eräässä haastattelussa tuli esille, että palvelujen kriteeristöjen teroittamisessa oli kehitettävää palveluseteliyrittäjille eli siinä mihin tarpeeseen palvelua on mahdollista saada. Tämä näyttäytyi haasteellisena, jos kotipalvelua oli tarjottu esimerkiksi pelkästään siivouksen tekemiseen mikä ei yhtäläisesti sisältynyt kunnissa palvelun pääsyn kriteeristöön. Tämä tuotti ristiriitoja palvelua käyttävien kanssa, sillä kunnan oma tuottamana palvelua ei tällaisiin tarpeisiin myönnetty. Tämä vaikuttaa siihen kuinka järjestelmällistä palvelun saanti on, jotta kriteeristöt toteutuvat kaikille samanlaisina ja näin ollen myös vaikuttaa käyttäjän kokemukseen matalasta kynnyksestä.

Haastateltavat pohtivat voisiko kotipalvelulle saada yhtenäiset käytännöt. Käytännöt kuntien ja kuntayhtymien kesken nähtiin kirjaviksi. Tämä vaikuttaa siihen kuinka samanlaatuista palvelua käyttäjät saavat eri kunnissa. Aineistolähtöisen sisällönanalyysin kautta kutsuin tätä valtakunnallisuudeksi. Valtakunnallisuus nähtiin aineistojen perusteella vaikuttavan kotipalvelun matalaan kynnykseen ja palvelun yhdenvertaisuuteen. Yhteistyötä ei nähty keskeiseksi siis pelkästään oman kunnan rajojen sisäpuolella vaan kokonaisuudessaan eri kuntien sekä kuntayhtymien toimijoiden kesken maantieteelliset rajat ylittämällä.

”ja sit etenkin yhtenäistää tätä, että eri kunnissa, kun on kirjava käytäntö”

”jonkun verran pystys tekemään yhteistyötä muihinkin kuntiin ainakin sellasta tiedustelua ja tunnustelua että miten teillä tehdään nämä asiat se ois niin ku tavallaan semmonen et se ois semmonen valtakunnallinen trendi sitten jossain vaiheessa”

Eräässä haastattelussa tuotiin esiin, että kotipalvelun yksi kehittämiskohde olisi kotipalvelun maksuttomuus, joka voisi lisätä matalaa kynnystä ja yhdenvertaisuutta palvelun käyttäjien kesken.

”että tuota varmaan siihen niin ku kyllä se iso tekijä vois olla esimerkiks ihan valtakunnallisen ratkaisu siitä, että kotipalvelu olis maksutonta”

Tämä tukee kyselylomakkeessa nähtävää vaihtelua kotipalvelun hinnoittelussa. Kyselylomakkeen tuloksia analysoitaessa hintamuuttuja jakautui kolmeen luokkaan. Tämän lisäksi joissain kunnissa palvelu oli maksutonta. Haastatteluissa tuli esille toivetta käytäntöjen yhtenäistämistä ja palvelun maksuttomuus erään haastattelun kautta mahdollistaisi valtakunnallisia käytäntöjä kotipalveluihin.

”Mutta että kyllähän sitten kunnissa tää on, muissa kuntayhtymissä ratkastu sitten hieman niin ku erillä tavalla ja sitten aina välillä miettii, että miten se sitten siinä isossa kuvassa tää perheiden yhdenvertaisuus palvelun saannin suhteen jotenkin sitten käytännössä toteutuu, että ei välttämättä kaikissa sitten kuitenkaan niin universaali palvelu, kun ehkä lainsäätäjä on ajatellut, että tulisi olla”

Yllä oleva lainaus eräästä haastattelusta kuvastaa näkemystä, kuinka eri tavoin kunnissa ja kuntayhtymissä järjestetään lapsiperheiden kotipalvelua. Tämä vaikuttaa näkemykseen siitä kuinka matalan kynnyksen palveluna lapsiperheiden kotipalvelu nähdään suomalaisissa kunnissa ja kuntayhtymissä. Haastattelut täydentävät kyselylomakkeen tuloksia palvelun järjestämisestä siinä suhteessa, että kotipalvelua järjestetään eri tavoin eri kunnissa.

6.2.3 Käyttäjien palautteet palvelun hakeutumiseen vaikuttavista tekijöistä

Myös palvelun käyttäjien antamat palautteet lapsiperheiden kotipalveluista nousivat esille haastatteluissa. Haastattelujen edetessä matalaan kynnykseen vaikuttaviin tekijöihin nousi esille palvelun käyttäjien antamat palautteet lapsiperheiden kotipalvelusta. Laadullisen aineiston tulosten alussa oli nähtävissä, että palvelu koettiin ammattilaisten näkökulmasta matalan kynnyksen palveluna. Haastattelujen edetessä näin sopivana kysyä sitä, kuinka ammattilaiset näkevät sen onko palvelun käyttäjillä kynnystä hakeutua palveluun. Kysymyksen asettelu juontui siitä, että lapsiperheiden kotipalvelu on ollut aikaisemmin laman jälkeen enemmän lastensuojelun alaisuudessa monissa kunnissa. Halusin osaltaan selvittää, oliko tällä osaltaan vaikutusta palvelun hakeutumisen kynnykseen.

Kolme kunnan edustajaa näki palvelun käyttäjillä olevan jonkinlaista kynnystä hakeutua lapsiperheiden kotipalvelun käyttäjäksi. Yhden kuntayhtymän edustajan mukaan tietoisuus nähtiin avainsanaksi kynnyksen puuttumiseen. Tässä kunnassa kotipalvelua ei nähty ammattilaisen

mukaan uutena asiana kuntalaisille, sillä palvelua oli ollut tarjolla jo ennen uuden sosiaalihuoltolain tuloa. Kokemusta nähtiin kuntalaisilla olevan palvelusta ja kuntalaisten koettiin olevan hyvin tietoisia asuinpaikkansa toiminnasta ja siitä millaisia palveluja kunnassa tuotetaan. Muissa haastatteluissa nähtiin kotipalveluun hakeutumiseen olevan jonkinlaista kynnystä. Kuntien ja kuntayhtymien edustajien vastauksista oli nähtävissä, että kommunikointi ja yhteistyö palvelun käyttäjien kanssa oli olennaista.

”Kyllä se on ja sitä niin ku sitä joudutaan käymään siinä käynnillä kun on se ensikäynti siinä niin me kerrotaan se siinä, että tästä ei tuu teille mitään asiakkuutta”

Vanhemmat kokivat epävarmuutta siinä mitä kotipalveluun hakeutuminen mahdollisesti tarkoittaa. Vanhemmilla oli nähtävissä epävarmuutta lastensuojelun ja yleisten perhepalvelujen välisestä suhteesta. Analyysissa lastensuojeluasiakkuuteen liittyvää pelkoa kutsuin leimautumisen peloksi. Eräässä haastattelussa lastensuojeluasiakkuuden pelko näyttäytyi kotipalveluun hakeutumisessa siinä, että palveluun hakeutujien kanssa käytiin keskusteluja tiedon keräämisestä kotipalvelusta. Palvelun käyttäjillä oli epävarmuutta siitä, meneekö tieto kotipalveluun hakeutumisesta lastensuojeluun. Tällaisia keskusteluja käytiin muun muassa silloin, kun keskusteltiin mahdollisten yhteistyötahojen kontaktoimisesta. Tässä tuli keskeiseksi palvelun käyttäjien tiedottaminen siitä miksi tietoja kerätään ja mihin tarkoitukseen.

Kuntien erilaiset kokoluokat toivat sävyjä siihen, millaista palautetta käyttäjien kokemasta matalasta kynnyksestä oli saatu. Eräässä kunnan edustajien haastattelussa tuli lastensuojeluasiakkuuteen liittyvän epävarmuuden yhteydessä esille, että pieni paikkakunta vaikuttaa matalan kynnyksen kokemukseen. Työntekijöiden tuttuus osaltaan pienellä paikkakunnalla nosti kynnystä palvelun hakeutumiseen. Suurempien kuntien ja kuntayhtymien edustajat eivät tuoneet tällaista esiin. Tuttuus esiintyi yleisesti aineistossa vahvasti matalaa kynnystä edistävänä tekijänä, mutta pienellä paikkakunnalla on nähtävissä, että tuttuus tuottaa omia haasteita. Tämä on kytköksissä analyysissa esiin nostettuun leimautumisen pelkoon.

Lastensuojelun ja ennaltaehkäisevän työn rajapinnasta kertoo se, että haastateltavat tuottivat puhetta siitä, että palvelun käyttäjillä oli epävarmuutta oman tarvitsevuutensa riittävydestä kotipalvelun käyttäjänä. Eräässä haastattelussa tuli esille, että perheet tukeutuvat usein omiin verkostoihin, jos niitä on. Tukeutuminen omiin lähiverkostoihin tapahtuu siitä huolimatta, että kotipalvelulle olisi kuitenkin palvelun käyttäjien tilanteessa tarvetta.

”On, on on ja tulee niitä jopa niitä yhteydenottoja, että en mä tiedä tarvitaanks me, että on varmaan joku, joka tarttee meitä enemmän, että kyllä niitä on, että kyllä se kynnys on silleen, että aatellaan, että pitää olla jo se huoli ja kriisi isoimmillaan”

Palvelujen käyttäjät kokivat siis epävarmuutta oman tilanteen niin sanotusta riittävydestä lapsiperheiden kotipalvelun kriteeristöön nähden. Kotipalvelu pitäisi olla nähtävissä ennaltaehkäisevänä paikkana, johon ei tarvita suurempaa huolta. Huolen asteikon mataluus voidaan siis nähdä tunnusmerkkinä lapsiperheiden kotipalvelulle. Palvelun käyttäjien hakeutuminen kotipalvelun piiriin vaatii patistelua myös muualla yhteistyökumppaneilta. Tämä linkittyy vahvasti toimijoiden väliseen yhteistyöhön ja siihen, että eri toimijoilla täytyy olla tieto kotipalvelun luonteesta matalimman kynnyksen palveluna. Yhdessä haastattelussa tuotiin esille, että esittäytymiskäynneillä avoimesti selvennetään yhteistyökumppaneille, että kotipalvelu on matalan kynnyksen palvelu.

Ammattilaisten tuottamat näkemykset palvelun käyttäjien palautteista palvelun kynnyksestä ja tarvitsemisen epävarmuudesta näyttäytyivät aineistossa myöhäisenä avun hakuna. Lapsiperheiden kotipalvelussa tarvittiin myös muihin palveluihin ohjaamista, mikäli kotipalvelu ei ollut tilanteeseen soveltuva palvelu. Myöhäinen avun haku ja tätä kautta käyttäjien kokema korkeampi kynnys näyttäytyivät siinä, että ongelmat olivat mahdollisesti lapsiperheissä jo kasvanee.

”aika pitkään sinnitellään sinnitellään yksin siellä ja sitä apua ei haeta nimittäin nää ei ehkä kuitenkaan kaikki meidän meidän tossa matalassa ennaltaehkäisevässä palvelussa oo niin ku matalan ja ennaltaehkäisevän palvelun asiakkaita nimittäin ne ongelmat on aika syvät ja suuret saattaa olla”

Kokonaisuudessaan ongelmien monimutkaistuminen lapsiperheissä toi vastauksissa esille keskustelua siitä, kuinka voitaisiin varhaisessa vaiheessa paremmin puuttua siihen, että ongelmat eivät lapsiperheissä syvenisi. Ammattilaisten yhtäläisissä vastauksissa lapsiperheiden arjessa vanhemmilla esiintyi mielenterveydellisiä haasteita, uupumista sekä väsymystä. Erityisesti korostui nuorten äitien tukeminen kotipalvelun keinoin lasten kasvatustehtävässään. Kunnissa sekä kuntayhtymissä oli erilaisia kokeiluja, kuten ensisynnyttäjille kohdistuvia kotipalvelun muotoja sekä jatkuvaa kehittämistä sen suhteen, että kotipalvelu olisi mahdollisimman varhaisessa vaiheessa tarjolla palvelun käyttäjille.

7. YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä tutkielmassa olen tarkastellut lapsiperheiden kotipalvelun nykyistä järjestämistilannetta Suomessa ja palvelun matalaa kynnystä. Matalaa kynnystä olen tarkastellut haastatteluaineistossa ilmenevien tekijöiden kautta. Tutkielman teoreettisessa osuudessa tein katsauksen lapsiperheiden kotipalvelun kontekstiin. Ensimmäiseksi tarkastelin ajankohtaisia perhepoliittisia uudistuksia ja toimia. Erityinen huomio kääntyi siihen millä tavoin perhepoliittisilla uudistuksilla ja toimilla pyritään siirtämään katsetta ennaltaehkäiseviin palveluihin korjaavien palveluiden sijasta. Lainsäädäntö määrittää lapsiperheiden kotipalvelun järjestämistä ja olen tarkastellut keskeistä lainsäädäntöä lapsi- ja perhepalveluiden järjestämisessä. Erityisesti katse kiinnittyi siihen, kuinka eri toimijoiden avulla palveluita on järjestetty ja miten lainsäädäntö määrittelee näiden eri toimijoiden välistä toimintaa lapsi- ja perhepalveluissa.

Lisäksi olen kiinnittänyt huomiota lapsi- ja perhepalveluiden rahoitukseen, sillä kustannussäästöt tulivat esille useissa artikkeleissa perhepoliittisten uudistusten yhtenä tavoitteena. Kustannussäästöissä ennaltaehkäisevien palveluiden kehittäminen nähtiin yhdeksi ratkaisuksi. Haastatteluaineistossa tuotiin esille kotipalvelun edukkuus verrattuna muihin mahdollisiin palvelumuotoihin. Lapsi- ja perhepalveluiden toimintaympäristössä matalan kynnyksen käsite näyttäytyi haasteellisena ja käsitteen määrittely perustuikin paljon päihde- ja mielenterveyspalveluihin liittyvään tutkimukseen. Näistä kuitenkin oli nostettavissa paljon yhtäläisyyksiä siihen, millaisena matala kynnyks näyttäytyi tutkimuksen perusteella lapsi- ja perhepalveluiden kontekstissa.

Tutkielmani oli monimenetelmällinen. Aineiston hankinnassa käytin sekä kyselylomaketta että teemahaastattelua. Kyselylomakkeen vastaukset koostuivat Suomen kunnista sekä kuntayhtymistä kerätyistä vastauksista, jotka analysoin tilastollisin kuvaavin menetelmin ja luokittelin tilastoyksiköt eri tyyppisiin ryhmittymiin hinnan, järjestäjän ja määrän suhteen. Tilastollisen analyysin avulla sain kuvauksen lapsiperheiden kotipalvelun järjestämisestä Suomen kunnissa sekä kuntayhtymissä. Klusterianalyysin avulla valituille kunnille ja kuntayhtymille tein teemahaastattelut. Näitä aineistoon valittuja haastateltavia oli yhteensä neljä kappaletta ja haastateltavat kunnat sekä kuntayhtymät olivat eri kokoisia toisiinsa nähden. Nämä haastattelut litteroin ja haastatteluaineistossa käytin aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Haastattelut syvensivät kyselylomakkeessa tulleita havaintoja sekä haastattelujen analyysin kautta muodostin käsitystä

matalan kynnyksen käsitteistöä lapsiperheiden kotipalveluissa. Analyysissa kiinnitin huomiota erityisesti matalaa kynnystä ilmentäviin tekijöihin ja niissä näkyviin samankaltaisuuksiin sekä eroavaisuuksiin.

Tutkimusten tuloksissa oli nähtävissä, että lapsiperheiden kotipalvelun yleisessä järjestämistilanteessa on selkeää vaihtelua. Lapsiperheiden kotipalvelua järjestetään ja tuotetaan kunnissa sekä kuntayhtymissä eri tavoin. Keskeistä vaihtelua näkyi kyselylomakkeen perusteella siinä millä tavoin palvelua järjestetään, miten palvelu on hinnoiteltu ja kuinka joustavaa palvelun saanti on lapsiperheille. Nämä vaihtelut korostuivat laadullisessa aineistossa, sillä jokainen haastatteluun valittu edusti omanlaistaan järjestämisprofiilia näiden muuttujien kautta. Kuntien sekä kuntayhtymien erilaiset kokoluokitukset näkyivät tutkielmassani ja tuottivat hedelmällistä aineistoa. Aineistossa isommissa kokoluokan kunnissa tai kuntayhtymissä oli joustavammin sekä nopeammin mahdollisuus palvelun käyttäjän saada palvelua. Palvelun tarjoamat tuntimäärät olivat myös isompia. Kuitenkin pienessä kunnassa oli myös kiireellisten tilanteiden tarve huomioitu.

Aineiston eri kokoisten kuntien sekä kuntayhtymien joustavampaan ja nopeampaan palvelun saantiin vaikuttaa järjestämistapa ja tutkielman erityisenä tuloksena olivat palvelun järjestämiseen liittyvät valinnat. Lapsiperheiden kotipalvelua järjestää eniten kunta tai kuntayhtymä itse, mutta esimerkiksi palvelusetelin osuus lapsiperheiden kotipalvelun järjestämisessä voidaan nähdä tärkeänä. Teoreettiseen pohjaan nojaten lasten ja perheiden palveluita järjestetään yhä enemmän myös muiden toimijoiden kuin kuntien ja kuntayhtymien avulla. Tämä näyttäisi myös olevan kasvava trendi. Järjestämistavan vaihtelu vaikutti siihen missä ajassa kotipalvelua palvelun käyttäjät saivat. Kunnan ja kuntayhtymän oma tuottamaa palvelua ei ollut niin joustavasti palvelun käyttäjien saatavilla kuin palvelusetelillä tuotettua palvelua. Palvelusetelin avulla tuotetussa lapsiperheiden kotipalvelussa oli siis enemmän mahdollisuuksia valita ajankohdan suhteen. Yksityisten toimijoiden ottaminen palvelun järjestämiseen mukaan voidaan saavuttaa joustavuutta lapsiperheiden kotipalvelun tarjontaan ajallisesti. Palveluseteli myös näyttäytyi palvelun käyttäjän valinnanvapautta lisäävänä tekijänä mikä vahvistaa teoreettisessa viitekehksessä esiintynyttä näkemystä.

Laadullisen aineiston keruussa hedelmällisintä tutkimustietoa nousi lapsiperheiden kotipalvelun hakeutumiseen liittyvästä kynnyksestä. Matalan kynnyksen käsite näyttäytyi monimuotoisena lapsiperheiden kotipalvelussa ja sen mataluudessa tuli esille sekä ammattilaisten että myös

heidän saama tieto palvelun käyttäjien näkemyksistä. Tämä korostaa sitä kaksisuuntaisuutta, jota myös teoriaosuudessa matalan kynnyksen käsitteistössä korostettiin.

Matalan kynnyksen käsitteen ilmiäisy oli hyvin samanlainen kuin teoriakatsauksen matalan kynnyksen käsite. Samankaltaisuuksia oli huolimatta siitä, että teoriakatsauksen kontekstina toimi keskeisesti päihde- ja mielenterveyspalveluissa nähtävä matalan kynnyksen käsite. Luottamuksen rakentaminen oli teoreettisessa viitekehityksessä matalan kynnyksen palvelun edellytys ja sitä voidaan pitää läpileikkaavana teemana myös lapsiperheiden kotipalvelussa. Palvelun käyttäjien kokemukset palveluun hakeutumisesta korostivat teoriaosuudessa tuotua Sinikka Törmän (2009a, 48) ajatusta siitä, että matala kynnyks näyttäytyy henkilökohtaisena kokemuksena. Tätä käsitystä aineistossani korosti se, että haastatteluissa ammattilaiset toivat esiin omia kokemuksiaan siitä, että kotipalvelu oli matalan kynnyksen palvelua. Kuitenkin keskustelun edetessä ilmi saattoi tulla tekijöitä mitkä vähensivät matalan kynnyksen kokemusta lapsiperheiden näkökulmasta. Tällaisia oli leimautumisen pelko ja epävarmuus tarvitsemisesta mitkä johtivat myöhäiseen avun hakuun.

Matalan kynnyksen erityisenä tunnusmerkkinä lapsiperheiden kotipalvelussa voidaan pitää sitä, että palveluun on helppo pääsy ja palvelun saaminen ei vaadi suurta huolta tai lähetettä muilta yhteistyötahoilta. Nämä olivat tärkeitä tunnusmerkkejä, sillä kotipalveluun ohjaututtiin suurimmaksi osaksi hyvin itsenäisesti. Palvelun helppossa pääsyssä korostettiin yhteydenottoa. Laadullisen aineiston kautta oli nähtävissä, että lapsiperheiden kotipalvelun tarvitseville oli olennaista olla oma tilausnumero, johon perhe voi soittaa kotipalvelua tarvitessaan. Myös monimutkaisten palveluprosessien vähentäminen nousi kotipalvelussa tärkeäksi, jolla matalaa kynnystä voidaan palvelussa edistää. Monimutkaisten palveluprosessien vähentämisen esimerkkinä voidaan nähdä se, että yksi työntekijä hoiti palveluprosessin yhteydenotosta aina päätöksentekoon asti.

Läpi tulosten erityisen keskeiseksi matalaa kynnystä ilmentäväksi tekijäksi nähtiin se, että lapsiperheiden kotipalvelusta on tietoa niin lapsiperheiden kotipalvelun käyttäjillä kuin yhteistyökumppaneilla. Hyvä ja laadukas tiedottaminen oli keskeinen edellytys, sillä tiedotus vaikutti kotipalveluun hakeutumiseen. Perheiden tietämättömyys johti suoraan siihen, että palvelua ei osattu hakea, vaikka tarvetta palvelulle olisi ollut. Tiedottamisen tärkeyden voidaan nähdä osaltaan kytkeytyvän siihen, että lapsiperheiden kotipalvelu on ollut muutoksen kohteena lainsäädännöllisesti. Tämä korostaa lapsiperheiden kotipalvelun erityisyyttä lapsi- ja perhepalveluiden kentässä.

Lapsiperheiden kotipalvelun tiedottamisessa keskeistä oli, että perheellä on tietoa ennen palvelua siitä, että huolen ei tarvitse olla suuri palvelun hakemiselle. Kotipalvelu voidaan nähdä hyvänä apuna ja tukena jo pieniin hetkiin. Tämä on kytköksissä leimautumisen pelkoa vähentävään ilmapiiriin. Osalla palveluiden käyttäjistä on nähtävissä kynnystä hakeutua palvelun käyttäjäksi. Palveluiden mahdollisten käyttäjien lisäksi muiden ammattilaisten tiedottaminen on tärkeää, jotta he osaavat arvioida työssään kotipalvelun tarpeen ja tarjota palvelua. Lapsiperheiden kotipalveluissa tiedon lisääminen näyttäytyy yhtenä kehitettävistä kohteista ja kotipalveluissa on tärkeää etsiä uudenlaisia tapoja ja kanavia lapsiperheiden kohtaamiseksi.

Kotipalvelun moninainen järjestämis- ja tuottamistapa ja sen rakenteisiin sekä organisoimiseen liittyvät vaihtelut tuovat vahvasti esiin kotipalvelun käyttäjien yhdenvertaisuuteen liittyviä kysymyksiä. Tutkimusaineistoni perusteella lapsi- ja perhepalveluissa yhdenvertaisuuden kehittämiseksi on tarvetta, jotta Suomessa lapsiperheet saavat palveluja saman laatusina riippumatta siitä missä lapsiperheiden arki on menossa. Yhdenvertaisuuteen liittyvät kysymykset nostattivat toiveita laajemmasta yhteistyöstä. Kotipalvelussa toivottiin tiiviimpää yhteistyötä oman kunnan sekä kuntayhtymän ammattilaisten kesken ja lähikuntien kanssa sekä myös valtakunnallisesti. Neuvola näyttäytyi aineistossa yhtenä keskeisimmistä yhteistyökumppaneista moniammatillisessa verkostossa. Tiiviimpi yhteistyö on myös edellytys yhtenäisimmille käytännöille ja matalaisi kynnystä valtakunnallisesti. Valtakunnalliset käytännöt kotipalvelussa mahdollistaisivat yhtenäisempien käytäntöjen kautta yhdenmukaisemman kynnyksen mataluuden suomalaisille lapsiperheille.

Kokonaisuudessaan huolimatta siitä, että palvelun toimintaympäristössä oli aineistoon valittujen kuntien välillä eroavaisuuksia, voidaan löytää myös yhtäläisiä tavoitteita sekä toiveita tulevista kehityssuunnista. Lapsiperheiden kotipalvelun järjestämisen toimintaympäristö voidaan muutoksessa olevana ja sitä kohtaan nousee monenlaisia toiveita. Kaikkien näiden keskiössä on palvelun käyttäjä ja hänelle mahdollistettava varhainen tuki oikeaan aikaan. Tutkielmani on antanut yleisen katsauksen siihen, millaisena lapsiperheiden kotipalvelu näyttäytyy 2010-luvun lopussa uuden sosiaalihuoltolain muutoksen jälkeen. Lapsiperheiden kotipalvelun asema lapsi- ja perhepalveluiden kentässä on koko ajan vahvistumassa.

8. POHDINTA

Tämän tutkielman tarkoituksena oli tutkia lapsiperheiden kotipalvelun järjestämistä Suomessa sekä sitä millaisena lapsiperheiden kotipalvelu koetaan ennaltaehkäisevän työn kentässä. Ennaltaehkäisevyydessä nousi erityiseksi näkökulmaksi kokemukset kotipalvelun matalasta kynnöksestä. Lapsiperheiden kotipalvelu näyttäytyi laadullisen aineiston perusteella kasvattavan sekä kehittävänsä asemaansa lapsi- ja perhepalveluissa, sillä lapsiperheiden kotipalvelun käyttäjämäärien nähtiin nousevan. Tämä näkyi myös kuntien tulostarvioissa, joissa määräraha-vaarausta oltiin lisäämässä lapsiperheiden kotipalveluun. Tämä korostaa teoriaosuudessa läpikäytyä varhaisen tuen lapsiperheiden palveluiden aseman vahvistamista sosiaalipalveluissa.

Ajallisesti tutkielmani siis sijoittuu vahvasti muutoksessa olevan kentän sen hetkiseen tilanteeseen. Tutkielman teko kokonaisuudessaan oli itselleni hyvin antoisa ja opettava prosessi, joka kasvatti tietoutta lapsiperheiden kotipalvelun asemasta lapsi- ja perhepalveluiden kentässä. Tutkielma antoi myös yleisesti kokonaiskuvaa tämän hetkisistä suuntaviivoista ja tulevaisuuden näkemyksistä lapsi- ja perhepalveluissa. Pro gradu -tutkielman teko lisäsi itselleni myös tutkijan välineitä, sillä tutkielman prosessi alusta loppuun saakka oli kokonaisuudessaan opettava. Prosessi vaati huolellista paneutumista sekä kriittistä ajattelutapaa tutkielman eri vaiheissa.

Tutkielman aikana opin hyödyntämään sekä laadullisia että tilastollisia tutkimusmenetelmiä minkä näin antoisaksi oppimiskokemukseksi. Aineistonhankinta toteutui sujuvasti ja monimenetelmällinen tutkimusote soveltui mielestäni parhaiten tutkimusongelmaan. Sähköinen kyselylomake vastasi mielestäni asetettuun tiedon tarpeeseen ja sen avulla oli helppoa saada laajasti tietoa kuntien sekä kuntayhtymien lapsiperheiden kotipalvelusta. Kyselylomakkeessa oli nähtävissä kuitenkin omat haasteensa, sillä hyvin strukturoitu kysely vaatii itselläni tutkijalta ennakkoon paljon tietoutta. Kyselylomakkeen teko oli itselleni myös iso oppimiskokemus. Kotipalvelu näyttäytyi kuitenkin yhteiskunnassa erilaisena organisatorisesti sekä rakenteellisesti ja yhteen hyvin strukturoituun sekä nopeasti vastattavaan kyselylomakkeeseen oli haasteellista saada esiin sitä moninaisuutta mitä kotipalvelun järjestämisessä vallitsee. Kyselylomaketta kuitenkin täydensi hyvin laadullinen haastatteluaineisto. Laadullisen aineiston hankinnan aikana oli nähtävissä se, kuinka hyvin laadullinen aineisto mahdollisesti tukee tilastollisin menetelmin kerättyä aineistoa. Tämä nostaa myös tutkielmani luotettavuutta.

Tutkielman aikana löysin monenlaisia mielenkiintoisia näkökulmia, joihin olisin halunnut tarttua. Tämä ei kuitenkaan yhden pro gradu- tutkielman aikana ollut mahdollista ja jouduin paljon pohtimaan tutkielmani aiheen rajausta aivan tutkielmani ideapaperin teosta lähtien. Tutkielmani on hyvin yleinen katsaus lapsiperheiden kotipalvelun järjestämiseen ja sen matalaan kynnykseen. Yleisluontoinen katsaus nostaa esille useita lapsiperheiden kotipalveluun liittyviä jatkotutkimusaiheita. Tutkielman prosessia aloittaessa minulla oli tarkoituksena tutkia lapsiperheiden kotipalvelua palvelun käyttäjien näkökulmasta. Erityisenä näkökulmana olisi ollut palvelujen käyttäjien näkemykset palvelun sisällöistä, kriteereistä ja toiveista. Palvelun käyttäjien näkemysten tarvetta jatkotutkimusaiheena korosti palautteen keruusta käyty keskustelu haastattelujen aikana. Palautteen keruu lapsiperheiden kotipalvelun käyttäjiltä nähtiin vielä haastatteluissa osaltaan kehitystä vaativana ja yleisesti lapsiperheiden kotipalvelun käyttäjien ääntä olisi tärkeää saada kuuluviin, jotta palvelu kehittyisi mahdollisimman käyttäjälähtöisesti. Perhepoliittisissa ohjelmissa oli nähtävissä, että palvelun käyttäjiä on alettu ottamaan mukaan entistä enemmän palveluiden kehittämiseen sekä suunnitteluun. Kehityssuuntaa voidaan pitää hyvänä, sillä tätä vahvistavat myös tutkimus ja oma kerätty aineistoni siitä, että matala kynnyks on kuitenkin henkilökohtainen kokemus.

Jatkotutkimusaiheeksi tuon esille myös kotipalvelun myöntämisen lastensuojelun sekä sosiaalihuoltolain mukaisella päätöksellä. Haastatteluissa lastensuojelun ja sosiaalihuoltolain mukaisella päätöksellä annetuissa kotipalveluissa ei nähty eroja. Olisi kuitenkin hedelmällistä tutkia tarkemmin vielä omana tutkimuskohteenaan sitä millaisena palvelu näyttäytyy eri päätöksellä annettaessa eri kunnissa. Kotipalvelun kriteerit herättivät myös kiinnostusta laadullisen aineiston pohjalta. Kotipalvelun kriteerit tulevat suoraan uudesta sosiaalihuoltolaista. Tutkittava aihe voisi mahdollisesti olla, millaisia joustoja sekä raamituksia palvelun saamiseksi kunnissa sekä kuntayhtymissä on tehty ja miten yhteistyö muiden toimijoiden kanssa toimii, mikäli kriteerit kotipalvelun saamiseksi ei täytyisi. Kriteereihin liittyvässä tutkimuksessa tulee esille vahvasti palvelun yhdenvertaisuuteen liittyvää tematiikkaa. Kotipalvelun kriteereissä kaivattiin myös teroittamista ja erityisesti tiedottamista niin muille toimijoille kuin palvelun käyttäjille.

Myös aikakatsaus lapsiperheiden kotipalveluun olisi mielenkiintoinen näkökulma, joka toisi tietoutta sen kehittymisestä suomalaisessa yhteiskunnassa. Kotipalvelu on ajan saatossa muuttunut ja laadullisessa aineistossa nousi esiin keskustelua siitä, millaista kotipalvelu on ennen ollut. Eräässä haastattelussa tuli esille, että kotipalvelu ei toimi sellaisenaan nykypäivänä kuin ennen. Mielenkiintoinen näkökulma olisi tarkastella sitä, kuinka sisällöllisesti kotipalvelu on muuttunut ennen 1990-luvun laman aikaa aina uuden sosiaalihuoltolain tulon asti.

Yleisesti tutkielmani aihe koettiin tutkimukseen osallistujien kesken tärkeänä ja ajankohtaisena tutkimuskohteena. Haastattelujen aikana esiintyi myös muutamaan otteeseen keskustelua siitä, kuinka kotipalvelu ei ole ikinä kadonnut mihinkään lapsi- ja perhepalveluiden kentästä. Keskustelua haastattelujen aikana käytiin siitä, että vasta nyt on käännetty uudelleen kiinnostustansa olemassaoloon. Tämä korosti ajatustani siitä miksi valitsin juuri lapsiperheiden kotipalvelun tutkielmani aiheeksi. Haluan kiittää kaikkia tutkielmaani osallistuneita lapsiperheiden kotipalvelun ammattilaisia arvokkaasta tiedosta sekä näkemyksistä. Haluan lisäksi kiittää tutkielmani ohjaajaa tuesta sekä ohjauksesta tutkielman prosessin aikana. Haastoit minut pohtimaan tutkielman prosessin aikana ja annoit minulle tutkijan välineitä. Ilman teitä kaikkia tutkielmaan osallistuneita oppimisprosessi ei olisi ollut näin antoisa ja tutkielmani ei olisi muotoutunut sellaiseksi mitä se nyt on.

Halusin nostaa tutkielman loppuun alla olevan lainauksen eräästä lapsiperheiden kotipalvelun ammattilaisen haastattelusta, joka mielestäni kertoo hienosti siitä monimuotoisuudesta mitä lapsiperheiden kotipalvelussa on.

”En tiää ainakin mielenkiintoista tämä työ on ja sillä tavalla jos aatellaan niin ku kotipalvelua sisällöllisesti kun mennään sinne kotiin niin, kyllä joskus tuntuu, että siellä joutuu olemaan kirvesmies, lääkäri, psykologi kaikkee mahdollista siltä väliltä elikkä tavallaan se vaikka he kävis jossain esimerkiksi perheneuvolassa tai neuvolassa niillä käynneillä ni ne asiat tuleekin siellä kotona et ne tulee sitten siellä esille jossain ihan semmosessa että sitä ei osaa kuvitellakaan mikä asia se vois olla mikä kaataa sen pakan että sitten se joku se vanhempi tai joku lapsi siellä alkaa reagoida tai se sortuu siihen siellä joutuu ottamaan semmosta kaiken siellä että tavallaan siinä ollaan niin ku paljon monen asian paljon ja isojen asioiden äärellä siellä kotona et se ei oo vaan semmosta kevyttä kun mennään sinne niin se ei oo ihan sitäkään, että siellä ollaan aika syvälistenkin asioiden äärellä välillä”

Kotipalvelu palvelumuotona on hyvin ainutlaatuinen, sillä ammattilaisten työskentely tapahtuu palvelun käyttäjille tutuimmassa ympäristössä eli kotona. Koti näyttäytyy hyvin herkkänä paikkana, jossa käydään läpi monenlaisia erilaisia tunnetiloja. Kotona voidaan kokea esimerkiksi väsymyksen, ilon ja surun tunteita. Läpi tutkielman on täytynyt huomioida se, että kotiin vietävä palvelu matalan kynnyksen palveluna tuo omanlaisia sävyjä. Lapsiperheiden sen hetkiseen arkeen meneminen luo ammattilaiselle tarpeen asettua uusiin rooleihin. Haastatteluissa tuli

esille, että asiakkuudet ovat myös pitkiä kotipalveluissa. Erään haastattelun aikana tuotiin hienosti esille sitä, että lapset saattavat odottaa kotipalvelun työntekijän tuloa kotiin. Tämä kertoo vahvasti siitä luottamuksesta, joka kotipalvelua kohtaan on mahdollisesti luotu ja myös voidaan luoda. Luottamuksellinen ilmapiiri on kaiken edellytys kotipalvelun onnistumiselle. Tämä kytkee kerättyä aineistoa uudelleen myös teoriapohjaan, jossa luottamus tuotiin selkeästi esille tärkeimpänä kynnyksen mataluuteen vaikuttavana tekijänä. Ilman luottamuksellista ilmapiiriä kynnyksen mataluudesta ei voida puhua.

LÄHDELUETTELO

American Public Health Association, Public Health Nursing Section. 2013. *The definition and practice of public health nursing: A statement of the public health nursing section*. Washington DC: American Public Health Association.

Aula Maria Kaisa, Juurikkala Virva, Kalmari Hanne, Kaukonen Pälvi & Lavikainen Marjo. 2016. *Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma. Hankesuunnitelma*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Bulling Skjesol Ingunn. 2017. ”Stepping through the door – exploring low-threshold services in Norwegian family centres.” *Child and Family Social Work* 22:3, 1264-1273.

Creswell John W. & Plano Clark Vicki L. 2011. *Designing and Conducting Mixed Methods Research*. Los Angeles: SAGE.

Department of Health. 2011. *Health visitor Implementation Plan 2011-2015: A call to action*. London: HM Government. Saatavilla: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/213759/dh_124208.pdf [Luettu 14.9.2018]

Edland-Gryt Marit & Skatvedt Helene Astrid. 2013. ”Thresholds in a low-threshold setting. An empirical study of barriers in a centre for people with drug problems and mental health disorders.” *International Journal of Drug Policy* 24, 257-264.

Eurostat. 2015. *Being young in Europe today*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

Gilbert Neil, Parton Nigel & Skivenes Marit. 2011. ”Changing patterns of response and emerging orientations” Teoksessa Gilbert Neil, Parton Nigel & Skivenes Marit (toim.) *Child protection systems. International trends and orientations*. New York: NY: Oxford University Press, 243-257.

Grødem Skevik Anne. 2014. ”A review of family demographics and family policies in the Nordic countries” *Baltic Journal of political science* 3, 50-66.

Haataja Anita, Airio Ilpo, Saarikallio-Torp Miia & Valaste Maria. 2016. ”Lapsiperheet 2000-luvulla” Teoksessa Haataja Anita, Airio Ilpo, Saarikallio-Torp Miia & Valaste Maria 2016. *Laulu 573 566 perheestä. Lapsiperheet ja perhepolitiikka 2000-luvulla*. Helsinki: Kela, 8-26.

Haataja Anita. 2016. ”Pieniä ja suuria reformeja pienten lasten perheille suunnatuissa perheväpaissa ja -etuuksissa.” Teoksessa Haataja Anita, Airio Ilpo, Saarikallio-Torp Miia & Valaste Maria 2016. *Laulu 573 566 perheestä. Lapsiperheet ja perhepolitiikka 2000-luvulla*. Helsinki: Kela, 36-79.

Hallintolaki. 434/2003. Julkaistu Edilex-palvelussa, osiossa säädökset. Saatavilla: <https://www.edilex.fi/lainsaadanto/2003043> [Luettu 8.10.2018]

Halme Nina & Perälä Marja-Leena. 2014. ”Lapsiperheiden huolet ja avunsaanti.” Teoksessa Lammi-Taskula Johanna & Karvonen Sakari (toim.) *Lapsiperheiden hyvinvointi 2014*. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, 216-226.

Halme Nina, Kekkonen Marjatta & Perälä Marja-Leena. 2012. *Perhekeskukset Suomessa. Palvelut, yhteistoiminta ja johtaminen*. Raportti 62. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos.

Hämäläinen Juha. 2010. ”Perhepolitiikka.” Teoksessa Niemelä Pauli (toim.) *Hyvinvointipolitiikka*. Helsinki: WSOYpro Oy, 227-246.

HE 164/2014. *Hallituksen esitys eduskunnalle sosiaalihuoltolaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi*. Saatavilla: <https://www.edilex.fi/he/20140164?allWords=Hallituksen+esitys+eduskunnalle+sosiaalihuoltolaiksi+ja+er%C3%A4iksi+siihen+liittyviksi+laeiks&offset=1&perpage=20&sort=relevance&searchSrc=1&advancedSearchKey=625882> [Luettu 14.1.2018]

Heikkilä Tarja. 2014. *Tilastollinen tutkimus*. Helsinki: Edita.

Heino Tarja, Hyry Sylvia, Ikäheimo Salla, Linnosmaa Ismo, Kuronen Mikko, Rajala Rika. 2016. *Lastensuojelun kustannukset ja palvelujen hinnat. HuosTa hanke 2014-2015*. Työpäperi 11/2016. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Heinonen Hanna, Väisänen Antti, Hipp Tiia. 2012. *Miten lastensuojelun kustannukset kertyvät?* Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.

Hiilamo Heikki, Kangas Olli, Manderbacka Kristiina, Mattila-Wiro Päivi, Niemelä Mikko & Vuorenkoski Lauri. 2010. *Hyvinvoinnin turvaamisen rajat. Näköaloja talouskriisiin ja hyvinvointivaltion kehitykseen Suomessa*. Helsinki: Kansaneläkelaitos. Saatavilla: https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/17612/Hyvinvoinnin_turvaamisen_rajat.pdf [Luettu 29.9.2017]

Hirsjärvi Sirkka & Hurme Helena. 2010. *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Hirsjärvi Sirkka, Remes Pirkko & Sajavaara Paula. 2009. *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Tammi.

Huhtanen Raija. 2012. ”Kunnan sosiaali- ja terveystalouden yksityistäminen: oikeudellinen näkökulma.” Teoksessa Anttonen Anneli, Haveri Arto, Lehto Juhani & Palukka Hannele (toim.) *Julkisen ja yksityisen rajalla. Julkisen palvelun muutos*. Tampere: Tampere University Press, 81-110.

Järvinen Ritva, Lankinen Aila, Taajamo Terhi, Veistilä Minna & Virolainen Arja. 2012. *Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea*. Helsinki: Edita.

Junnila Majjaliisa & Fredriksson Sami. 2012. *Tilaaminen ja tuottaminen sosiaali- ja terveyspalveluissa. Palvelujen ulkoistus*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Kananoja Aulikki, Niiranen Vuokko & Jokiranta Harri. 2008. *Kunnallinen sosiaalipolitiikka. Osallisuutta ja yhteistä vastuuta*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kirves Kaisa. 2013. *Määrälliseen aineistoon perustuvien tutkielmien menetelmäopas*. Tampere: Tampereen yliopisto, YKY, psykologia. Saatavilla: <http://www.uta.fi/yky/psy/kaytanot/index/Menetelmaopas%202013-1.pdf> [Luettu 13.9.2018]

Kork Anna-Aurora. 2016. *Asiakasresponsiivisuudella tehokkuutta julkisiin palveluihin? Terveyskioski perusterveydenhuollon kehittämisinstrumenttina*. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto: Johtamiskorkeakoulu.

Kulla Heikki. 2015. *Hallintomenettelyn perusteet*. Helsinki: Talentum Pro.

Kuntalaki. 410/2015. Julkaistu Edilex-palvelussa, osiossa säädökset. Saatavilla: <https://www.edilex.fi/lainsaadanto/20150410?allWords=kuntalaki&offset=1&perpage=20&sort=relevance&searchSrc=1&advancedSearchKey=639803> [Luettu 15.2.2018]

- Kuula Arja. 2013. *Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys*. Tampere: Vastapaino.
- Kuusikko-työryhmä. 2018. *Kuuden suurimman kaupungin lastensuojelun palvelujen ja kustannusten vertailu vuonna 2017*. 18.6.2018. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Lainiala Lassi. 2010. *Perhepolitiikan uudet tuulet. Perheen paluu*. Perhebarometri. Väestöntutkimuslaitos: Väestöliitto.
- Lainiala Lassi. 2014. *Perhepolitiikka kriisin aikana*. Perhebarometri 2014. Väestöntutkimuslaitos: Väestöliitto.
- Lammi-Taskula Johanna & Salmi Minna. 2014. ”Lapsiperheiden hyvinvointi.” Teoksessa Vaarama Marja, Karvonen Sakari, Kestilä Laura, Moisio Pasi & Muuri Anu (toim.) *Suomalaisten hyvinvointi 2014*. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 144-159.
- Leemann Lars & Hämäläinen Riitta-Maija. 2016. ”Asiakasosallisuus, sosiaalinen osallisuus ja matalan kynnyksen palvelut. Pohdintaa käsitteiden sisällöstä.” *Yhteiskuntapolitiikka* 81.5, 586-594.
- Leemann Lars & Hämäläinen Riitta-Maija. 2016. *Matalan kynnyksen palvelut. Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke (Sokra)*. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavilla: www.thl.fi/sokra [Luettu 12.1.2019]
- Linnosmaa, Ismo, Väisänen Antti, Siljander Eero & Mäkelä Jukka. 2012. ”Effectiveness and costs of preventive services for children and families” Teoksessa Kekkonen Marjatta, Montonen Mia & Viitala Riitta (toim.) *Family centre in the Nordic countries – a meeting point for children and families*. Copenhagen: Nordic Council of Ministers, 87-97.
- Mäkelä Jukka. 2012. ”Ehkäisevät palvelut kunniaan” Teoksessa Hastrup Arja, Hietanen-Peltola Marke, Jahnukainen Johanna, Pelkonen Marjaana (toim.) *Lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelujen uudistaminen Lasten Kaste – kehittämistyöstä pysyväksi toiminnaksi*. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 19-22.
- Moisio Pasi. 2005. ”Johdanto.” Teoksessa Moisio Pasi (toim.) *Lapsiperheiden taloudellisen tilanteen kehitys Suomessa 1990-2002*. Raportteja 4/2005. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus, 6-8.
- Möttönen Sakari & Kettunen Pekka. 2014. ”Sosiaalipalvelut kuntien hallinto- ja palvelurakenteiden murroksessa.” Teoksessa Haverinen Riitta, Kuronen Marjo & Pösö Tarja (toim.) *Sosiaalihuollon tila ja tulevaisuus*. Tampere: Vastapaino, 109-124.
- Närhi Kati, Kokkonen Tuomo & Matthies Aila-Leena. 2014. ”Asiakkaiden osallisuus ja työntekijöiden harkintavalta palvelujärjestelmässä.” *Janus* 22:3, 227-244
- Narikka Jouko. 2008. *Sosiaali- ja terveystieteiden palvelujen järjestäminen ja hankinta*. Helsinki: Tietosanoma Oy.
- Niemelä Anna-Liisa. 2006. *Kiire ja työn muutos. Tapaustutkimus kotipalvelutyöstä*. Väitöskirja. Kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 206. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Niemelä Pauli. 2010. ”Hyvinvointipolitiikan teoria” Teoksessa Niemelä Pauli (toim.) *Hyvinvointipolitiikka*. Helsinki: WSOYpro Oy, 16-37.
- Nummenmaa Lauri. 2010. *Käyttätutkimustieteiden tilastolliset menetelmät*. Helsinki: Tammi.

Paavola Auli, Honkavaara Pirjo, Muuronen Kaisu, Mäkinen Päivi, Tolonen Mervi, Varsa Marjo. 2010. *Ehkäisevän lastensuojelun kirjava todellisuus. Lastensuojelulain vaikutukset eri ammattiryhmien toimintatapoihin: Mikä toimii, mikä takkaa, mitä pitäisi kehittää?* Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.

Perustuslaki. 731/1999. Julkaistu Edilex-palvelussa, osiossa säädökset. Saatavilla: <https://www.edilex.fi/lainsaadanto/19990731> [Luettu 15.2.2018]

Pelkonen Marjaana & Hastrup Arja. *Matalan kynnyksen palvelujen verkostoaminen – Perhekeskustoimintamalli. Suunnitelma kansallisen ja maakunnallisen toimeenpanon tueksi (projektisuunnitelma)*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Rimpelä Matti & Rimpelä Markku. 2015. ”Menestystarinasta muutoksen välttämättömyyteen” Teoksessa Rimpelä Matti & Rimpelä Markku (toim.) *Säästöjä lapsiperheiden palveluremontilla*. Helsinki: KAKS – Kunnallisan alan kehittämissäätiö, 13-27.

Rönkä Anna, Malinen Kaisa, Sevón Eija, Kinnunen Ulla, Poikonen Pirjo-Liisa & Lämsä Tiina. 2009. ”Arki elämäalueiden leikkauspisteessä: johtopäätökset ja ehdotuksia perheiden arjen tukemiseksi” Teoksessa Rönkä Anna, Malinen Kaisa & Lämsä Tiina (toim.) *Perhe-elämän paletti*. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa. Jyväskylä: PS-kustannus, 273-295.

Sippu Eija, Vepsäläinen Elina & Kaasalainen Marja. 2011. *Kotona lapsen paras. Aluehallintoviraston väliintulon vaikutukset lapsiperheiden kotipalvelun järjestämiseen*. Hämeenlinna: Etelä-Suomen aluehallintovirasto.

Skivenes Marit. ”Norway: Toward a child-centric perspective.” Teoksessa Gilbert Neil, Parton Nigel & Skivenes Marit (toim.) 2011. *Child protection systems. International trends and orientations*. Oxford: Oxford University Press, 154-179.

Socialdepartementet. 2018. *En nationell strategi för ett stärkt föräldraskapsstöd*. Stockholm: Regeringskansliet. Saatavilla: <http://www.mfof.se/Documents/publikationer/En%20nationell%20strategi%20för%20ett%20stärkt%20föräldraskapsstöd%20WEBB.pdf> [Luettu 11.3.2019]

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2012. *Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma. Kaste 2012-2015*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2013. *Lapsi- ja perhepolitiikka Suomessa*. Esitteitä 9. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2014. *Uusi sosiaalihuoltolaki lisää matalan kynnyksen palveluja lapsille ja nuorille*. Saatavilla: http://stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/den-nya-socialvardslagen-okar-service-med-lag-troskel-for-barn-och-ungdomar [Luettu 19.9.2017]

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2016. *Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma (Kaste 2012-2015). Ulkoinen arviointi – loppuraportti*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Suomen virallinen tilasto (SVT): Perheet [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-3215. Vuosikatsaus 2017, 3. Perheistä 39 prosenttia lapsiperheitä. Helsinki: Tilastokeskus. Saatavilla: https://www.stat.fi/til/perh/2017/02/perh_2017_02_2018-12-05_kat_003_fi.html [Luettu 4.3.2019]

Suomen virallinen tilasto (SVT): Syntyneet [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-2391. 02 2017. Helsinki: Tilastokeskus. Saatavilla: https://www.stat.fi/til/synt/2017/02/synt_2017_02_2018-12-04_tie_001_fi.html [Luettu 4.3.2019]

Taskinen Sirpa. 2002. ”Lasten ja lapsiperheiden palvelut.” Teoksessa Heikkilä Matti & Papro Antti (toim.) *Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelukatsaus 2002*. Raportteja 268. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus STAKES, 60-75.

Thévenon Olivier. 2011. *Family Policies in OECD Countries: A Comparative Analysis*. Population and development review 37:1, 57-87.

THL. 2015. *Peruspalvelut. Lasten, nuorten ja perheiden sosiaalipalvelut. Lapsiperheiden kotipalvelu*. Saatavilla: <https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/sosiaalipalvelut/kotipalvelu> [Luettu 8.2.2018]

THL. 2016. *Sosiaaliturvan menot ja rahoitus*. Saatavilla: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136366/Tr13_18.pdf?sequence=1&isAllowed=y [Luettu 31.1.2019]

THL. 2018. *Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma (LAPE). Matalan kynnyksen palvelut*. Saatavilla: <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/lapsi-ja-perhepalveluiden-muutosohjelma-lape-/matalan-kynnyksen-palvelut> [Luettu 8.2.2019]

Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet.fi 2017. *Lapsiperheet, % perheistä (ind. 179)*. Saatavilla: <https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko?indicator=szYKAAA=&region=s07MBAA=&year=sy6rsDbS0zUEAA==&gender=t&abs=f&color=f&buildVersion=3.0-SNAPSHOT&buildTimestamp=201802280718> [Luettu 15.10.2018]

Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet.fi. 2017. *Perheitä kodin- ja lastenhoitopalveluissa, % lapsiperheistä, kunnan kustantamat palvelut (ind. 3519)*. Saatavilla: <https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko/?indicator=sw62BQA=&region=s07MBAA=&year=sy6rsDbS0zUEAA==&gender=t&abs=f&color=f&buildVersion=3.0-SNAPSHOT&buildTimestamp=201802280718> [Luettu 15.10.2018]

Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet.fi. 2017. *Tulokset kaavioina. Lapsiperheet, % perheistä (ind. 179) ja perheitä kodin- ja lastenhoitopalveluissa, % lapsiperheistä, kunnan kustantamat palvelut (ind. 3519)*. Saatavilla: https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/kaavio?indicator=szYKsA5KBgA=&region=VVBbCgMxCLxRQMewLJ6jP_0JpbT3P0LVy-baWgJqZ8ek6dImp65Cl8Gc6P8Kao-lidnx-Efj8aQRuQwLX9MtkK8VkiuYr-HHQhL_Bq2juI_fXTVIUzBOICF4i3KkaiJe2y9FY4OMpRW9BSGhsFGem5UCr7eO-0c88FHsvaOWhJ72MscGRcX4rO2t_xcnmse93x9gE=&year=sy6rsDbS0zUEAA==&gender=t&t=line [Luettu 15.10.2018]

Toikko Timo. 2012. *Sosiaalipalveluiden kehityssuunnat*. Tampere: Tampere University Press.

Toril Anne Elstad & Arne Henning Eide. 2017. ”Social participation and recovery orientation in a ”low threshold” community mental health service: An ethnographic study.” *Cogent medicine* 4, 1-11.

Törmä Sinikka. 2009a. *Kynnyskysymyksiä. Huono-osaisimmat huumeiden käyttäjät ja matala kynnyys*. Akateeminen väitöskirja. Helsingin yliopiston valtiotieteellinen tiedekunta: Yhteiskuntapolitiikan laitos.

Törmä Sinikka. 2009b. ”Matala kynnyys – pelkkä retorinen lupaus?” *Janus* 17:2, 164-169.

Tuomi Jouni & Sarajärvi Anneli. 2018. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.

Tuomi Jouni. 2008. *Tutki ja lue. Johdatus tieteellisen tekstin ymmärtämiseen*. Helsinki: Tammi.

Tuori Kaarlo & Kotkas Tuomas. 2016. *Sosiaalioikeus*. Helsinki: Talentum Pro.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2009. *Humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettiset periaatteet ja ehdotus eettisen ennakkoarvioinnin järjestämiseksi*. Helsinki.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyksien käsitteleminen Suomessa*. Helsinki.

Väestöliitto. 1991. *Perheen puolesta. Väestöliitto 1941–1991*. Helsinki: Väestöliitto.

Valli Raine. 2018. ”Aineistonkeruu kyselylomakkeella.” Teoksessa Valli Raine (toim.) 2018. *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virkkeitä aloittelevalle tutkijalle*. Jyväskylä: PS-kustannus, 92-116.

Valtioneuvoston kanslia. 2007. *Pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen ohjelma, 19.4.2007*. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia.

Valtioneuvoston kanslia. 2010. *Valtioneuvoston tiedonanto Eduskunnalle 22.6.2010 nimitetyn pääministeri Mari Kiviniemen hallituksen ohjelmasta*. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia.

Valtioneuvoston kanslia. 2011. *Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma, 19.4.2011*. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia.

Valtioneuvoston kanslia. 2014. *Valtioneuvoston tiedonanto eduskunnalle 24.6.2014 nimetyn pääministeri Alexander Stubbien hallituksen ohjelmasta*. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia.

Valtioneuvoston kanslia. 2015. *Pääministeri Juha Sipilän hallituksen ohjelma, 26.5.2015*. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia.

Vehkalahti Kimmo. 2014. *Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät*. Finn Lectura.

LIITE 1. SAATEKIRJE

Hyvä vastaaja,

Opiskelen Itä-Suomen yliopistossa yhteiskuntatieteiden maisteriksi pääaineenani sosiaalityö. Teen pro gradu -tutkielmaani uuden sosiaalihuoltolain mukaisesta lapsiperheiden kotipalvelusta. Opinnäytetyöni tarkoituksena on selvittää lapsiperheiden kotipalvelun nykytilannetta Suomen kunnissa. Kiinnostus kohdistuu lapsiperheisiin, jotka ovat saaneet kotipalvelua ilman lastensuojelun asiakkuutta. Tutkielmani aihe on hyvin ajankohtainen uuden sosiaalihuoltolain muutoksen jälkeen ja lapsiperheiden kotipalveluihin liittyvälle tutkimukselle on tarvetta.

Tässä tutkimuksessa tietoa kerätään kartoittavalla kyselylomakkeella sekä haastatteluilla. Tässä sähköpostissa on linkki kyselylomakkeeseen, joka lähetetään jokaiseen Suomen kuntaan pois lukien Ahvenanmaan kunnat. Kyselylomake sisältää julkisiin tietoihin perustuvia strukturoituja kysymyksiä lapsiperheiden kotipalvelun järjestämisestä. Kokonaiskuvan saamiseksi jokainen vastaus on erittäin arvokas.

Kyselylomakkeeseen vastaaminen vie vain pari minuuttia. Kyselylomakkeesta saadut tiedot käsitellään ehdottoman luottamuksellisesti eikä yksittäisten kuntien vastaukset ilmene tutkimuksessani. Kyselyyn vastaaminen on vapaaehtoista.

Kyselylomakkeen lopussa on kysymys, joka koskee kiinnostusta mahdollisia haastatteluja varten. Haastattelut toteutetaan kyselytutkimuksen ja mahdollisten tarvittavien tutkimuslupamenettelyjen jälkeen maalisi- ja huhtikuun aikana. Haastattelut toteutetaan työntekijöille ja ne keskittyvät työn sisältöihin. Jos vastaatte kysymykseen kyllä, otan mahdollisesti teidän organisaatioon yhteyttä tutkimuksen edetessä.

Ohjaavana opettajanani toimii professori Timo Toikko Itä-Suomen yliopistosta

Linkki kyselyyn: _____

Otathan yhteyttä, mikäli teillä on kysyttävää. Vastaathan kyselylomakkeeseen viimeistään 28.2.2018.

Kiitos paljon jo etukäteen arvokkaasta vastauksestanne!

Ystävällisin terveisin

Roosa-Maria Härkönen

Sosiaalityön opiskelija, Itä-Suomen yliopisto

LIITE 2. KYSELYLOMAKE

Lapsiperheiden kotipalvelun järjestäminen Suomen kunnissa

Valitse oikea vaihtoehto tai kirjoita vastauksesi tyhjään kohtaan. Vastaa kyselyyn viime hetkisen tilanteen mukaan.

TAUSTATIEDOT

1. Tehtävänimikkeenne

Palveluohjaaja

Sosiaaliohjaaja

Perheohjaaja

Perhetyöntekijä

Sosiaalityöntekijä

Vastaava ohjaaja

Johtava perhetyöntekijä

Johtava sosiaalityöntekijä

Palvelupäällikkö

Yksikön vastaava / esimies

Sosiaalijohtaja / Perusturvajohtaja / Sosiaalityön johtaja

Muu, mikä _____

2. Koulutuksenne. Valitkaa seuraavista korkein koulutuksenne, jonka olette suorittanut

Kodinhoitaja

Perushoitaja

Lähihoitaja

Sosiaaliohjaaja/kasvattaja

Sairaanhoitaja (AMK)

Sairaanhoitaja (ylempi AMK)

Terveydenhoitaja (AMK)

Terveydenhoitaja (ylempi AMK)

Sosionomi (AMK)

Sosionomi (ylempi AMK)

Sosiaalityöntekijä (YTM/VTM)

Muu, mikä _____

3. Työkokemuksesi vuosina lapsiperheiden kotipalveluun liittyvissä tehtävissä

alle 5 vuotta

5-10 vuotta

11-15 vuotta

16-20 vuotta

21-25 vuotta

26-30 vuotta

yli 30 vuotta

4. Työskentelyalueesi kunta/kuntayhtymä

---

5. Maakunta, jonka alueella kunta/kuntayhtymä sijaitsee

Uusimaa

Varsinais-Suomi

Satakunta

Kanta-Häme

Pirkanmaa

Päijät-Häme

Kymenlaakso

Etelä-Karjala

Etelä-Savo

Pohjois-Savo

Pohjois-Karjala

Keski-Suomi

Etelä-Pohjanmaa

Pohjanmaa

Keski-Pohjanmaa

Pohjois-Pohjanmaa

Kainuu

Lappi

LAPSIPERHEIDEN KOTIPALVELUN JÄRJESTÄMINEN

6. Miten kotipalvelu on pääosin järjestetty? Valitse vain yksi vaihtoehto.

Kunta itse

Kuntayhtymässä tai vastaavassa

Ostopalveluna

Yksityinen yritys

Palvelusetelillä

En osaa sanoa

7. Kuinka monta työntekijää työskentelee lapsiperheiden kotipalvelussa?

1-5

6-10

16-20

Yli 20

En osaa sanoa

8. Kuinka monta perhettä ilman lastensuojelun asiakkuutta on arvionne mukaan käyttänyt lapsiperheiden kotipalvelua vuonna 2017?

Alle 50

50-100

101-200

201-300

301-400

401-500

501-600

601-700

701-800

Yli 800

En osaa sanoa

9. Onko lapsiperheiden kotipalvelu kunnassanne/kuntayhtymässänne maksullista?

Kyllä

Ei

En osaa sanoa

10. Minkä hintaista lapsiperheiden kotipalvelu on keskimäärin tuntiveloituksena?

1-10€/h

11-20€/h

21-30€/h

Yli 30€/h

En osaa sanoa

11. Kuinka monta tuntia viikossa tilapäistä kotipalvelua järjestetään enintään lapsiperheelle?

alle 2 tuntia

2-4 tuntia

5-7 tuntia

8-10 tuntia

Yli 10 tuntia

En osaa sanoa

12. Milloin kotipalvelua järjestetään lapsiperheille? Voit valita useamman vaihtoehdon.

Arkipäivisin

Iltaisin

Öisin

Viikonloppuisin

En osaa sanoa

13. Miten perheet hakeutuvat pääsääntöisesti kotipalvelun asiakkaiksi? Valitse vain yksi vaihtoehto.

Vanhemmat ottavat yhteyttä puhelimitse

Muiden palveluiden kautta ohjautuminen

Paperisella hakemuksella

Sähköisellä hakemuksella

En osaa sanoa

14. Miten kuntanne/kuntayhtymänne tiedottaa kotipalvelusta lapsiperheille? Voit valita useamman vaihtoehdon.

Lehti-ilmoituksella

Kunnan/kuntayhtymän nettisivuilla

Sosiaalisen median eri kanavissa

Työntekijöiden suoran tiedottamisen kautta

Esitteet kuntien palveluissa esim. odotustiloissa

En osaa sanoa

15. Annetaanko kunnissanne kirjalliset muutoksenhakupäätökset vanhemmille, jotka ovat hakeneet lapsiperheiden kotipalvelua?

Kyllä

Riippuen tilanteesta

Ei

En osaa sanoa

16. Työskentelevätkö kotipalvelun työntekijät myös lastensuojelun asiakkuudessa olevien perheiden kanssa?

Kyllä

Ei

En osaa sanoa

17. Onko teidän kunnassanne/kuntayhtymässänne kiinnostusta lapsiperheiden kotipalvelun työntekijän haastatteluun pro gradu - tutkielmaani varten?

Kyllä

LIITE 3. SAATEKIRJE HAASTATTELUUN

Hyvä lapsiperheiden kotipalvelusta vastaava ammattilainen,

Opiskelen Itä-Suomen yliopistossa yhteiskuntatieteiden maisteriksi pääaineenani sosiaalityö. Teen pro gradu -tutkielmaani uuden sosiaalihuoltolain mukaisesta lapsiperheiden kotipalvelusta. Opinnäytetyöni tarkoituksena on selvittää erityisesti tilapäisen lapsiperheiden kotipalvelun järjestämistä ja nykytilannetta Suomen kunnissa. Tutkielmani aihe on hyvin ajankohtainen uuden sosiaalihuoltolain muutoksen jälkeen ja lapsiperheiden kotipalveluihin liittyvälle tutkimukselle on tarvetta.

Kevään aikana keräsin tutkimuksen aineistoa kartoittavan kyselylomakkeen avulla. Kyselylomakkeen aineistoa on nyt analysoitu ja kunnat on valittu seuraavaan aineistoon. Tarkoitukseni on toteuttaa teemahaastattelut. Teemahaastattelut pohjautuvat tilastollisesta analyysistä nouseviin kysymyksiin ja menevät syvemmälle aiheeseen. Teemat koskevat järjestämistä, resursseja, sisältöjä ja saatavuutta.

Olen valinnut teidän kuntanne haastattelua varten ja tutkimuslupaprosessi on kunnassanne valmis. Tarkoituksena olisi teille sopivana aikana toteuttaa haastattelu. Ajankohdallisesti tarkoituksena olisi toteuttaa haastattelu lokakuun tai marraskuun aikana. Haastattelu kestää noin puolesta tunnista tuntiin. Haastattelu toteutetaan puhelinhaastatteluna tai vaihtoehtoisesti henkilökohtaisesti tapaamalla organisaation tiloissa. Haastattelut nauhoitetaan yliopistolta saatavalla nauhurilla ja haastattelun aineisto litteroidaan. Litteroinnissa huolehdin anonymiteetista ja haastattelut hävitetään heti litteroinnin jälkeen. Aineisto koodataan niin, että tunnistetiedot hävitetään. Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista ja tutkimukseen osallistumisen voi keskeyttää milloin tahansa.

Ohjaavana opettajanani toimii professori Timo Toikko Itä-Suomen yliopistosta, timo.toikko@uef.fi.

Liitteenä on suostumuslomake haastatteluun. Luettuanne suostumuslomakkeen läpi toivoisin, jos mahdollista, että pystyisitte lähettämään suostumuslomakkeen allekirjoitettuna skannaamalla takaisin tähän sähköpostiin.

Yhteydenottoa odottaen ja mukavaa viikkoa toivotellen,

Roosa-Maria Härkönen
Sosiaalityön opiskelija, Itä-Suomen yliopisto

LIITE 4. SUOSTUMUSLOMAKE

HAASTATTELUSUOSTUMUS TUTKIMUKSEEN OSALLISTUMISESTA

Osallistun haastateltavaksi Roosa-Maria Härkösen pro gradu -tutkielmaan Lapsiperheiden kotipalvelun järjestämisestä Suomen kunnissa. Haastattelu toteutetaan puolistrukturoituna. Olen saanut tutkimuksesta tietoa etukäteen ja annan luvan haastattelun nauhoitukseen sekä nauhoitetun materiaalin käyttöön tutkimuksessa. Olen tietoinen tutkimuksen luottamuksellisuudesta ja minulle on kerrottu, että henkilöllisyyttäni ei pystytä tunnistamaan tutkimuksesta missään vaiheessa. Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja voin keskeyttää tutkimuksen, milloin tahansa.

Tätä suostumuslomaketta on tehty kaksi kappaletta, joista toinen jää itselleni ja toinen tutkimuksen tekijälle Roosa-Maria Härköselle.

Paikka ja Aika

Haastattelijan allekirjoitus

Nimen selvennys

Paikka ja Aika

Haastateltavan allekirjoitus

Nimen selvennys

Yhteystiedot

Roosa-Maria Härkönen

Sosiaalityön opiskelija, Itä-Suomen yliopisto

LIITE 5. TEEMAHAASTATTELURUNKO

Haastattelu toteutetaan puhelinhaastatteluna tai vaihtoehtoisesti henkilökohtaisesti tapaamalla. Alla on käytetty haastattelurunko. Nämä kysymykset pohjautuvat tilastollisesta analyysistä nousseisiin kysymyksiin. Haastattelun arvioitu kestoaika on noin puolesta tunnista tuntiin.

Taustatiedot

- koulutus
- tehtävänimike
- työkokemus vuosina lapsiperheiden kotipalveluun liittyen

Järjestäminen ja työkäytännöt

- Onko uusi sosiaalihuoltolaki tuonut uusia työkäytännöitä lapsiperheiden kotipalvelun järjestämiseen?
- Millainen on tyypillinen kuntalaisen palvelupolku lapsiperheiden kotipalvelun asiakkaaksi teidän kunnassanne?
- Miten järjestämiseen vaikuttaa se, että samanaikaisesti työntekijät tarjoavat palvelua sekä lastensuojelun päätöksellä, että sosiaalihuoltolain mukaisella päätöksellä?

Saatavuus

- Onko kotipalvelua mielestänne saatavilla riittävästi tuntimääräisesti ja ajankohdallisesti?
- Miten nopeasti palvelua on saatavissa, jos kuntalainen sitä tarvitsee?
- Ovatko kuntalaiset palvelusta mielestänne riittävän tietoisia uuden lakimuutoksen jälkeen?

Universaalisuus

- Koetteko lapsiperheiden kotipalvelun olevan tällä hetkellä universaali, kaikille saatavilla oleva ennaltaehkäisevä matalan kynnyksen palvelu?